

DET KONGELIGE
JUSTIS- OG POLITIDEPARTEMENT

Ot.prp. nr. 23

(2003–2004)

Om lov om endringer i lov 8. juni 1984
nr. 58 om gjeldsforhandling og konkurs
og i enkelte andre lover

Innhold

1	Proposisjonens hovedinnhold	5	12	Overføring av leieavtaler til skyldnerens lokaler	50
2	Bakgrunnen for lovforslaget	7	13	Innsending av sluttmelding til Konkursregisteret etter konkursloven § 138 første ledd	52
3	Gjeldende regler om midler til bobehandlingen	10	14	Sletting av foretak i Foretaksregisteret etter avsluttet bobehandling – konkursloven § 138 annet ledd og foretaksregisterloven § 7–3	54
4	Rettsstilstanden i enkelte andre land	11	14.1	Forslaget i høringsnotatet	54
4.1	Sverige	11	14.2	Høringsinstansenes syn	55
4.2	Danmark	11	14.3	Departementets vurdering	57
4.3	Finland	12	15	Rasjonalisering av bobehandlingen ved økt bruk av elektronisk kommunikasjon	58
5	Legalpant for boomkostninger	14	16	Økonomiske og administrative konsekvenser	59
5.1	Innledning	14	16.1	Endringen i panteloven	59
5.2	Høringsinstansenes syn	16	16.2	Økning av rekvirentansvaret	60
5.3	Departementets vurdering	21	16.3	Øvrige endringer i konkurs- og dekningsloven	61
6	Økning av rekvirentansvaret	25	17	Merknader til lovforslaget	62
6.1	Forslaget i høringsnotatet	25	17.1	Merknad til endringene i panteloven ...	62
6.2	Høringsinstansenes syn	25	17.2	Merknader til endringene i konkursloven	65
6.3	Departementets vurdering	28	17.3	Merknader til endringene i dekningsloven	66
7	Fond for boomkostninger	29	17.4	Merknad til endringene i foretaksregisterloven	66
7.1	Forslaget i høringsnotatet	29	17.5	Merknad til endringene i forsikringsavtaleloven	67
7.2	Høringsinstansenes syn	31	17.6	Merknader til ikraftsettings- og overgangsbestemmelsene	67
7.3	Departementets vurdering	35	Forslag til lov om endringer i lov 8. juni 1984 nr. 58 om gjeldsforhandling og konkurs og i enkelte andre lover	68	
8	Forsikringsordning for boomkostninger	36			
9	Personlig ansvar for boomkostninger	38			
10	Sikkerhetsstillelse for boomkostninger	43			
11	Regler om tilbakesalg fra boet til skyldneren eller noen av dennes nærstående	46			
11.1	Forslaget i høringsnotatet	46			
11.2	Høringsinstansenes syn	47			
11.3	Departementets vurdering	48			

DET KONGELIGE
JUSTIS- OG POLITIDEPARTEMENT

Ot.prp. nr. 23

(2003–2004)

Om lov om endringer i lov 8. juni 1984 nr. 58 om gjeldsforhandling og konkurs og i enkelte andre lover

*Tilråding fra Justis- og politidepartementet av 28. november 2003,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Bondevik II)*

1 Proposisjonens hovedinnhold

Ved behandlingen av Ot. prp. nr. 26 (1998–99) om endringer i konkurs- og pantelovgivningen traff Stortinget 15. juni 1999 følgende vedtak:

«Stortinget ber Regjeringen utrede ulike måter å sikre at det er nok verdier i konkursboer til å kunne drive en forsvarlig bobehandling.»

I proposisjonen her foreslår departementet en ny regel i panteloven om at konkursboet skal ha legalpant i 5 % av verdien av alle pantsatte formuesgoder som inngår i boet. Formålet er å sikre midler til en forsvarlig behandling av konkursboet, både for å kunne finne frem til mulige skjulte midler og å avdekke eventuell økonomisk kriminalitet. Legalpantet kan etter forslaget bare benyttes til å dekke nødvendige boomkostninger, og er subsidiært i den forstand at det bare kan benyttes når boets øvrige midler ikke er tilstrekkelige til å dekke boomkostningene. Legalpantet skal benyttes før konkursrekvirenten eventuelt belastes for sitt ansvar etter konkursloven § 73. Forslaget om en legalpantregel må ses i sammenheng med at regjeringen har til hensikt ved forskriftsendring å øke rekvirentansvaret etter konkursloven § 73 fra kr. 20 000 til 50 ganger rettsgebyret (for tiden kr. 37 000). På denne måten fordeles ansvaret for midler til bobehandling

gen mellom de næringsdrivende og det offentlige. Det er oftest en offentlig fordringshaver som er konkursrekvirent.

I proposisjonen tar departementet også opp spørsmålet om å opprette et fond for boomkostninger ved å pålegge foretak et særskilt gebyr, men foreslår ikke å opprette et slikt fond. Departementet finner heller ikke grunn til å foreslå regler om forsikringsplikt eller sikkerhetsstillelse for boomkostninger.

Departementet foreslår også enkelte endringer i konkurslovgivningen som ikke knytter seg til finansiering av bobehandling. I konkursloven § 117 annet ledd foreslås det en ny regel om at tilbakesalg av boets eiendeler til skyldneren eller noen av dennes nærstående ikke skal skje før kunngjøring av salget har funnet sted i en avis eller et egnet elektronisk medium. Videre foreslås det en regel i dekningsloven § 7-10 fjerde ledd om at boet ikke er bundet av en avtale som skyldneren har inngått med en utleier om at leieavtalen til et lokale ikke kan overføres sammen med den virksomhet som drives i lokalet. Disse to forslagene er ment å bidra til å motvirke planlagte konkurser.

Departementet foreslår videre atplikten til å sende inn sluttmelding til Konkursregisteret etter

konkursloven § 138 første ledd overføres fra tingretten til bostyreren i de tilfellene der konkursen avsluttes ved sluttutlodning.

Det foreslås også nye regler i konkursloven § 138 annet ledd og foretaksregisterloven § 7-3 om sletting av sammenslutninger med ubegrenset ansvar og enkelpersonforetak fra Foretaksregisteret etter avsluttet konkursbehandling. Sammenslutninger med ubegrenset ansvar og enkelpersonforetak skal slettes dersom de registreringspliktige ikke

har gitt melding om at foretaket fremdeles består, innen ett år etter varsel fra registerføreren. Reguleringen har bakgrunn i at det er registrert en del «døde» foretak i Foretaksregisteret, fordi de gjeldende reglene om plikt til å melde sletting av sammenslutninger med ubegrenset ansvar sjelden overholdes.

Det foreslås oppretting av inkurier i panteloven, dekningsloven og forsikringsavtaleloven.

2 Bakgrunnen for lovforslaget

I de senere år har det vært en økning av antall konkursboer som innstilles etter konkursloven (kkl.) § 135 fordi det ikke finnes midler i boet til å dekke fortsatt bobehandling. Økningen i antall innstillingsboer skyldes nok for en stor del den vide pantsettelsesadgangen som panteloven åpner for.

At behandlingen av et konkursbo innstilles, er uheldig av flere grunner. De fleste usikrede fordringshaverne blir stående igjen uten dekning, og bobehandlingen blir summarisk. Den summariske gjennomgåelsen av skyldnerens regnskaper og forretningsforhold reduserer sjansene for å avdekke unndratte midler eller straffbare forhold i forbindelse med konkursen. Vissheten om at bobehandlingen vil bli innstilt hvis det ikke finnes midler, kan dermed bli et motiv for å tømme en virksomhet for aktiva før konkursen inntreffer. Det er grunn til å tro at det er store mørketall når det gjelder økonomisk kriminalitet i forbindelse med selskaper og næringsdrivende som er gått konkurs. Et hovedelement i en ordinær konkursbehandling er at den innebærer en grundig og kritisk gjennomgåelse av skyldnerens forretningsdrift og økonomiske disposisjoner. Gjennomføring av en fullstendig bobehandling kan også være en motvekt mot lettsindige forretningstransaksjoner og omstøtelige og svikaktige disposisjoner, og kan ha betydning for de næringsdrivendes vilje til å føre ordentlige regnskaper. Det finnes for tiden ikke nøyaktig statistikk over hvor mange av de åpnete konkursboene som blir innstilt etter kkl. § 135. I første halvår 2003 ble det åpnet 2652 konkurser og 849 tvangsavviklingsboer. I samme periode ble 1691 konkursboer og 524 tvangsavviklingsboer innstilt etter kkl. § 135. I 2002 ble det åpnet 4445 konkurser, og samme år ble 2767 konkursboer innstilt etter kkl. § 135. Tallet på innstilte boer kan også omfatte konkursboer som er åpnet før henholdsvis første halvår 2003 og 2002. Tallene viser uansett at det er et høyt antall boer som blir innstilt etter kkl. § 135.

Merverdiavgiftsreformen innebar at det fra 1. juli 2001 skal beregnes merverdiavgift på advokat tjenester og andre konsulent tjenester. Dette innebærer at det skal betales merverdiavgift for bostyrerens og borevisorenes salærer, noe som også har gitt en økning av boomkostningene. Dersom skyldneren ikke har drevet merverdiavgiftspliktig virk-

somhet, tilsvarer økningen merverdiavgiften. Har skyldneren drevet merverdiavgiftspliktig virksomhet, kan konkursboet gjøre fradrag for inngående merverdiavgift på varelevering og tjenesteyting som har funnet sted etter konkursåpningen, herunder merverdiavgiften på bostyrerens og borevisorens tjenester.

Taket for konkursrekvirentens ansvar for boomkostninger etter konkursloven § 73 har stått uendret på kr. 20 000 siden 1989. På grunn av prisstigningen og den vesentlige økningen av rettsgebyret i samme periode har det i realiteten blitt mindre penger igjen til bobehandling i boer hvor rekvirentansvaret må benyttes.

Utvalget for etterkontroll av konkurslovgivningen (Falkangerutvalget), som ble nedsatt av Justisdepartementet i oktober 1990, var i mandatet bedt om å utrede endringer i pantelovgivningen med sikte på å tilføre konkursboene mer kapital. Utvalget ble spesielt bedt om å utrede ideen om at en viss del av pantsatte gjenstanders verdi skal forbeholdes boet. I NOU 1993: 16 Etterkontroll av konkurslovgivningen m.v. foreslo utvalget blant annet at adgangen til varelagerpantsettelse og factoringpantsettelse skulle oppheves, og at det skulle innføres et subsidiært legalpant for boomkostninger på 5 % av alle skyldnerens pantsatte verdier.

Falkangerutvalgets utredning ble sendt på høring i juni 1993, og fulgt opp i Ot. prp. nr. 26 (1998–99). I proposisjonen gikk Justisdepartementet ikke inn for å oppheve adgangen til pantsettelse av varelager og factoringpant. Men departementet foreslo en regel om fem prosent legalpant for konkursboer. Legalpantet skulle ikke være subsidiært, dvs. at det skulle komme inn også i tilfeller der det fantes andre midler i boet til bobehandling. Midler innenfor legalpantet som ikke ble brukt til bobehandling, skulle gå til dekning av dividende hos de usikrede fordringshaverne. I proposisjonen ble problemet med de mange «tomme» innstillingsboene fremhevet. Ulike andre tiltak for å skaffe midler til boene ble nevnt i Ot. prp. nr. 26 (1998–99), men en utredning av disse tiltakene lot seg ikke passe inn i rammene for proposisjonen.

I Innst. O. nr. 77 (1998–99) sluttet justiskomiteen seg til regjeringens syn om at adgangen til varelagerpantsettelse og factoringpantsettelse ikke

skulle oppheves. Justiskomiteen gikk heller ikke inn for å vedta den foreslåtte regelen om legalpant for boomkostninger. I stedet traff Stortinget 15. juni 1999 følgende vedtak:

«Stortinget ber Regjeringen utrede ulike måter å sikre at det er nok verdier i konkursboer til å kunne drive en forsvarlig bobehandling.»

Justisdepartementet sendte 6. september 2001 ut høringsnotat om sikring av tilstrekkelige midler til bobehandlingen og enkelte andre endringer i konkurslovgivningen mv.

Angående midler til bobehandlingen tok høringsnotatet opp en subsidiær legalpantordning, økning av rekvirentansvaret, fond for boomkostninger, sikkerhetsstillelse, forsikringsordning og personlig ansvar for boomkostninger.

I høringsnotatet ble det også foreslått enkelte endringer i konkurslovgivningen som ikke var knyttet til bomidler. Det ene forslaget gikk ut på å innføre særskilte beslutningsprosedyrer ved tilbakesalg av boets eiendeler til konkursskyldneren. ØKOKRIM hadde under høringen av NOU 1993:16 fremhevet som et problem de «planlagte» konkursene hvor det spekuleres i at skyldneren skal kjøpe tilbake boets eiendeler etter konkursen. ØKOKRIM foreslo at det i utgangspunktet skulle være forbudt å selge eiendelene tilbake til konkursskyldneren, men at det skulle være adgang til å dispensere fra forbudet. I Ot. prp. nr. 26 (1998–99) gikk departementet ikke inn for en forbudsregel. Næringslovutvalget har i brev til Justisdepartementet 4. april 1997 foreslått at det gis regler om prosedyrer ved tilbakesalg, for å sikre at tilbakesalg undergis en særlig grundig vurdering. Dette var bakgrunnen for forslaget i høringsnotatet 6. september 2001 om endring av konkursloven § 117.

I høringsnotatet ble det også foreslått en regel om at et avtalevilkår om at en leiekontrakt til skyldnerens forretningslokaler ikke kan overdras sammen med den virksomhet som drives i lokalet, ikke skal være bindende for boet. Bakgrunnen for forslaget var at Næringslovutvalget i brevet 4. april 1997 til Justisdepartementet påpekte at uoverdragelige leiekontrakter har utgjort et viktig element i enkelte planlagte konkurser, blant annet i serveringsbransjen.

Forslaget om endring av konkursloven § 138 første ledd om innsending av sluttmelding til Konkursregisteret har bakgrunn i en uttalelse fra Konkursrådet 6. desember 2000, hvor Konkursrådet påpeker at plikten til å sende sluttmelding til Konkursregisteret burde vært overført fra skifteretten til bostyreren i forbindelse med lovendringene i 1999, fordi det vil forenkle bobehandlingen og av-

laste skifteretten for unødvendige oppgaver. Det er visstnok praksis flere steder at bostyreren sender inn sluttmeldingene.

Høringsfristen for høringsnotatet 6. september 2001 var 18. januar 2002. Adressater for høringen var:

Departementene
Brønnøysundregistrene
Det kriminalitetsforebyggende råd
Konkursrådet
Regjeringsadvokaten
Riksadvokaten
Skattedirektoratet
ØKOKRIM

Høyesterett
Lagmannsrettene
Bergen byfogdembete
Stavanger byfogdembete
Trondheim byfogdembete
Oslo skifterett

Sarpsborg byrett
Sorenskriveren i Nord-Østerdal
Sorenskriveren i Tinn og Heddal
Sorenskriveren i Larvik
Sorenskriveren i Haugesund
Sorenskriveren i Voss
Sorenskriveren i Søre Sunnmøre
Sorenskriveren i Inderøy
Sorenskriveren i Salten
Sorenskriveren i Vardø

Den norske Advokatforening
Den norske Dommerforening
Den norske Revisorforening
Finansieringsselskapenes Forening
Finansnæringens Hovedorganisasjon
Gjeldsoffer-Alliansen
Handelshøyskolen BI
Handels- og Servicenæringens Hovedorganisasjon
Landsorganisasjonen i Norge
Norges Handelshøyskole
Norges kemner- og kommunekassererforbund
Norges Leieboerforbund
Norges Rederiforbund
Norske Inkassobyråers Forening
Norske Sivilingeniørers Forening
Næringslivets Hovedorganisasjon
Næringslovutvalget
Skattefogdenes Landsforening
Sparebankforeningen i Norge

Stiftelsen Norsk Konkursfond
Styreakademiet – Norsk Forening for Styrearbeid

Universitetet i Bergen
Universitetet i Oslo
Universitetet i Tromsø

Følgende instanser avga realitetsuttalelse:

Finansdepartementet
Nærings- og handelsdepartementet
Sosialdepartementet
Brønnøysundregistrene
Konkursrådet
Regjeringsadvokaten
Riksadvokaten
Rusmiddeldirektoratet
Skattedirektoratet
ØKOKRIM

Bergen byfogdembete
Trondheim byfogdembete
Oslo skifterett og byskriverembete

Heggen og Frøland tingrett
Nord-Østerdal tingrett
Salten tingrett

Den norske Advokatforening
Den norske Dommerforening
Den norske Revisorforening
Finansieringsselskapenes Forening

Finansnæringens Hovedorganisasjon
Norges Rederiforbund
Norske Kommunale Regnskapskontrollørers Forbund
Norske Sivilingeniørers Forening
Næringslivets Hovedorganisasjon
Sparebankforeningen i Norge

Finansnæringens Hovedorganisasjon og Sparebankforeningen avga felles uttalelse. Finansieringsselskapenes Forening sluttet seg til denne. Sosialdepartementet sluttet seg til uttalelsen fra Rusmiddeldirektoratet. ØKOKRIM, Bergen skifterett, Den norske Advokatforening og Den norske Dommerforening sluttet seg til Konkursrådets uttalelse.

Følgende instanser hadde ikke merknader til forslaget eller opplyste at de ikke avga uttalelse:

Arbeids- og administrasjonsdepartementet
Fiskeridepartementet
Forsvarsdepartementet
Landbruksdepartementet
Samferdselsdepartementet
Utdannings- og forskningsdepartementet
Utenriksdepartementet
Høyesterett
Borgarting lagmannsrett
Landsorganisasjonen i Norge

3 Gjeldende regler om midler til bobehandlingen

Etter lov 8. juni 1984 nr. 59 om fordringshavernes dekningsrett (dekningsloven) § 9-2 første ledd nr. 2 skal omkostningene ved bobehandlingen dekkes av boets midler som massefordring. Konkursbeslaget omfatter som hovedregel alle formuesgoder som tilhører skyldneren på konkursåpningstidspunktet og som kan omgjøres i penger, jf. dekningsloven § 2-2. Panthavernes fortrinnsrett til eiendeler som er beheftet med pant, går foran massekravene. Det betyr at formuesgoder beheftet med pant ikke kan tjene til dekning av boomkostninger så langt det pantesikrede kravet rekker. Pantsettellesadgangen etter panteloven er vid. Det er svært få typer formuesgoder det ikke er adgang til å pantsette. Det er adgang til å ta pant i henholdsvis driftstilbehør, varelager og utestående fordringer, og slikt pant kan tas som tingsinnbegrep, dvs. i gjenstandene under ett med den virkning at pantet omfatter henholdsvis det driftstilbehør, varelager og fordringer som skyldneren til enhver tid eier.

Dersom verdien av boets ubeheftede eiendeler ikke er tilstrekkelig til å dekke utgiftene til bobehandling, kan den som har begjært konkursen åpnet (konkursrekvirenten) belastes for utgifter med inntil kr. 20 000, jf. konkursloven § 73 første ledd. Begrensningen av rekvirentansvaret til kr. 20 000 er fastsatt i forskrift 17. juli 1989 nr. 566 om rekvirentens ansvar for kostnadene ved konkursbehandling. Rekvirentens ansvar for boomkostninger er subsidiært. Rekvirenten kan bare belastes dersom det ikke finnes andre midler i boet. Etter konkursloven § 73 annet ledd er skyldneren selv, og arbeidstakere som begjærer sin arbeidsgiver konkurs, fritatt fra rekvirentansvaret. Staten plikter å dekke et eventuelt «rekvirentansvar» med inntil kr. 20 000 i konkurser som er begjært av skyldneren selv eller arbeidstaker, jf. konkursloven § 73 tredje ledd. Kostnaden dekkes over Justisdepartementets budsjett i oppbudstilfellene, og over Arbeids- og administrasjonsdepartementets budsjett når en arbeidstaker begjærer konkurs. Etter konkursloven

§ 73 tredje ledd plikter staten å dekke omkostninger som konkursrekvirenten ikke hefter for. Utgangspunktet er likevel at boet skal innstilles etter konkursloven § 135 når det ikke finnes midler til fortsatt bobehandling. Bestemmelsen i konkursloven § 73 tredje ledd hjemler ikke en adgang til å fortsette bobehandlingen i større grad enn det boets midler kan dekke.

Midler til bobehandlingen kan også fås fra ulike garantiordninger. Justisdepartementet har en garantiordning som kan garantere for fortsatt bobehandling i boer hvor det foreligger mistanke om økonomisk kriminalitet, jf. statsbudsjettet kap. 475 post 21. Departementet vil overveie muligheten av å utvide ordningen, slik at det også skal kunne garanteres for midler til forfølgning av sivilrettslige krav. Det er tingretten som avgjør om det i det enkelte tilfellet skal gis garanti for fortsatt bobehandling. Finansdepartementet har en tilsagnsordning for konkursboer hvor det foreligger udekkede statlige krav, jf. statsbudsjettet kap. 1610, post 21 og kap. 1618, post 21. Fullmakt til å gi tilsagn er delegert til Skattedirektoratet og Toll- og avgiftsdirektoratet. I tillegg har de kommunale skatteoppkreverne en egen ordning for saker hvor det foreligger udekkede skattekrav.

Det finnes også garantiordninger for fortsatt bobehandling knyttet til lønnsgarantiordningen, jf. statsbudsjettet kap. 2542, post 70. Det kan gis garantier til konkrete tiltak som kan bidra til å øke statens dividende når staten søker regress for utbetalinger etter lønnsgarantiordningen.

En fordringshaver kan ellers på eget tiltak garantere for fortsatt bobehandling. Etter konkursloven § 135 skal bostyreren, dersom boets midler finnes utilstrekkelige til å dekke omkostningene ved fortsatt bobehandling, normalt kontakte fordringshaverne eller berørte offentlige myndigheter med sikte på å få dem til å stille sikkerhet for omkostningene ved en fortsatt bobehandling.

4 Rettstilstanden i enkelte andre land

4.1 Sverige

Hvilke midler som finnes til bobehandling, er avhengig av reglene om pantsettelse og fortrinnsrett i konkurs. På dette punktet er den svenske rettstilstanden nokså forskjellig fra den norske.

I svensk rett opereres det med to former for fortrinnsrett i konkurs, såkalte *særskilte* og *allmenne* fortrinnsretter (förmånsrätter). Til de særskilte fortrinnsrettene, som gir fortrinnsrett i bestemte eiendeler, hører panterettene. I Sverige er det som i Norge adgang til å pantsette fast eiendom og løsøre. De tre norske tingsinnbegrepspantene driftstilbehørspant, varelagerpant og factoringpant finnes ikke i Sverige. Det finnes i stedet en form for tingsinnbegrepspant for næringsdrivende som heter «företakshypotek». Företakshypoteket gir en underpanterett i løsøret og kundefordringene som tilhører den næringsdrivende og virksomheten. Blant annet aksjer, obligasjoner og banktilgodehavender inngår ikke i företakshypoteket.

De allmenne fortrinnsrettene, som best kan sammenlignes med fortrinnsberettigede fordringer i norsk rett, gir fortrinnsrett i all eiendom som inngår i konkursboet, og tilkommer bl.a. visse kostnader i forbindelse med gjeldsforhandling, og fordringer på skatter og avgifter, lønn og pensjon.

De særskilte fortrinnsrettene går foran de allmenne, og pant i individuelt bestemte aktiver går foran företakshypoteket.

Av den svenske konkurslagen følger det at konkurskostnader skal dekkes av boet fremfor annen gjeld som boet har pådratt seg. I den grad konkurskostnadene ikke dekkes av boet skal de betales av staten, dersom ikke konkursrekvirenten er ansvarlig. I innstillingsboer rekvirert av andre enn staten er rekvirentansvaret på maksimalt en tiendedel av grunnbeløpet «basbeløpet» i loven om «allmän försäkring» (folketrygdloven). For 2003 er grunnbeløpet SEK 38 600.

I en viss grad kan kostnader til bobehandlingen dekkes av eiendeler som er beheftet med fortrinnsrett. Konkurslagen bestemmer at kostnader som spesielt knytter seg til behandlingen av eiendom beheftet med en særskilt fortrinnsrett, kan betales av avkastningen eller salgssummen av eiendommen. For eiendeler beheftet med företakshypotek

gjelder imidlertid at disse kan brukes til betaling av også øvrige konkurskostnader i den grad det ellers ikke er midler i boet. Sagt med andre ord vil bokostnadene og kostnader forbundet med rekonstruksjonsforsøk (gjeldsforhandlinger) gå foran företakshypoteket. Konkurskostnadene dekkes ellers foran fordringer som har allmenn fortrinnsrett.

Bobehandlingen skal innstilles dersom retten finner at boets midler ikke er tilstrekkelige til å dekke inntrådte og forventede bokostnader.

Den svenske Riksdagen vedtok 5. juni 2003 betydelige endringer i reglene om fortrinnsrett i konkurs. Den allmenne fortrinnsretten for skatter og avgifter ble vedtatt opphevet. Samtidig ble reglene om företakshypotek vedtatt opphevet og erstattet med regler om såkalt företaksinntekning. Företaksinntekningen skal være en allmenn fortrinnsrett, som utvides til å gjelde alle eiendeler som skyldneren eier, men samtidig begrenses til å gjelde maksimalt 55 % av disse eiendelenes verdi. De vedtatte lovendringene vil tre i kraft 1. januar 2004.

Bakgrunnen for at reglene om företakshypotek ble vedtatt opphevet, var blant annet at man anså at företakshypoteket kan ha en negativ rolle ved kredittgivingen. Kredittyteren kan stole for mye på företakshypoteket som sikkerhet og dermed ikke gjøre en tilstrekkelig inngående prøving av tilbakebetalingsevnen. Det ble også lagt vekt på at oppfølgingen av kreditten kan bli dårligere når kredittyteren har sikkerhet, og på hensynet til likebehandling mellom fordringshaverne, jf. proposisjon 2002/03:49 Nya förmånsrättsreglers. 93 flg.. I betenkningen til Förmånsrättskomiteen, SOU 1999: 1, som utgjør bakgrunnen for proposisjonen, heter det at företakshypoteket etter de gjeldende svenske reglene er egnet til å bidra til seriekonkurser (s. 290).

4.2 Danmark

Etter den danske konkursloven hefter konkursrekvirenten for kostnader til bobehandlingen dersom boets midler ikke strekker til. Rekvirenten hefter kun for «egentlige administrasjonskostnader», herunder honorarer, kunngjøringsutgifter og vurde-

ringsutgifter, og således f.eks. ikke for kostnader boet kan pådra seg ved å føre rettsaker, eller kostnader til drift av boets virksomhet. Skifteretten skal kreve sikkerhet for ansvaret dersom det ikke er utvilsomt at boet kan dekke omkostningene. Sikkerheten fastsettes etter skifterettens skjønn, men settes vanligvis ikke lavere enn DKK 20 000. Sikkerhetsstillelse kan unnlates i særlige tilfelle, hvilket er praktisk hvis konkurs begjæres av en arbeidstaker. Da dekkes omkostningene av staten.

Omkostninger forbundet med boets administrasjon og realisasjon av pantsatt eiendom skal dekkes av den som overtar pantet på auksjon.

Bobehandlingen skal innstilles dersom det vises seg at boet ikke har midler utover det som går med til dekning av boomkostningene. Det er et stort antall boer som avsluttes fordi det ikke er midler til bobehandlingen.

Omkostninger ved konkursens inntreden og bobehandlingen har prioritet foran annen gjeld. Pantesikrede krav går likevel foran så langt pantekravet rekker.

Pantsettelsesadgangen i Danmark er noe snevrere enn i Norge. Fast eiendom kan underpantsettes. Pant i fast eiendom som er innrettet for ervervsvirksomhet, kan også omfatte driftsinventar og driftsmateriell som tingsinnbegrep. Dette må da pantsettes sammen med den faste eiendommen eller med en leierett til denne. Løsøre kan håndpantsettes, og det er en viss adgang til underpantsettelse av individuelt bestemt løsøre. Det er imidlertid et forbud mot tingsinnbegrepspant i annet enn driftstilbehør som er knyttet til fast eiendom, og enkelte andre spesielle pantobjekter. Underpant i varelager og utestående kundefordringer som tingsinnbegrep er altså ikke tillatt. Fordringer kan som hovedregel ikke underpantsettes.

Den danske regjeringen har på sitt lovprogram for 2002/2003 å overveie behovet for og mulighetene for å tillate tingsinnbegrepspant i en virksomhets aktiver, såkalt virksomhetspant. Det danske Konkursrådet avga i april 2003 en vurdering av fordelene og ulemper ved å tillate et slikt virksomhetspant omfattende varelager, utestående fordringer og immaterielle aktiva. Konkursrådet anbefaler at et eventuelt virksomhetspant utformes som en fortrinnsrett (lignende det svenske foretakshypoteket) som viker for boomkostninger, og ikke som en egentlig panterett. Panteretten bør etter Konkursrådets syn stå tilbake for omkostninger ved bobehandlingen og omkostninger knyttet til forsøk på rekonstruksjon av virksomheten. Konkursrådet anbefaler at det også overveies å begrense virksomhetspantet, f.eks. til 50 % av de pantsatte verdiene. Konkursrådet anbefaler videre at man vurderer å

utvide omstøtelsesfristen vedrørende pant for eldre gjeld i slikt pant.

Konkursrådet peker blant annet på at erfaringene fra Sverige og Norge tyder på at et virksomhetspant ikke vil føre til færre konkurser. Konkursrådet fremhever også problemene med manglende bobehandling og dermed manglende kontroll av forholdene i virksomheten som vil oppstå dersom virksomhetspantet gjøres til en egentlig panterett. Det uttales at et virksomhetspant som omfatter samtlige aktiva i virksomheten etter de gjeldende pante-rettslige prinsipper effektivt ville legge beslag på de aktiva som i dag er frie aktiva i konkurs.

Den danske regjeringen har i 2003 vedtatt at det skal innføres regler om virksomhetspant, men det er ikke tatt standpunkt til den nærmere utforming av reglene. Det vil bli nedsatt et utvalg høsten 2003, som skal utrede spørsmålet nærmere innen 1. desember 2004. I Justitsministeriets mandat blir utvalget blant annet bedt om å overveie om en del av aktivenes verdi bør reserveres til dekning av boomkostninger.

4.3 Finland

I Finland er det adgang til pantsettelse av fast eiendom, underpantsettelse av enkelte realregistrerte løsøreobjekter og håndpantsettelse av løsøre. Virksomheter som er registrert i handelsregisteret, kan stille såkalt «företagsinteckning», som er et tingsinnbegrepspant. Det omfatter både bygninger, maskiner og annet driftstilbehør, immaterialrettigheter, varelager og andre omsetningsaktiva, likvide midler, fordringer, verdipapirer og andre finansielle aktiva. En fordring som er sikret ved företagsinteckning står tilbake for massekrav, herunder boomkostninger. En fordring som er sikret ved företagsinteckning har ellers fortrinnsrett for femti prosent av verdien av de aktiva som inngår i inntegningen. Den resterende del av fordringen er uprioritert.

I Finland innstilles om lag halvparten av konkursboene på grunn av manglende midler til bobehandling. Den finske regjeringen har i 2003 fremmet en proposisjon (RP 26/2003) med forslag om ny konkurslov. Det foreslås blant annet å innføre en ordning med offentlig utredning som alternativ til at boet innstilles når det mangler midler. Forslaget går ut på at konkursbehandlingen kan fortsette også når boet er tomt for midler, dersom man oppdager at det er grunn til dette, særlig for å gjøre undersøkelser knyttet til skyldneren og dennes virksomhet. Konkursbehandlingen skal da fortsette un-

der konkursombudsmannens myndighet. Konkursombudsmannen skal i tilfelle oppnevne en offentlig utreder for boet. Fortsettelse av bobehandlingen ved offentlig utreder kan i særlige tilfelle skje også

der det er midler i boet. Beslutning om å overføre boet til offentlig utredning skal treffes av domstolen.

5 Legalpant for boomkostninger

5.1 Innledning

I NOU 1993: 16 Etterkontroll av konkurslovgivningen m.v. foreslo Falkangerutvalget å innføre et legalpant for boomkostninger på 5 % av alle pantsatte verdier. Utvalget delte seg i et flertall og et mindretall når det gjaldt utformingen av legalpantregelen. Flertallet mente at overskuddsmidler under legalpantet som ikke ble brukt til bobehandling, burde tilfalle panthaverne etter prioritetsrekkefølgen. Legalpantordningen skulle dermed utelukkende tjene til dekning av boomkostninger. Utvalgets mindretall mente at andelen på 5 % i alle tilfeller burde tilfalle boet, uten hensyn til om hele beløpet ble benyttet til bobehandling. Det overskytende skulle etter mindretallets forslag altså ikke fordeles mellom panthaverne, men i stedet tilfalle de usikrede fordringshaverne som dividende. Etter mindretallets forslag ville legalpanteretten heller ikke være subsidiær, dvs. at den bare kunne benyttes dersom det ikke fantes andre midler i boet til bobehandling.

Under høringen av NOU 1993: 16 gikk et flertall av høringsinstansene inn for å innføre en legalpantordning for å sikre midler til dekning av boets utgifter. Bare Oslo skifterett gikk mot forslaget. Mange av høringsinstansene understreket imidlertid at legalpanteretten måtte være subsidiær.

I Ot.prp. nr. 26 (1998–99) ble det foreslått en legalpantregel som var i samsvar med forslaget til mindretallet i utvalget. Justisdepartementet la blant annet vekt på at praktiske og retts tekniske hensyn talte for mindretallets forslag. En ville unngå at bostyreren måtte foreta et etteroppgjør hvor kanskje flere småbeløp måtte betales tilbake til flere forskjellige panthavere. Departementet la også vekt på at panthaverne normalt må forventes å ha tatt i betraktning satsen på fem prosent ved långivningen, slik at en eventuell tilbakebetaling ville fremstå som en uventet fordel for dem.

I Innst. O. nr. 77 (1998–99) gikk justiskomiteen ikke inn for å vedta den foreslåtte legalpantregelen. Noen av komitémedlemmene la vekt på at konsekvenser av å innføre alternative løsninger burde utredes bedre. Noen medlemmer la vekt på at tilgangen på kapital ville bli mer kostbar for næringslivet og på at det offentlige som prioritert fordringshaver kunne få tilført verdier fra panthaverne. Et mindretall i komiteen støttet regjeringens forslag.

Komiteen fremmet på bakgrunn av dette forslag om at Stortinget skulle be Regjeringen utrede ulike måter å sikre at det er nok verdier i konkursboer.

Komiteen uttaler imidlertid også (innstillingen s. 24):

«Komiteen er enig med utvalget i at det er behov for begrensninger i pantsettelsesadgangen. Komiteen vil understreke betydningen av at boet har tilstrekkelig med midler til bobehandlingen slik at det har mulighet til å gjennomgå skyldnerens disposisjoner, noe som kan avdekke unndratte midler eller omstøtelige disposisjoner. Komiteen legger stor vekt på at en grundigere/bedre bobehandling kan avsløre og forebygge konkurskriminalitet/straffbare forhold.

Komiteen mener det er uheldig at dagens vide pantsettelsesadgang medfører at de uprioriterte kreditorene oppnår liten eller ingen dekning ved en konkurs. Komiteen er opptatt av de samfunnsmessige negative konsekvenser dagens situasjon kan medføre, ved at kreditorer ikke ser noen mening i å begjære skyldneren/virksomheten konkurs fordi det ikke er dekning i boet. Dermed kan virksomheten fortsette driften, og påføre samfunnet ytterligere utgifter/belastninger. Komiteen er enig med utvalget i at en redusert pantsettelsesadgang også vil styrke gjeldsforhandlingsinstituttet.»

I departementets høringsnotat 6. september 2001 heter det:

«En legalpantordning til dekning av midler til bobehandlingen vil gå på bekostning av panthaverne. Ulempen for panthaverne vil imidlertid reduseres dersom legalpantet begrenses til nødvendige boomkostninger. Legalpantet vil da i større utstrekning fungere som en sikkerhetsventil. Pantekreditorene vil heller ikke «subsidiere» massekravene i boet i og med at eventuelle midler som omfattes av legalpantet, men som ikke er benyttet til bobehandlingen, tilbakeføres til panthaverne. Er formålet med å innføre en subsidiær legalpanterett for boets omkostninger å øke midlene til konkursbehandlingen, bør det ikke gripes inn i pantekreditorenes rettigheter i større utstrekning enn det formålet tilsier.

På den annen side vil det kunne oppstå kompliserte etteroppgjør dersom panteobjekter blir realisert før bobehandlingen er avsluttet og

panthaverne i første omgang får utbetalt hele nettopprovenyet. Boet måtte i så fall søke refusjon hos de aktuelle panthaverne for å få tilgang på 5-prosent-andelen. Det antas at etteroppgjøret vil bli enklere dersom beløpet i stedet holdes tilbake inntil boet blir sluttet. En slik løsning har også den fordel at boet raskere får tilgang på midlene. Departementet foreslår derfor at 5 prosent av provenyet utbetales direkte til boet.

Skifteretten vil også kunne få økt arbeidsmengde ved innføring av en legalpantordning, fordi det må antas at partene i mange tilfeller vil benytte seg av adgangen til å kreve pantets verdi fastsatt av skifteretten. Dessuten innebærer forslaget at det er skifteretten som avgjør hvor mye av de verdiene som er omfattet av legalpantet, som trengs til bobehandlingen.

Hvor mye som benyttes av et eventuelt legalpant, vil kunne variere fra bo til bo og avhenge både av boets økonomi og størrelsen på de pantsatte midler. Legalpantet vil omfatte alle pantsatte verdier i boet. I noen boer er disse begrenset. Det er da sannsynlig at legalpantet benyttes fullt ut, til forskjell fra boer der pantsatte verdier er omfattende. Spørsmålet er om det bør settes en øvre grense for legalpanteretten. Næringslivets Hovedorganisasjon og Handels- og Servicenærings Hovedorganisasjon tok under høringen av NOU 1993: 16 til orde for at legalpantet bør være mindre enn 5 prosent, i hvert fall i enkelte tilfeller. I boer hvor de pantsatte verdiene er store, kan det tenkes at dette vil korrespondere med et behov for en omfattende og kostnadskrevende bobehandling fordi boet er stort og uoversiktlig og fordi det knytter seg mange spørsmål til selve booppgjøret. I andre tilfeller er spørsmål som knytter seg til bobehandlingen, enkle å avklare selv om de pantsatte verdier er store. Det siste kan tenkes i tilfeller av næringsvirksomhet som er knyttet til drift av en pantsatt gjenstand, for eksempel et tankskip. Å sette et konkret beløp som tak i forhold til legalpantet vil gjøre ordningen lite fleksibel. I og med at det foreslås at legalpantet skal være subsidiært og begrenset til nødvendige boomkostninger, vil det ligge en begrensning i hvor mye som kan benyttes av pantet i det enkelte tilfellet. Det synes etter departementets vurdering derfor ikke nødvendig å formulere en konkret beløpsgrense for legalpantet.»

På bakgrunn av disse vurderingene ble det i høringsnotatet fremsatt forslag til en ny § 6-4 i panteloven. Forslaget tilsvarte Konkurslovutvalgets flertalls forslag i NOU 1993: 16 i den forstand at konkursboets legalpanterett var gjort subsidiær. Dette fremgikk av utkastet til § 6-4 første ledd siste punktum hvor det heter at «panteretten kan bare benyttes til å dekke nødvendige kostnader ved bobehandlingen».

Forslaget tilsvarte ellers i hovedsak forslaget i Ot.prp. nr. 26 (1998–99), med enkelte unntak. I syvende ledd i utkastet var det tatt inn en bestemmelse som lød:

«Skifteretten avgjør hvor mye av de verdiene som omfattes av legalpantet, som er nødvendig å benytte under bobehandlingen. Er boets panterett innløst og det ved slutningen av boet er midler til helt eller delvis å dekke boomkostningene uten å utnytte legalpanteretten, tilbakebetales det overskytende beløp til innløseren. Er formuesgodet realisert, skal det overskytende beløp tilfalle den eller de som ville fått dekning dersom legalpanteretten ikke var blitt utnyttet. Er flere formuesgoder realisert, fordeles beløpet på grunnlag av realisasjonssummene.»

Om lovutkastet heter det videre i høringsnotatet:

«Lovforslaget åpner ikke for at det blir innbetalt mindre enn 5 prosent av verdien på de pantbeheftede formuesgodene (det ses her bort fra særregelen i sjette ledd). Dersom det først er behov for å gjøre bruk av boets legalpanterett, kan det altså ikke fastsettes en lavere prosent-sats. Grunnen til det er først og fremst at det ville være vanskelig for skifteretten om den i hvert enkelt tilfelle skulle foreta en vurdering av hvilken prosent-sats som måtte anses som tilstrekkelig for å dekke boomkostningene. Og dersom omkostningene skulle vise seg å bli høyere enn det skifteretten først antok, ville det bli spørsmål om innbetaling av nye innløsningssummer, eventuelt om bruk av boets realisasjonsrett. Dette ville virke kompliserende. Departementet er skeptisk til en slik ordning, men mottar gjerne synspunkter på om det bør åpnes for at det i enkelte tilfeller blir fastsatt en lavere prosent-sats.

Et flertall i Konkurslovutvalget gikk inn for at skifteretten burde gis kompetanse til å godta sikkerhetsstillelse fremfor et kontantbeløp fra innløseren (se særlig NOU 1993: 16 s. 143 annen spalte). Det ble pekt på at en slik ordning kunne bedre samarbeidet mellom boet og panthaverne. Departementet er i tvil om det er tilstrekkelig behov for en slik regel, særlig på bakgrunn av at Konkurslovutvalgets forslag om å oppheve reglene om factoringpant og varelagerpant ikke ble fulgt opp. Departementet er likevel interessert i eventuelle synspunkter på dette.

I tillegg til endringen i panteloven blir det foreslått å tilføye et nytt annet punktum i dekningsloven § 8-15 annet ledd, slik at boet får en ubetinget rett til tvangssalg dersom legalpantet ikke blir innløst frivillig:

«Første punktum gjelder ikke dersom boet krever tvangssalg for å utøve lovbestemt pant etter panteloven § 6-4.»

Forslaget i høringsnotatet gikk ut på at det ansvaret som rekvirenten og staten har for boomkostningene etter konkursloven § 73, skulle være atter subsidiært etter boets legalpanterett.

5.2 Høringsinstansenes syn

Flertallet av høringsinstansene som uttaler seg om spørsmålet, støtter en innføring av et subsidiært legalpant på fem prosent av alle pantsatte verdier. Dette gjelder *Finansdepartementet, Nærings- og handelsdepartementet, Brønnøysundregistrene, Konkursrådet med støtte av ØKOKRIM, Bergen skifterett, Den norske Dommerforening og Den norske Advokatforening, Regjeringsadvokaten, Rusmiddeldirektoratet med støtte av Sosial- og helsedepartementet, Skattedirektoratet, Oslo skifterett og byskriverembete, Trondheim byfogdembete, og Nord-Østerdal tingrett.*

Finansdepartementet er positiv til at rekvirentansvaret skal være atter subsidiært til legalpanteretten, og legger til grunn at legalpantordningen også kommer foran et eventuelt gitt tilsagn etter Finansdepartementets tilsagnsordning. Finansdepartementet kan ikke se behov for å godta sikkerhetsstillelse fremfor et kontantbeløp fra innløseren. Finansdepartementet anbefaler at det i proposisjonen tas uttrykkelig standpunkt til spørsmålet om den nye legalpanteretten også skal kunne gjøre inngrep i tidligere etablert og rettsvernet sikkerhetsrett i pantobjektet.

Konkursrådet uttaler:

«Konkursrådet stiller seg bak forslaget om innføring av en legalpantordning slik Justisdepartementet foreslår i høringsnotatet.

Konkursrådet er positiv til forslaget om at legalpantet begrenses til nødvendige boomkostninger og at ordningen således er subsidiær. Konkursrådet er videre enig i at legalpantet bør omfatte alle pantsatte verdier i boet begrenset til 5 % av pantets verdi. Vi er videre enig i at legalpantet bør komme foran evt. ansvar for rekvirenten eller staten etter kkl. § 73. Vi er videre enig i at pantets verdi bør fastsettes av skifteretten.»

Konkursrådet kan ikke se at det er behov for en regel om å godta sikkerhetsstillelse fremfor et kontantbeløp fra innløseren.

Skattedirektoratet støtter departementets forslag om legalpantordning, herunder at legalpantet bør begrenses til nødvendige boomkostninger og at ordningen bør være subsidiær. Skattedirektoratet er enig i at legalpantet bør komme foran ansvaret for rekvirenten eller staten etter konkursloven

§ 73 tredje ledd. Skattedirektoratet kan ikke se at det er behov for at skifteretten skal kunne godta sikkerhetsstillelse fremfor et kontantbeløp fra innløseren.

Oslo skifterett og byskriverembete uttaler:

«Vi mener at en legalpantordning kan være et tiltak sammen med andre tiltak. Legalpantet bør i så fall gjelde før et eventuelt ansvar for rekvirent eller staten trer inn samt at pantet kun skal dekke nødvendige boomkostninger.

(...)

Skifteretten vil imidlertid påpeke at ordningen kan la seg omgå. Hvis selskaper i konsern plasserer sine formuesgoder i et holdingsselskap uten drift og risiko kan formuesgodene deretter pantsattes for sine driftsselskapers gjeld. Hvis et driftsselskap så går konkurs er jo ikke dette selskapet eier av de pantsatte formuesgoder og vil derfor ikke falle inn under ordningen.

Det er også grunn til å poengtere at bostyrets arbeid med å kreve inn midler som i første rekke vil kunne komme de usikrede kreditorer til gode mulig vil redusere pantekreditorenes dekningsgrad. Dette hvis de pantesikrede fordringer overstiger 95 % av verdien av de pantebefestede formuesgodene når 5 % allerede er brukt til boomkostninger. En kan her tenke seg at pantekreditorene raskt vil kreve at bostyret stopper sitt arbeid i det arbeidet koster mer enn det bringer inn til boet og således ikke vil være nødvendige boomkostninger. Denne problemstillingen kan særlig gjøre seg gjeldende i boer med store aktiva i form av pantebefestede verdier hvis det ikke legges inn et maksimum i 5 % regelen. Det vil i disse boer ellers være store verdier avsatt til bostyrets nødvendige arbeid. Det vises til skifterettens forslag om maksimalt 150 R.»

Oslo skifterett og byskriverembete uttaler også at det er uheldig å gi skifteretten en mulighet for å godta sikkerhetsstillelse istedenfor et kontantbeløp da dette forutsetter realisasjon for å frigjøre midler til bobehandlingen.

Trondheim byfogdembete uttaler:

«En prosentsats på 5 % av pantets verdi synes greit. Vi er også enige i at rekvirentansvaret skal være subsidiært i forhold til legalpantet.

Ordningen vil imidlertid trolig bli mindre aktuell i tvangsavviklings- og tvangsoppløsningsbo, og for den saks skyld, også i mange «vanlige konkursboer». Dette fordi eiendelene som oftest allerede er realisert lenge før skifteretten kommer inn i bildet. Det er således behov for ytterligere ordninger til finansiering av bobehandlingen.»

Nord-Østerdal tingrett uttaler:

«En legalpantordning slik illustrert i høringsnotatet vil redusere skyldnerens adgang til å benytte sine eiendeler som sikkerhet for lån, og den sannsynlige konsekvens av dette vil være dårligere kredittbetingelser for skyldneren og/eller økte krav til egenkapital. Det er vår oppfatning at virkningen i de aller fleste tilfeller vil være ytterst begrenset ved en 5 % subsidær legalpantordning, og hensynet til å kunne gjennomføre en tilstrekkelig bobehandling bør derfor veie tyngre. I den grad legalpantordningen fremtvinger mer egenkapital i selskapene, er vår oppfatning at dette neppe utelukkende vil være negativt.

(...)

Departementet regner med at ordningen vil gi skifterettene merarbeid fordi det må antas at partene vil benytte adgang til å la skifteretten verdsette pantet. Vår oppfatning er at dette ikke trenger å medføre særlig merarbeid fordi i de tilfeller hvor panthaver ønsker å innløse boets panterett, vil det være naturlig å anta at panthaver samtidig ønsker å få den pantsatte gjenstanden overført til seg etter konkursloven § 117c. Bostyrer vil derfor uansett måtte foreta en dividurverding for å kunne gjennomføre overføringen, og retten bør kunne forholde seg til denne vurderingen med mindre denne finnes klart urimelig. Bostyrer vil dessuten kunne innhente takst på vegne av skifteretten.

Også det forhold at skifteretten skal vurdere hvor mye som skal kunne benyttes av den subsidære legalpanteretten, antas å gi retten merarbeid. Også her er vår oppfatning at dette merarbeidet i det vesentlige bør kunne overføres på bostyrer. Hvis bostyrer mener at det er nødvendig å benytte den subsidære legalpanteretten, bør han komme med en redegjørelse for skifteretten over hvilket behov han mener eksisterer. Det kan skje på lik linje med den behandlingen som i dag gjelder for Justisdepartementets fond. Rettens arbeid vil da være begrenset til å overprøve bostyrers vurdering.»

Flere av høringsinstansene kommenterer spørsmålet om det bør settes en øvre beløpsmessig grense for legalpantet, eventuelt om det bør være adgang til å sette en lavere prosentsats i konkrete tilfeller.

Finansdepartementet uttaler at det ikke bør settes en øvre beløpsgrense for legalpantet, og at det heller ikke bør være anledning til i enkelttilfeller å fastsette en lavere prosentsats enn fem prosent. Finansdepartementet antar at eventuelle unntak fra hovedregelen vil kunne fremstå som unødig kompliserende.

Nærings- og handelsdepartementet sier seg enig i

at det vil kunne gjøre ordningen lite fleksibel dersom det settes en beløpsgrense for panteretten, men mener at det bør kunne vurderes å knytte en eventuell beløpsgrense til rettsgebyret.

Konkursrådet uttaler:

«Etter Konkursrådets oppfatning bør det ikke åpnes for en ordning med innbetaling av en lavere prosentsats enn 5 % i enkelte tilfeller. Konkursrådet er enig med departementet i at dette vil virke kompliserende. Etter Konkursrådets oppfatning er det viktig at reglene er så enkle som mulig slik at en unngår tvist og mer arbeid med ordningen enn nødvendig. Vi kan for øvrig ikke se at det er behov for å gjøre unntak i dette tilfellet.»

Rusmiddeldirektoratet uttaler:

«Direktoratet er ellers enig i at det ville være komplisert og ressurskrevende å foreta en individuell vurdering av panterettens størrelse i hvert enkelt tilfelle og støtter derfor forslaget om at legalpantet fastsettes til en fast prosentsats. Praksis vil eventuelt vise om en panterett i størrelsesorden 5 % av de pantsatte formuesgodene blir et effektivt virkemiddel for å redusere antallet innstillingsbo. Hensynet til panthaverne antas å være ivaretatt ved at ubenyttede midler av legalpantet skal tilbakeføres til panthaverne. Dette sikrer at den økonomiske belastningen for panthaverne ikke blir større enn nødvendig.»

Skattedirektoratet anser det ikke som hensiktsmessig å åpne for at det i enkelte tilfeller blir fastsatt en lavere prosentsats enn 5 %. Etter deres oppfatning er det viktig at regelen blir så enkel å praktisere som mulig, slik at en unngår unødige tvister og arbeid med ordningen.

Oslo skifterett og byskriverembete uttaler:

«Imidlertid vil ordningen innebære at de mange selskaper – som ikke går konkurs – vil oppleve svekket mulighet til pantsettelse. Det vil derfor kunne ramme urimelig sterkt de seriøse på bekostning av de useriøse. Det er derfor grunn til å begrense legalpantet. Legalpanteretten bør begrenses til 5 % av boets verdier maksimalt 100–150 R, samt at dette omfatter samtlige av de pantsatte verdier. Det medfører imidlertid uønsket merarbeid om skifteretten skal gå inn og fastsette dette.

En ordning hvor det etter en skjønnspreget vurdering åpnes for innbetaling av mindre enn 5 % av pantets verdi vil komplisere og vanskeliggjøre bobehandlingen og frarådes. Regelen bør være enkel å praktisere slik at man unngår tvist og arbeidskrevende oppgaver. Skifteretten er også enig med departementet i at når pantet er

begrenset til nødvendige omkostninger, ligger det i dette en begrensning i seg selv. (...)

Det er imidlertid et problem at 5 % kan utgjøre store verdier, noe som kan bety båndleggelse ift. skyldnerens mulighet for sikkerhetsstillelse for lån. Dette vil ikke kun ramme næringslivet som sådan, men alle og enhver. Det reises derfor spørsmål om pantet bør maksimalbegrenses for eksempel til 100 eller 150 ganger rettsgebyret (R) som for tiden utgjør kr. 98 250,-. En regulering iht R vil gi tidsmessig fleksible ordninger. Beløpet er valgt ut fra at vi regelmessig krever innbetalt kr 100 000 av rekvirenten ved anmodning om gjeldsforhandling.»

Trondheim byfogdembete uttaler at det bør være en fast prosent på legalpantet. Dersom fastsettelse av prosentsatsen skal vurderes for hvert bo, vil dette sannsynligvis gi økt arbeidsmengde for retten, noe som kan føre til lengre saksbehandlingstid og flere tvister. Dette vil også føre til at bobehandlingen blir dyrere enn nødvendig.

Nord-Østerdal tingrett uttaler:

«Vi kan ikke se at det er nødvendig med en øvre beløpsgrense i tillegg da skifteretten vil kunne påse at beløpet ikke blir høyere enn nødvendig i boer med meget verdifulle gjenstander. Forarbeidene bør her presisere nærmere hva som bør utredes før boet innstilles etter konkursloven § 135 slik at skifteretten lettere kan avgjøre hvor mye midler som skal tilføres boet. Hvis en skulle finne at 5 % legalpanterett blir for mye i forhold til de mest verdifulle eiendelene, kunne en mellomløsning være at en benyttet 5 % legalpant på varelager og driftstilbehør m.m mens en benyttet f.eks. 3 % på fast eiendom og realregistrerbart løsøre.»

Næringslivets Hovedorganisasjon, Finansnæringens Hovedorganisasjon og Sparebankforeningen og Norges Rederiforbund ønsker et mer begrenset legalpant enn det som ble foreslått i høringsnotatet.

Finansnæringens Hovedorganisasjon (FNH) og Sparebankforeningen uttaler at de aksepterer at en begrenset legalpantordning i en del tilfeller kan utgjøre et hensiktsmessig virkemiddel for å kunne gjennomføre en ønsket bobehandling istedenfor å måtte innstille bobehandlingen etter kort tid uten realitetsbehandling. Instansene uttaler videre:

«Det er samtidig vårt prinsipielle syn at en slik finansieringskilde ikke skal innebære en dekningsreserve for bostyrere til å drive tilnærmet økonomisk etterforskning for å kunne avdekke mulige straffbare forhold. Slik virksomhet er primært politiets oppgave. Selv om grensegangen mellom disse formål i praksis kan bli delvis overlappende, er det etter vårt syn vesentlig å

ha dette tosidige perspektiv bak bobehandlingen for øye når man drøfter aktuelle kombinasjoner av finansieringskilder.

Med utgangspunkt i at en legalpantordning bør begrenses til å ivareta de genuine kreditorinteresser, mener vi således det bør kunne åpnes for en subsidiær legalpantordning, men innenfor langt strammere rammer enn departementets forslag. Vår mer restriktive holdning må bl.a ses i sammenheng med at en legalpantordning vil ha effekter for kredittgiveres kredittvurdering og prissetting, noe som vil slå uheldig ut for lånsøkere. Innføring av en legalpantordning vil ha som konsekvens at det kan bli vanskeligere å skaffe finansiering ved at det må stilles større krav til egenkapital hos lånsøkere. I tillegg vil reduserte verdier som kan tas ut av pantet i en misligholdssituasjon medføre at finansiering som er basert på slik sikkerhet blir dyrere. Det gjelder så vel boliglån overfor private som finansiering av næringsvirksomhet. Det lar seg imidlertid vanskelig gjøre å kvantifisere slike utslag. Vi kan ikke se at departementet har overveiet denne type effekter. Vi mener at det er avgjørende at slike forhold hensyntas i den samlede vurderingen av rammen for en eventuell legalpantordning.

Departementets og Falkangerutvalgets 5 pst.-forslag er etter vårt syn altfor vidtgående, og vil i en rekke botyper representere betydelige verdier (jfr. skip, borefartøyer, fly, faste eiendommer mv.). I flere slike forhold er det en åpenbar risiko for at vide rammer for finansiering av bobehandling, kan gi grunnlag for at enkelte bostyrere vil falle for fristelsen til å vidløftiggjøre bobehandlingen utover det som er nødvendig for å realisere aktuelle kreditorinteresser.

De samme instansene foreslår at prosentsatsen settes til 2 % og uttaler:

«Det er samtidig vårt syn at dette pantet bare bør aktualiseres i de tilfeller der det ikke er tilbake noen av de midler som rekvirenten har innbetalt til skifteretten som sikkerhet for boomkostninger. En generell legalpantordning på 5 pst. vil reflekteres i prisingen av lån og kreditter på en helt annen måte enn et legalpant begrenset til 2 pst. som vi dessuten forutsetter skal være subsidiært i forhold til en økning av rekvirentansvaret, og redusere de uheldige konsekvensene for kredittgivning.

I likhet med departementet mener vi det er viktig å understreke at legalpantet må begrenses til nødvendige boomkostninger. I tråd med vårt grunnsyn bak formålet med en eventuell legalpantordning, innebærer dette at det er kreditorinteressene som må stå i forgrunnen i denne sammenheng. Det bør kun være tale om dek-

ning av boomkostninger strengt innenfor rammen av konkursloven § 85. Vi forutsetter at dette presiseres i premissene til lovforslaget. Vi foreslår samtidig at bostyrere pålegges en plikt til å gi en grundig redegjørelse for hvorledes midlene er benyttet, og dermed forsvare kostnadene og underbygge at de har vært nødvendige for en forsvarlig bobehandling.»

Instansene mener videre at verdsettelsen bør fastsettes ved realisasjonen av pantobjektet fordi verdsettelse forut for salg må bli preget av betydelig usikkerhet, og uttaler bl.a.:

«Etter konkurslovens § 117 skal boets eiendeler realiseres på den måte som etter forholdene antas å ville gi størst utbytte. Denne bestemmelsen synes å forutsette at boets eiendeler skal realiseres, og at det er markedsverdien som skal legges til grunn ved realisasjonen. Etter vår oppfatning bør dette prinsipp videreføres også for verdiberegningen av boets legalpanterett.

Et slikt prinsipp samsvarer også best med det hensyn at panthaverne ikke skal måtte avstå fra større verdier ut over den fastsatte prosent av objektets reelle verdi. Dette vil kunne skje dersom formuesobjektet realiseres til en lavere sum enn en beregnet verdi.»

De to instansene anbefaler at panteloven § 6-4 gis et tillegg om at dersom flere interessenter eller panthavere ønsker å innløse boets panterett, skal den best prioriterte ha fortrinnsrett.

Norges Rederiforbund uttaler:

«Vi er enige i at det er viktig å sikre tilstrekkelige midler til konkursbehandling. Forslaget om å innføre 5 % legalpant vil imidlertid ramme solide, kapitalintensive virksomheter som skipsfarten svært hardt uten at det vil bedre situasjonen for flertallet av de «tomme» konkursboene. (...)

Slik vi forstår det vil regelen gjelde fullt ut både for skip registrert i NOR og NIS. NIS-loven § 3 åpner imidlertid for at det i lov eller i medhold av lov kan gjøres unntak for deler av norsk lovgivning. Et slikt unntak bør i så fall fremgå av departementets lovforslag.

Når det gjelder skip registrert i utlandet vil ikke 5 % regelen komme til anvendelse. Rederiet vil være underlagt norsk konkurslovgivning og konkursboet kan i kraft av det trekke dennes aktiva inn i konkursboet. Skipet som sådan og panthaverne vil imidlertid ikke være underlagt norsk jurisdiksjon. Det norske konkursboet vil derfor ikke kunne påberope seg legalpanterett fastsatt i norsk pantelovgivning. Dette vil gi utenlandske registre et konkurransemessig fortrinn idet eieren i større grad vil kunne utnytte skipet som sikkerhet ved finansieringen.»

Rederiforbundet uttrykker på denne bakgrunn bekymring for at NIS-registerets stilling vil bli svekket. Forbundet frykter også at bl.a. forsyningsskip, bøyelastere og flyttbare offshore-innretninger registrert i NOR heller vil bli registrert i utenlandske registre.

Rederiforbundet uttaler at forslaget også er problematisk i forhold til Brussel-konvensjonen fra 1967 om sjøpant, kontrakt- og utleggspant i skip og Genève-konvensjonen fra 1993. Konvensjonene er foreløpig ikke satt i kraft. Brussel-konvensjonen har regler om at sjøpant for nærmere bestemte krav skal ha prioritet foran alle andre panterettigheter. Legalpant til fordel for konkursboet er ikke blant disse. Rederiforbundet mener derfor at lovforslaget om legalpant vil komme i strid med konvensjonene. Rederiforbundet uttaler videre:

«Departementet presiserer imidlertid at så lenge konvensjonene ikke er trådt i kraft må skipsfartsnæringen forholde seg til konkursboets legalpant. Når konvensjonene en gang trer i kraft må legalpantet oppheves for ikke å komme i konflikt med konvensjonen. Det kan skape overgangsproblemer. Det er pr. i dag uvisst når konvensjonene vil tre i kraft. Norske rederier vil i mellomtiden måtte forholde seg til denne regelen i det internasjonale kredittmarkedet.»

Rederiforbundet påpeker videre at kredittgivere allerede ved kredittvurderingen må forholde seg til at de ved debtors insolvens kan få 5 % mindre ut av pantet enn det de normalt kunne kalkulert med. Dette vil medføre at deler av kjøpesummen må finansieres gjennom en forhøyet egenkapitalandel eller ved usikret kreditt som er dyrere enn realkreditt. Dette vil gi meget store utslag i den kapitalintensive skipsfartsnæringen. Forbundet uttaler:

«Eksempelvis vil en ny stortanker koste i størrelsesorden 70 mill. dollar (539 mill. kroner). 5 % vil utgjøre i underkant av 27 millioner kroner. Det er så langt vi kjenner til ikke innført lignende ordninger i andre land. Dette betyr at våre medlemmer, som opererer i et internasjonalt og konkurranseutsatt marked, må forholde seg til en høyere pris på kreditt enn sine konkurrenter med derav økt konkurranseulempe.»

Rederiforbundet mener at et beløpsmessig tak på legalpantet vil ha vesentlig betydning på finansieringstidspunktet. Legalpanteretten vil da bli mer forutsigbar for kredittgivere. Rederiforbundet mener at et beløpsmessig tak ikke vil komme i strid med hovedformålet bak reglene, som er å få ned antallet innstillingsbo. Forbundet antar at det er de aller færreste innstillingsbo hvor det finnes så vidt kostbare driftsmidler at et beløpsmessig tak ville få

noen innvirkning. Forbundet mener at et beløpsmessig tak vil avhjelpe de negative virkningene av forslaget samtidig som det ikke vil forringe legalpanterettens effektivitet.

Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO) uttaler:

«NHO støtter en innføring av et subsidiært legalpant til sikkerhet for nødvendige bo-omkostninger – nødvendige utgifter til bobehandlingen. (...) NHO går imidlertid inn for en lavere legalpantesats enn det som er foreslått av Departementet. NHO foreslår at legalpantet begrenses til to prosent av panteobjektens verdi. I de mindre boene finnes det normalt minimalt med pantsatte formuesgoder. Legalpanteretten vil derfor ha størst betydning i bo av noen størrelse, hvor det også må antas at de pantsatte verdier er av mer betydelig verdi. For å sikre at boet tilføres midler til bobehandlingen, er det da ikke grunn til å sette legalpanteretten til mer enn to prosent av verdien. Dette vil i disse tilfellene normalt tilføre bobestyrer de midler han trenger til bobehandlingen.

NHO støtter departementets forslag om realisasjonsrett for boet av pantobjekter, panthavers og andre interessenters rett til å avskjære realisasjon, samt at panthaver alternativt kan stille tilfredsstillende sikkerhet.

NHO går også inn for at eventuelle overskytende midler som ikke går med til bobehandlingen, skal tilbakeføres panthaverne i henhold til prioritet. Etter vår oppfatning vil et slikt etteroppgjør ikke by på så store problemer for bostyrer, som nettopp har til oppgave og er vant med å foreta forskjellige oppgjør og utbetalinger, og derfor med enkelhet kan inkludere slike utbetalinger som en del av sine rutiner.»

Næringslivets Hovedorganisasjon viser ellers i sin høringsuttalelse til et forslag om en tiltakspakke for å skaffe midler til bobehandlingen. Tiltakspakken går ut på et subsidiært legalpant på to prosent av alle pantsatte verdier, økning av rekvirentansvaret til kr. 35 000 og en halvering av dagens rettsgebyr for innstillingsboer. NHO er av den oppfatning at denne tiltakspakken vil gi en tilfredsstillende bedring av bobehandlingen i innstillingsboene.

Noen av høringsinstansene stiller seg mer negative til en legalpantordning.

Heggen og Frøland tingrett uttaler:

«Å innføre legalpant for boomkostninger (...) vil selvsagt løse omkostningsproblemene i ganske mange konkursboer, men det er vel prinsipielt betenkelig at man velger en løsning som ensidig belaster panthavere, og som i endel tilfeller vil komplisere igangsetting av næringsvirksomhet. Ordningen medfører ellers en rekke praktiske problemer (...), og det vil medgå en god

del tid og penger for skifteretter og bobestyrere – tid som burde brukes til mer produktiv juridisk virksomhet, for eks. materiell bobehandling.

Det er dessuten en rekke konkursboer der det i praksis ikke vil være mulig å sikre tilgangen på midler gjennom en legalpantordning. Det vil eventuelt være spørsmål om å innføre en slik ordning i tillegg til økning av rekvirentansvaret.»

Salten tingrett mener at de fleste konkursbo vil kunne få en tilfredsstillende behandling dersom man hadde ca. kr. 20 000 til reell bobehandling. Tingretten mener det er nærliggende å tro at arbeid knyttet til anvendelse av et legalpant i et konkursbo alene vil medføre boomkostninger på mer enn kr. 20 000 i de boer hvor det foreligger aktiva. Tingretten uttaler:

«Slik forslaget om legalpant fremstår i høringsnotatet vil dette være en upraktisk og arbeidskrevende ordning som fordyrer og forlenger bobehandlingen vesentlig i mange konkursbo. Det vil medføre betydelig merarbeid for bostyrere og skifteretten å taksere og realisere legalpantet for deretter å fordele omkostningene og tilbakebetale til panthaverne et eventuelt overskudd. I denne prosessen vil en bli tvunget til å ta stilling til en rekke problemstillinger knyttet til eierforhold, underliggende gjeldsforhold og prioritetsforhold mellom panthaverne. Dette vil også være en dyr ordning for panthaverne. Bruken av legalpant slik forslaget fremstår synes å være prosessdrivende og vil forlenge bobehandlingen vesentlig. Panthaverne/debitor og andre kreditorer kan ved mulig bruk av legalpant ha interesse av å trenere salg av panteobjekter i påvente av at konkursbehandlingen avsluttes for å unngå at legalpant tilfaller boet. Dette gjelder ikke minst panthaverne med dårlig prioritet eller som ved salg av aktiva ikke vil få full dekning av sitt krav fordi pantet er overbeheftet. Det kan vel lett også tenkes at de best prioriterte panthavere finner det formålstjenlig å overlate til konkursboet arbeidet og kostnadene ved å sørge for salg av aktiva. En vil anta at panthaverne i mange tilfeller vil unnlate å benytte seg av innløsningsretten. Alle aktiva vil ikke være like lett å realisere m.h.t. legalpant og ordningen innebærer heller ikke en «rettferdig» fordeling av kostnaden på alle panthaverne.»

Salten tingrett mener det må gjøres endringer i forslaget for å innføre legalpant. Tingretten mener bruken av legalpant som hovedregel bør begrenses til boer der det ikke er rekvirentansvar og at rekvirentansvaret bør gå foran legalpantet. Tingretten mener videre at innkreving av legalpantet må være begrenset til et kronebeløp tilsvarende det som

man antar er nødvendig for bobehandlingen med tillegg av utgifter knyttet til realisering av salgspantet.

Den norske Revisorforening mener prinsipielt at det er uriktig å velte boomkostningene over på kreditorene ved å innføre et legalpant. Foreningen uttaler:

«Dette vil i første rekke ramme de kreditorer som er sikret ved pant, og som følgelig har minst å vinne ved en utvidet bobehandling. Så lenge pantelovgivningen aksepterer at en kreditor sikrer sine interesser gjennom pant, virker det urimelig at deler av denne sikkerhet skal avgis til fordel for en bobehandling som i første rekke tjener det offentlige, eventuelt andre kreditorgrupper. Det ville derfor, etter vår oppfatning, vært mer nærliggende å vurdere om pantelovens regler burde endres på noe punkt. Vi tar imidlertid til etterretning at det under tidligere høring var få innvendinger mot en legalpanteordning og utdyper derfor ikke punktet nærmere. Til selve lovforslaget har vi på dette grunnlag ingen spesielle kommentarer.»

Norske Sivilingeniørers Forening frykter at legalpant kan medføre øket kredittpris. Det vil igjen kunne utgjøre et praktisk hinder for enkelte nyetableringer, noe som etter deres syn bør unngås.

5.3 Departementets vurdering

Departementet går inn for å videreføre forslaget om et legalpant på fem prosent til sikkerhet for nødvendige boomkostninger. Innføring av en legalpantregel kombinert med en økning av rekvirentansvaret medfører at utgifter til bobehandlingen blir fordelt mellom de næringsdrivende og det offentlige. Flertallet av høringsinstansene støtter forslaget.

Legalpantet vil få betydning for panthaverne i tilfeller der det pantsatte formuesgodet er belånt med mer enn 95 % av formuesgodets beregnede verdi eller det et salg av formuesgodet innbringer. I så fall vil legalpantet «gå ut over» den panthaveren som har dårligst prioritet.

Legalpantregelen må forventes å medføre at næringsdrivende som vil pantsatte sine formuesgoder, normalt bare vil få dem belånt med inntil 95 % av verdien, forutsatt at det ikke gjelder et særlig kostbart pantobjekt. Det resterende finansieringsbehovet må de næringsdrivende dekke ved egne midler eller ved usikret kreditt til høyere kredittpris. Etter departementets syn er det ikke nødvendigvis uheldig dersom næringsdrivende på denne måten får en noe mer begrenset tilgang på realkreditt. Dette er noe som, om enn i begrenset utstrek-

ning, kan bidra til å bedre kredittterens kredittvurdering og oppfølging av kreditten. Det kan ellers vises til de argumenter som er anført i Sverige og Danmark til støtte for en begrensning av henholdsvis «foretaksinntekningen» og «virksomhedspantet».

Departementet antar at legalpantet vil få liten praktisk betydning for privatpersoner som tar opp boliglån. Det totale antallet personlige konkurser er så lavt at en legalpantregel neppe vil påvirke renten på boliglån. Flertallet av konkursskyldnerne er selskaper. Det vises til tallmaterialet nedenfor under punkt 16.1.

Etter departementets syn bør det ikke settes en øvre beløpsgrense for legalpanterettens omfang. Til fordel for en slik beløpsgrense kan det anføres at den ville redusere den ulempen legalpantet innebærer på finansieringsstadiet for bedrifter som har store pantsatte verdier, f.eks. innenfor skipsfarten. Samtidig kunne grensen settes såpass høyt at den ga rom for nødvendig bobehandling i boer som ellers ville vært «null-boer». Dersom grensen ble satt til kr. 100 000 ville den få betydning bare i de boene der de pantsatte verdiene utgjorde minst 2 millioner kr. Panthaveren ville ved en slik beløpsgrense ha et forutsigbart faktum å bygge sin kredittvurdering på. På den andre siden ville en slik beløpsgrense gjøre legalpantordningen mindre fleksibel i større boer hvor det kan være behov for en omfattende bobehandling. Dessuten vil legalpantet uansett være begrenset til «nødvendige omkostninger». Eksempelvis vil det i alminnelighet være helt usannsynlig at en kostnad på 27 millioner kr., jf. eksemplet fra Norges Rederiforbund, vil bli ansett som «nødvendig boomkostning». Men hva som i hvert bo vil bli ansett som en «nødvendig boomkostning» vil naturligvis være vanskeligere for panthaveren å forutse på kredittgivningstidspunktet enn en fast beløpsgrense.

Etter departementets syn bør det heller ikke åpnes for at tingretten kan godta et lavere innløsningsbeløp enn 5 % av verdien. Det vises til de momentene som er nevnt i høringsnotatet. Flere av høringsinstansene har også påpekt at en slik adgang ville virke kompliserende.

Oslo skifterett og byskriverembete har påpekt at ordningen kan la seg omgå ved at et holdingselskap uten drift og risiko pantsatter sine eiendeler som sikkerhet for et driftsselskaps gjeld. Etter forslaget i høringsnotatet skulle legalpantet bare omfatte konkursskyldnerens egne pantebeheftede formuesgoder. Spørsmålet blir således om legalpantet også bør omfatte «tredjemannspant», også kalt realkausjon, stilt av en tredjeperson som sikkerhet for konkursskyldnerens gjeld. Dersom regelen utvides

på denne måten, vil en unngå det omgåelsesproblemet som er beskrevet av Oslo skifterett. Departementet kan ikke se at det er vektige argumenter som taler mot en slik utvidelse. Situasjonen for en som stiller sine eiendeler som pantesikkerhet for fremmed gjeld, vil alltid være avhengig av forhold hos hovedskyldneren. Det kan ikke ses å være rimelig at den som har et pantesikret krav mot konkursskyldneren, skal stilles i en gunstigere posisjon i forhold til boet fordi det er en tredjeperson som har stilt sikkerhet og ikke skyldneren selv. Departementet foreslår derfor at eiendeler som er stilt som sikkerhet for konkursskyldnerens gjeld av en tredjeperson, også skal være omfattet av legalpantet. Det følger av panteloven § 1-9 første ledd bokstav c at pantehaveren kan kreve at pantekravet blir innfridd når det blir åpnet konkurs hos skyldneren eller hos pantets eier. Dette innebærer at realkausjonen forfaller på tidspunktet for konkursåpning hos hovedskyldneren. Etter forfall må pantehaveren inndrive pantekravet gjennom en vanlig enkeltfølgning, idet det pantsatte formuesgodet jo ikke inngår i hovedskyldnerens bo. Dette innebærer at boet til hovedskyldneren ikke kan benytte regelen i dekningsloven § 8-15 for å inndrive legalpantet. Dersom ingen innløser legalpanteretten, må eien delen i tilfelle selges på vanlig måte etter reglene i tvangsfullbyrdsloven kapittel 8 flg. for at boet skal få inn det legalpantesikrede kravet.

Dersom legalpanteretten også skal omfatte pant stilt av tredjeperson, oppstår spørsmålet om hvilken betydning det skal få for realkausjonistens dividentrett at en del av pantets verdi er benyttet til boomkostninger. Etter dekningsloven § 8-13 jf. § 8-9 kan en medforpliktet melde sin regressfordring som dividendefordring i hovedskyldnerens bo. Det rimelige må da være at realkausjonisten kan melde krav på regress som dividendefordring både for den del av pantets verdi som er gått til boomkostninger og for den del av pantets verdi som er gått til å dekke hovedfordringen.

Særlige spørsmål vil oppstå dersom samme formuesgode er stilt som sikkerhet for både egen og fremmed gjeld, og både eieren av formuesgodet og den det er realkausjonert til fordel for, går konkurs omtrent samtidig. Spørsmålet blir da om både eieren og den begunstigedes konkursbo bør kunne få legalpant i samme formuesgode, slik at formuesgodet til sammen blir beheftet med inntil 10% legalpant. Dersom den begunstigede etter realkausjonen går konkurs først, vil kontraktspantehaveren eventuelt måtte igangsette en enkeltfølgning for å få dekket pantekravet. Åpnes det deretter konkurs i boet til pantets eier før pantet er tvangssolgt, vil det følge av konkursloven § 117 annet ledd jf.

§ 17 annet ledd at tvangsdekning ikke kan gjennomføres uten boets samtykke de første seks måneder etter konkursåpningen. Boet til pantets eier vil etter reglene i dekningsloven § 8-15 ha rett til å selge den pantsatte eiendommen med utslettende virkning for udekkede panteheftelser. Slike tilfeller vil formodentlig forekomme forholdsvis sjelden. Departementet antar at det retts teknisk enkleste vil være å la både boet til den det er realkausjonert til fordel for, og boet til pantets eier ha legalpant i formuesgodet i et slikt tilfelle, slik at legalpanteretten til det boet som er åpnet først, har første prioritet.

Finansnæringens Hovedorganisasjon og Sparebankforeningen uttaler at prinsippet om at boets eiendeler skal realiseres og at markedsverdien skal legges til grunn ved realisasjonen, bør videreføres for verdiberegningen av boets legalpanterett. Departementet bemerker at adgangen til å legge en beregnet verdi til grunn for legalpantet er nødvendig for at pantehaverne eller andre skal ha anledning til å innløse boets legalpanterett. Adgangen til innløsning er gitt med tanke på tilfeller der pantehaveren eller en annen interessent ser seg tjent med å unngå at boet realiserer pantobjektet. Når formuesgodets verdi skal beregnes, er det den antatte markedsverdien som skal legges til grunn. I samsvar med det syn som FNH og Sparebankforeningen har gitt uttrykk for, foreslår departementet å presisere i lovteksten at dersom flere pantehavere eller andre interessenter ønsker å innløse boet, har den best prioriterte pantehaveren fortrinnsrett.

Etter departementets syn bør det ikke gis en regel om at sikkerhetsstillelse kan godtas i stedet for innløsning. Flesteparten av høringsinstansene som uttaler seg om dette mener at det ikke er behov for det. Oslo skifterett og byskriverembete har uttalt at en ordning med sikkerhetsstillelse er uheldig fordi den forutsetter realisasjon for å frigjøre midler til bobehandling.

Departementet mener at likhetshensyn og effektivitetshensyn taler for at skip bør være omfattet av legalpantregelen, selv om sjøpanteretten allerede utgjør en usikkerhetsfaktor for en kontraktspantehaver. Til forskjell fra sjøpantekravene nevnt i sjøloven § 51, vil legalpanteretten etter panteloven § 6-4 være begrenset til de første 5 % av skipets verdi. Når det spesielt gjelder uttalelsen fra Norges Rederiforbund om forholdet til internasjonale konvensjoner, vil departementet bemerke at forholdet til de to konvensjonene om sjøpant er ivaretatt i utkastet til panteloven § 6-4 åttende ledd, hvoretter paragrafen gjelder med de begrensninger som følger av overenskomst med fremmed stat. Bestemmelsen er tatt inn særlig med tanke på tilfeller hvor Norge er folkerettslig forpliktet til å gi bestemte typer krav

prioritet foran alle andre heftelser, slik som i Brussel-konvensjonen av 1967 og Genève-konvensjonen av 1993. Utkastet til § 6-4 åttende ledd vil således begrense boets legalpant i skip dersom disse konvensjonene trer i kraft. Det er lite trolig at Brussel-konvensjonen av 1967 noen gang vil tre i kraft. Genève-konvensjonen av 1993 er undertegnet av Norge, men foreløpig ikke ratifisert eller satt i kraft. Konvensjonen gir sjøpanterett for krav på hyre og annen godtgjørelse til medlemmer av besetningen, krav i anledning tap av liv eller skade på person som har oppstått i direkte forbindelse med driften av skipet, krav på bergelønn, krav på enkelte avgifter, bl.a. havneavgift, og for krav på erstatning for materielt tap forårsaket av driften av skipet. Disse sjøpantekravene skal etter konvensjonen ha prioritet foran alle andre krav. Etter konvensjonen artikkel 6 skal andre legalpantekrav i nasjonal lovgivning ha prioritet etter disse sjøpantekravene, og etter registrert kontraktspant og utleggspant.

Lovforslaget bygger på at legalpantet skal benyttes før man eventuelt belaster konkursrekvirenten innenfor rammen av dennes ansvar. Dette var også forslaget i høringsnotatet, og må også ha vært forutsetningen for legalpantregelen som ble foreslått i Ot.prp. nr. 26 (1998–99). Det er i utgangspunktet boets midler som skal dekke kostnadene til bobehandling. Har ikke boet nok frie (ikke pantsatte) verdier, skal boets legalpanterett benyttes. Midlene under legalpantet har skyldneren «betalt for» gjennom høyere kredittpris. Først når de midlene som er på boets hånd er oppbrukt, kan en gå på konkursrekvirenten som etter kkl. § 73 er ansvarlig for det overskytende når boet ikke har «tilstrekkelige midler». Etter departementets syn er det mest rimelig at boets midler, herunder legalpantet, benyttes før konkursrekvirenten eventuelt belastes. Skal konkursrekvirenten belastes før legalpantet, vil det dessuten kunne lede til færre konkursbegjæringer, eller til at konkurs begjæres på et senere tidspunkt.

Etter lovutkastet § 6-4 første ledd siste punktum kan legalpanteretten bare benyttes til å dekke «nødvendige boomkostninger». Innholdet av dette begrepet, som åpner for et visst skjønn i hvert bo, er nærmere behandlet under punkt 17.1 i merknadene til panteloven § 6-4 første ledd.

Spørsmålet om en ny regel om legalpant for konkursboet kan gis virkning i forhold til allerede etablerte avtalepanteretter eller om Grunnloven § 97 vil være til hinder for dette, er drøftet av Falkangerutvalget i NOU 1993: 16 på s. 165–166. Utvalget uttaler om sitt utkast til panteloven § 6-4:

«Denne bestemmelsen innebærer en reduksjon i det beløpet pantet vil utbringe ved realisasjon.

Forslaget vil ramme den pantehaver hvis sikkerhet omfatter verdien mellom 95 % og 100 % av pantobjektets markedsverdi. Konsekvensene kan således bli parallelle til hva som skjer ved et generelt prisfall, en prisregulering eller innføring av konsesjonsordning som begrenser omsetningen. Det er alminnelig antatt at hverken innføring av prisregulering eller konsesjonsordninger vanligvis kommer i strid med Grl § 97. Det avgjørende for forslaget forhold til Grl § 97 er likevel først og fremst regelens viktige samfunnsmessige betydning. Behovet for en omfattende reform av konkurs- og pantelovgivningen har allerede vært nevnt. Ordningen vil særlig ha praktisk betydning ved realisering av fast eiendom, hvor pantelån ofte har 20 til 25 års løpetid. Det er derfor av stor betydning at nettopp § 6-4 gis anvendelse på pantsettelsesavtaler stiftet før lovens ikrafttredelse. Utvalget peker i denne forbindelse på at utgiftene ved realisasjon av pantbeheftede verdier skal dekkes forlodds av den kjøpesum som tvangssalget innbringer, se f.eks tvangssalgsloven § 11-36 annet ledd. Lovgiveren har en betydelig frihet til å fastsette hvilke typer utgifter som kan henregnes til slike forloddsposter og hvilke beløp det kan gjelde. Den som sikrer seg panterett i dag, kan således ikke være sikker på at forloddskravene vil ligge på samme nivå når realisasjon eventuelt skal skje en gang i fremtiden. Utvalgets forslag om at inntil 5 % av salgsutbyttet kan brukes til dekning av boutgifter, er etter utvalgets syn sterkt beslektet nettopp med forloddskravet etter tvangssalgsloven § 11-36. Forloddsbeløpet etter utkastet til panteloven § 6-4 skal anvendes for å bedre mulighetene for en påkrevet gjennomgang av debtors forretningsførsel – i samme interesse, men også i stor grad til fordel for pantehaverne. En skikkelig gjennomgang kan være til fordel for pantekreditor i det konkrete tilfelle, men utvalget legger også betydelig vekt på de mer generelle perspektiver. Således vil de fleste finansinstitusjoner totalt sett tjene på en mer ryddig konkursavvikling. Kriminalitet kan forebygges. Forhold som kan fremskaffe høyere dividende, kan avdekkes. Man håper på at de skadelige ringvirkningene av konkurser vil bli mindre både for bankene og for næringslivet generelt.»

Utvalget konkluderte med at anvendelse av legalpantet på eldre panteretter ikke ville stride mot Grunnloven § 97. Utvalget så likevel at en umiddelbar innføring av et legalpant kunne skape problemer for finansnæringen, og foreslo derfor en overgangsperiode på tre år før bestemmelsen skulle gis anvendelse på pantsettelsesavtaler stiftet før lovens ikrafttredelse.

Departementet foreslår i proposisjonen her

en overgangsregel i samsvar med Falkangerutvalgets forslag, og slutter seg til den begrunnelsen som utvalget har gitt for regelen. Når det gjelder utleggspant som er etablert før loven trer i kraft, vil panteloven § 6-4 komme til anvendelse såfremt begjæring om gjeldsforhandling eller konkurs er kommet inn til tingretten etter at bestemmelsen er

trådt i kraft. Dette var også forslaget i Ot. prp. nr. 26 (1998–99), idet treårsfristen i overgangsbestemmelsen bare skulle gjelde for avtaler. En utleggstaker har ikke som avtalepanthaverne ytet kreditt i tilfelle til pantesikkerhet. Det er derfor etter departementets syn mindre grunn til å beskytte eldre utleggstakere.

6 Økning av rekvirentansvaret

6.1 Forslaget i høringsnotatet

I departementets høringsnotat het det bl.a.:

«Rekvirentansvaret ble i forskrift 17. juli 1989 nr. 566 om rekvirentens ansvar for kostnader ved bobehandling begrenset til kr 20 000. Beløpet har stått uendret siden 1989, noe som taler for å heve grensen, om ikke annet for å justere for inflasjonen. Dersom beløpet på kr 20 000 hadde vært oppjustert etter Statistisk Sentralbyrås konsumprisindeks, som viser en prisvekst på 34,2 % fra august 1989 til juli 2001, ville rekvirentansvaret i juli 2001 vært kr 26 840.

Blant de boomkostninger rekvirentansvaret skal dekke, er rettsgebyret. I innstillingsboer er gebyret 12,5 ganger grunngebyret (R) i rettsgebyrloven. Grunngebyret er jevnlig blitt oppregulert og har økt fra kr 390 i 1989 til kr 655 i 2001. I innstillingsboene utgjorde utgifter til rettsgebyret kr 4 875 i 1989. I juli 2001 utgjør den samme utgiften kr 8 187,50. Følgende tabell viser hvordan prisveksten og økningen i rettsgebyret har medført at det innenfor rekvirentansvaret reelt sett er blitt betydelig mindre igjen til bobehandlingen enn det var i 1989:

	August 1989	Juli 2001
Rekvirentansvar	20 000	20 000
– Rettsgebyr (12,5 R)	4 875	8 187,50
= Rest	15 125	11 812,50
Rest justert til 2001 kr	20 298	11 812,50

Dersom beløpet som er igjen til bobehandling etter at rettsgebyret er fratrukket i 1989 prisjusteres, ville dette tilsvare kr 20 298 i juli 2001. Legger en til rettsgebyret vil en få det beløp som i 2001 er nødvendig for at rekvirentansvaret skal sikre den samme bobehandlingen som i 1989. Dette beløpet er kr 28 485,50.

En mulig innvending mot å øke rekvirentansvaret er at det kan lede til at færre private kreditorer vil begjære konkurs åpnet. Det har vært tatt til orde for at rekvirentansvaret i stedet burde oppheves fordi det ville føre til at flere private kreditorer begjærte konkurs åpnet, noe som kan lede til at konkurs åpnes på et tidlig tidspunkt, mens det fremdeles kan være midler igjen i boene, eller i alle fall mer midler. Kon-

kursåpning på et tidlig tidspunkt kan også medføre at eventuelle pågående straffbare handlinger i den konkursrammede virksomheten stanses. En opphevelse av rekvirentansvaret vil imidlertid medføre fare for at konkursbegjæringer vil bli brukt som inkassomiddel og kan etter departementets syn ikke anbefales. Arbeidstakere og konkursdebitor er fritatt fra å betale rekvirentbeløpet. Disse gruppene vil derfor ikke bli berørt av en eventuell økning i rekvirentansvaret.

Departementet antar at det kan være hensiktsmessig å knytte rekvirentansvaret til grunngebyret i rettsgebyrloven slik at det automatisk justeres ved endringer i grunngebyret. Dersom rekvirentansvaret prisjusteres direkte og knyttes til rettsgebyret, kan ansvaret passende settes til 40 R (40 x kr 655 = kr 26 200). Dersom en i tillegg skal ta høyde for økningen i rettsgebyret og sikre at det reelt blir like mye igjen til bobehandlingen som i 1989, kan rekvirentansvaret passende settes til 45 R (45 x kr 655 = kr 29 475). Forskrift 17. juli 1989 nr. 566 om rekvirentens ansvar for kostnadene ved konkursbehandling kan i såfall endres slik:

«Dersom et konkursbo som er åpnet i henhold til konkursloven § 60 ikke har tilstrekkelige midler til å dekke kostnadene ved bobehandlingen, er den som har begjært konkurs åpnet ansvarlig for de bokostnadene boet ikke kan dekke inntil et beløp svarende til 40 / 45 ganger grunngebyret i rettsgebyrloven.»

Dersom ansvaret ikke knyttes til grunngebyret i rettsgebyrloven, kan ansvarsgrensen i forskriften økes fra 20 000 kroner til 25 000 kroner (avrundet prisjustering av rekvirentansvaret) eller 30 000 kroner (avrundet prisjustering av «resten» tillagt rettsgebyret).»

6.2 Høringsinstansenes syn

Flertallet av høringsinstansene som uttaler seg om spørsmålet, ønsker en økning av rekvirentansvaret til 45 R. Dette gjelder *Nærings- og handelsdepartementet*, *Konkursrådet* med støtte av *ØKOKRIM*, *Bergen skifterett*, *Den norske Advokatforening*, og *Den norske Dommerforening*, *Rusmiddeldirektoratet*

med støtte av *Sosial- og helsedepartementet* (ønsker 40 eller 45 R), *Skattedirektoratet*, *Oslo skifterett* og *byskriverembete* og *Trondheim byfogdembete*.

Nærings- og handelsdepartementet uttaler:

«En fjerning av rekvirentansvaret vil kunne medføre at konkursbegjæringer vil bli brukt som inkassomiddel. Vi er derfor enig i JD's vurdering om å beholde dette ansvaret og er enig i at det bør knyttes til grunngebyret i rettsgebyrloven, og vi er enig i at det passende kan settes til 45 ganger grunnbeløpet i rettsgebyrloven.»

Konkursrådet uttaler:

«Rekvirentansvaret har stått stille siden forskriften ble vedtatt i 1989 mens gebyrene for skifterettens behandling samtidig har økt, noe som har ført til at beløpet til disposisjon til bobehandlingen i dag er betydelig lavere enn i 1989. I samme periode har bobestyrers utgifter økt i takt med inflasjonen. Etter konkursrådets oppfatning er det derfor riktig å knytte rekvirentansvaret opp til grunnbeløpet i rettsgebyrloven. Dette vil være med på å sikre at rekvirentansvaret i framtiden følger med i forhold til andre økninger av utgifter og gebyrer.»

Rusmiddeldirektoratet uttaler at rekvirentansvaret bør økes og at et beløp svarende til 40/45 R synes å være passende. Direktoratet understreker likevel viktigheten av at rekvirentansvaret ikke bør bli så stort at private kreditorer unnlater å begjære konkurs i tide med de negative konsekvenser det kan ha.

Oslo skifterett og *byskriverembete* uttaler:

«Skifteretten er også enig [i] at rekvirentansvaret bør økes. Beløpet på kr. 20 000 har stått stille siden 1989 og gir i dag stadig mindre midler til bobehandling idet rettsgebyr og timepriser for bobestyrer og andre involverte har steget betraktelig. Videre er kravet til grundighet i § 120 innberetninger etter konkursloven skjerpet, omstøtelse skal også vurderes, noe som også fordrer mer arbeid. I de boer hvor mva. ikke tilbakeføres dekkes dette i dag i henhold til Oslo skifteretts praksis av § 73 når dette går utover rekvirentansvaret. Mva. kan utgjøre en betydelig del av rekvirentansvaret. Mva. bør i de boer som ikke har refusjonsrett uavhengig av om man overstiger rekvirentansvaret eller ikke kunne dekkes av staten etter kkl. § 73 idet dette ellers vil bli en ren inntekt for staten.

Det er videre en god løsning å knytte rekvirentansvaret opp mot rettsgebyret. Ved å gjøre dette unngår man nettopp at ansvaret «spises opp av tiden». Ansvaret bør passende kunne settes til 45 R slik at man opprettholder nivået fra 1989.

At en økning av rekvirentansvaret mulig kan redusere muligheten for konkursbegjæringer fra kreditorer kan ikke være avgjørende. Begjæringer som kanskje ville medføre åpning av konkurs på et tidligere tidspunkt og således begrense evt. straffbare handlinger og tapping av boet må veies opp mot de fordeler som et øket rekvirentansvar gir. Skifteretten mener at det primære må være å sikre gode arbeidsforutsetninger for en god og grundig bobehandling når konkurs først åpnes.

En eventuell fjerning av rekvirentansvaret ville nok medføre økt bruk av skifteretten som inkassomiddel og ses ikke som hensiktsmessig eller nødvendig. Det vil også kunne føre til mer utgifter fra staten, da boutgiftene jo må betales av noen.»

Finansdepartementet uttaler:

«Finansdepartementet deler Justisdepartementets oppfatning om at rekvirentansvaret bør økes for å kompensere det misforholdet som er oppstått som følge av at beløpet har stått uendret siden 1989. Vi vil imidlertid påpeke at en økning av rekvirentansvaret først og fremst vil påføre de offentlige konkursrekvirentene økte utgifter, fordi det vanligvis er det offentlige som i dag begjærer konkurs. Forslaget har således en budsjettmessig side for det offentlige som må vurderes nærmere.»

Brønnøysundregistrene uttaler at rekvirentansvaret bør økes for å justere for utviklingen i konsumprisindeksen siden 1989 og at en tilknytning til rettsgebyret synes hensiktsmessig.

Heggen og Frøland tingrett ønsker en rask og vesentlig økning i rekvirentansvaret. Tingretten uttaler:

«I praksis vil dette ikke skape problemer for private kreditorer. I de fleste saker er det offentlige myndigheter som begjærer konkurs/tvangsoppløsning, og i et fåtall av tilfeller er det private kreditorer med så skrøpelig økonomi at de ikke kan stå inne for en påkrevet økning.

Dersom man imidlertid skulle fjerne rekvirentansvaret, ville man sannsynligvis oppleve en klar økning av konkursbegjæringer brukt som inkassomiddel – noe som er et problem også i dag. Det er heller ingen grunn til å innføre ordninger som inviterer til økt antall konkursbegjæringer der det uansett forbrukes ressurser uten at det skapes nye verdier. (...)

Slik sett burde man også vurdere å øke gebyret ved tilbakekalte konkursbegjæringer, idag 3 R, opp til for eksempel 6 R. Dette ville redusere antall konkursbegjæringer brukt som inkassomiddel. Gebyret på 3 R er for lavt i forhold til omkostningene ved en inkassosak, og begge

parter ville anstrenge seg mer for å løse konflikten før kreditor begjærer konkurs.

Etter at det er innført merverdiavgift på advokattjenester, må man som et absolutt minimum øke rekvirentansvaret til 45 R, dersom man skal gjenopprette en forsvarlig situasjon.»

Salten tingrett uttaler at dersom det offentlige gebyr- og avgiftsnivået skal opprettholdes, må rekvirentansvaret økes og at det bør settes til ca. kr. 30 000 og knyttes opp mot rettsgebyrets størrelse.

Enkelte høringsinstanser ønsker en større økning av rekvirentansvaret.

Finansnæringens Hovedorganisasjon (FNH) og Sparebankforeningen uttaler med støtte av *Finansieringsselskapenes Forening*:

«Vi er enige i at rekvirentansvaret bør heves betydelig. Dette beløpet er reelt sett vesentlig redusert siden den gang, noe som åpenbart har bidratt til å aktualisere problemstillingen med manglende midler til bobehandling. Vi gir derfor vår tilslutning til departementets forslag om å knytte størrelsen på rekvirentansvaret til grunngebyret for å motvirke tilsvarende verdi-reduksjon i fremtiden. Etter vårt skjønn bør imidlertid rekvirentansvaret med bakgrunn i de foreliggende problemer økes utover 1989-nivået, og vi foreslår et beløp tilsvarende 55 R (f.t. kr 36 850). Det er vår erfaring at det i hovedsak er det offentlige, som kreditor for skatte- og avgiftskrav, som er konkursrekvirent. En heving av rekvirentansvaret vil etter vår vurdering ikke utgjøre noe problem for det offentliges konkursbegjæringer, slik at mulige uheldige virkninger i form av senere eller færre konkursbegjæringer, neppe bør tillegges særlig vekt.

Vi peker på at det i første rekke bør være en offentlig oppgave å sørge for at bobehandlingen blir forsvarlig, ikke minst med henblikk på å avdekke indikasjoner på økonomisk kriminalitet som politiet kan etterforske videre. I tilknytning til foranstående minner vi om at verdien av rekvirentansvaret for bobehandlingen etter gjeldende regler reduseres gjennom det offentlige gebyret etter rettsgebyrloven § 16 nr 1 jfr. § 18 annet ledd. Dette utgjør i dag kr 8 375. Vi foreslår at dette gebyret i det minste halveres. Dette innebærer at nettobeløpet for dekning av boomkostninger med utgangspunkt i vårt forslag mht. størrelse på rettsgebyret, vil bli i overkant av kr 32 000.»

Norske Kommunale Regnskapskontrollørers Forbund uttaler at for å bedre kvaliteten på bobehandling må man være villig til å øke nettobeløpet som blir igjen til faktisk bobehandling. Forbundet foreslår at rekvirentansvaret generelt bør økes til 80 rettsgebyr. I tillegg foreslås det at bostyrer og kre-

ditorutvalg uten å forespørre skifteretten skal gis alminnelig fullmakt til å anvende 40 rettsgebyr til bo-revisor/regnskapskyndig bistand, og at Justisdepartementet skal bevilge dette beløpet, med mulighet for regress mot styremedlemmer eller daglig leder i det konkursrammede selskapet.

Næringslivets Hovedorganisasjon uttaler:

«NHO støtter forslaget om å øke rekvirentansvaret. (...) Slik vi ser det, vil det ikke være tilstrekkelig kun å øke ansvaret til et nivå som tilsvarende det man hadde i august 1989. Bakgrunnen for forslaget er jo nettopp å gi tilgang til større midler til boet enn det som fulgte av innbetalingen på dette tidspunktet. (...) Vi er enige med Departementet i at det vil være hensiktsmessig å knytte rekvirentansvaret til et beløp som justeres regelmessig, slik at man påny unngår å komme i den situasjon man nå er; en desimering av den reelle verdien av rekvirentansvaret. Vi vil derfor foreslå at beløpet knyttes til rettsgebyret, og utgjør et beløp som i 2002-kroner vil være minimum kr. 35.000,-»

Enkelte høringsinstanser er mer skeptiske til en økning av rekvirentansvaret. *Nord-Østerdal tingrett* uttaler:

«Erfaring fra våre innstillingsbo tilsier at kr. 20.000 i rekvirentansvar er noe knapt til å sikre den nødvendige utredning, og ut i fra dette burde rekvirentansvaret økes. Vår oppfatning er like fullt at dette ikke bør skje. Blant våre konkursbo åpnet i 2001 er det tilnærmet ingen som er begjært fra privat[e] kreditorer med rekvirentansvar. Nesten alle konkursåpninger har skjedd etter oppbud, begjæring fra arbeidstakere eller etter begjæring fra statlig kreditor. Vi finner det derfor lite heldig at rekvirentansvaret økes til tross for at ansvaret har stått uregulert i 13 år.

(...)

Etter vår vurdering bør rekvirentansvaret settes til 30 rettsgebyr som i 2002 vil gi kr. 20.100. Samtidig bør skifterettens gebyr i konkursbo reduseres til 20 rettsgebyr som ved innstillingsbo vil medføre 10 rettsgebyr. Vi finner det rimelig at gebyret til retten reduseres siden bostyrer nå har fått ansvaret for gjennomføringen av utlodningen.»

Den norske Revisorforening mener at rekvirentansvaret ikke bør økes, og uttaler:

«Ut fra det som må være hovedformålet med utvidet bobehandling, sikring av at boet kommer til behandling «i tide» og eventuelt avdekking av straffbare forhold, er vi uenig i at rekvirentansvaret skal økes. Vi slutter oss i den sammenheng i hovedsak til de innvendinger som fremkommer øverst s. 8 i høringsnotatet. Så

langt vi har kunnet registrere, fører rekvirentansvaret allerede i dag til at mange private kreditorer kvir seg for å begjære konkurs åpnet. Dette skyldes naturligvis at rekvirentansvaret normalt kommer på toppen av det tap som vedkommende i alle tilfelle kommer til å lide.

Vi forstår imidlertid departementets argument for ikke å fjerne rekvirentansvaret og foreslår derfor at dette blir stående uendret. Når det gjelder argumentet om at det, i forhold til 1989, er blitt så mye mindre til bobehandlingen, ikke minst på grunn av økningen i rettsgebyret, er dette etter vår oppfatning et dårlig argument. Vi peker i den sammenheng på at rettsgebyret har økt med nærmere 70 % siden 1989 mens det har vært en prisvekst på 34,2 %. Det betyr i realiteten at det offentlige tar en stadig større del av rekvirentansvaret, noe som neppe styrker bobehandlingen generelt sett og er et dårlig signal i bestrebelsene på å få en mer omfattende bobehandling. Knytter man rekvirentansvaret til R, vil dette ansvaret også bli stadig mer tyngende, forutsatt [at] R utvikler seg på samme måte som hittil.»

Norske Sivilingeniørers Forening uttaler:

«Hva angår den foreslåtte økning i rekvirentansvaret, og å knytte dette opp mot rettsgebyret så stiller ikke NIF seg direkte avvisende til dette. Det stilles likevel spørsmål ved hvorvidt effekten av tiltaket vil være av særlig betydning. Samtidig vil det når det gjelder kreditorer med små krav bli mindre praktisk å begjære konkurs. NIF anser det i så fall uheldig dersom dette vil medføre at konkurser som burde vært begjært (...) ikke blir åpnet.»

6.3 Departementets vurdering

Departementet har merket seg at et flertall av høringsinstansene ønsker en økning av rekvirentansvaret, og at forslaget om økning til 45 R har størst tilslutning i høringsrunden. Forslaget i høringsnotatet om økning til 45 R å kr. 655 tok høyde for både prisstigningen siden august 1989 og det forhold at rettsgebyret har økt forholdsmessig mer enn prisstigningen i denne perioden. Rettsgebyret er økt til kr. 740 fra 1. juli 2003. En beregning etter samme prinsipper som i høringsnotatet gir følgende resultater, når det tas utgangspunkt i konsumprisindeksen for mai 2003:

20 000 kr. i august 1989 tilsvarte 27 767 kr. i august 2003. Dette tilsvarende en prisstigning fra august 1989 til august 2003 på 38,8 prosent. Fra juli 2003 utgjør rettsgebyret i innstillingsboer kr. 9 250.

	August 1989	August 2003
Rekvirentansvar	20 000	20 000
– Rettsgebyr (12,5 R)	4 875	9 250
= Rest	15 125	10 750
Rest justert til august 2003	20 999	10 750

Legger en rettsgebyret på kr. 9 250 til kr. 20 999, får en det beløp som i 2003 er nødvendig for å sikre den samme bobehandlingen som i 1989. Dette beløpet er kr. 30 249.

Departementet går inn for å øke rekvirentansvaret noe mer enn en slik ren prisjustering innebærer, og foreslår at rekvirentansvaret settes til 50 R. Med et rettsgebyr på kr. 740 vil 50 ganger rettsgebyret utgjøre kr. 37 000. Departementet finner at det er hensiktsmessig med en økning som er noe større enn en ren prisjustering tilsier, blant annet fordi bobestyrerne etter lovendringen i 1999 har fått noen flere oppgaver, og at gebyret for omadressering av post har økt de seneste år.

Økning av rekvirentansvaret må skje ved endring av forskrift 17. juli 1989 nr. 566 om rekvirentens ansvar for kostnadene ved konkursbehandling. Departementet er innstilt på å foreta en forskriftsendring slik at rekvirentansvaret heves til 50 ganger rettsgebyret. Departementet fremhever at økning av rekvirentansvaret og innføring av en regel om legalpant må ses som en pakkeløsning for å skaffe midler til bobehandlingen.

Enkelte av høringsinstansene har vært inne på spørsmålet om rettsgebyret i innstillingsboer bør reduseres. Etter rettsgebyrloven § 18 annet ledd jf. § 16 første ledd skal det for innstillingsboer betales 12,5 ganger rettsgebyret, dvs. for tiden kr. 9 250. Multiplikatoren på 12,5 har vært uendret siden rettsgebyrloven trådte i kraft. Da multiplikatorene i rettsgebyrloven ble fastsatt i sin tid, la man vekt på hvilke kostnader man forventet at de forskjellige sakstypene kostet for det offentlige. Når rettsgebyrenes størrelse fastsettes årlig, har det i de senere år i stedet blitt lagt vekt på det samlede inntektsbehovet for domstolene. Departementet har valgt å ta hensyn til den historiske økningen av rettsgebyret ved økningen av rekvirentansvaret til 50 R. Rekvirentansvaret vil i de fleste tilfeller bli betalt av det offentlige. Siden rekvirentansvarets størrelse foreslås knyttet til rettsgebyret, vil størrelsesforholdet mellom rettsgebyret for innstillingsboer og rekvirentansvaret bli uendret ved fremtidige økninger av rettsgebyret.

7 Fond for boomkostninger

7.1 Forslaget i høringsnotatet

I departementets høringsnotat het det:

«I Ot.prp. nr. 26 (1998–99) s. 123 er etablering av et boomkostningsfond nevnt som en alternativ måte å skaffe midler til bobehandlingen på. I proposisjonen heter det at en slik fondsordning f.eks. kan gå ut på at alle virksomhetsutøvere pålegges å betale et beløp til et felles fond som skal benyttes til å finansiere bobehandlingen i tilfeller hvor det ellers ikke finnes midler til dette. Man kan tenke seg at denne plikten pålegges alle foretak eller at den begrenses til å gjelde nystiftede aksjeselskaper og allmennaksjeselskaper. Ordningen kan tenkes administrert gjennom Brønnøysundregistrene. Innbetaling av fondsbeløpet kunne da settes som et vilkår for å bli registrert i Foretaksregisteret. Et boomkostningsfond bør være selvfinansierende, slik at inntektene i fondet dekker kostnadene med administrasjonen av det. I proposisjonen var det forutsatt at en eventuell fondsordning skal være et tillegg til regelen om legalpant for boomkostninger.

Dersom det skulle opprettes en slik fondsordning, burde det antakelig være skifteretten som skulle avgjøre om det skal tas midler fra fondet i den enkelte sak. Administrasjonen av fondet kan ellers skje i tilknytning til Brønnøysundregistrene. Forutsetningen for å etablere et slikt fond, vil være at administrasjonen ikke blir kostnadskrevende og komplisert.

Det bør være en øvre grense for hvor mye som kan tas fra fondet i den enkelte sak. Denne grensen kan for eksempel settes til kr 25 000 per konkursbo.

Belastningen i form av avgifter og gebyr for nye foretak oppleves av mange allerede som stor. Det må derfor være et begrenset beløp som skal avsettes til fondet. For eksempel kan beløpet knyttes til rettsgebyret (1R) som i dag utgjør kr 655.

Dersom en eventuell plikt til innbetaling av gebyr bare pålegges nye foretak, vil det være naturlig at fondet bare yter midler i konkurser hvor disse foretakene har nytte av en utvidet bobehandling. Det vil da kunne ta en stund før fondet får praktisk betydning. Alternativt kan alle etablerte selskaper pålegges plikt til å innbetale gebyr til fondet.

Departementet har foretatt nærmere beregninger omkring en fondsordning. Tall fra Foretaksregisteret viser at det totale antall registrerte foretak per 31. desember 2000 var 294 140. Antall nyregistrerte foretak i 2000 var 26 459. Stort sett har tallet på nyregistrerte foretak i 1990-årene ligget omkring 20 000 per år i løpet av nittitallet, med en topp på over 24 000 nye foretak i både 1997 og 1998. De følgende beregningene er basert på at det totale antallet nyregistreringer vil være på 25 000 per år.

Dersom gebyret til fondet settes til 1 gang rettsgebyret (R), per i dag kr 655, og bare pålegges nyregistrerte foretak, kan gebyrinntekten ventes å utgjøre ca. 16 mill. kr per år. Dersom gebyret bare pålegges nyregistrerte aksjeselskaper og allmennaksjeselskaper, vil det tilsvarende tallet bli på rundt 9 millioner (dette er basert på at antallet nyregistreringer vil være på 13 500 – i 1999 var det på 12 955, mens det i 2000 var på 13 942).

Dersom gebyret settes til 1 R og pålegges alle registrerte foretak, vil gebyrinntekten ventelig utgjøre minst 190 mill. kr. Dette vil da være fondets «grunnkapital». I tillegg vil fondet bli tilført anslagsvis 16 mill. kr per år ved stiftelse av nye foretak. Antas det at fondet kan få en renteavkastning på 10 % årlig, vil det utgjøre minst 19 mill. kr (gitt at grunnkapitalen ikke benyttes). Samlet ville da fondet årlig bli tilført rundt 35 mill. kr.

Dersom størrelsen på gebyret er det samme, men det bare pålegges aksjeselskaper og allmennaksjeselskaper, vil gebyrinntektene ventelig utgjøre rundt 100 mill. kr (basert på at antallet slike selskaper er 150 000 – per 30.12.00 er det 148 960). I tillegg vil fondet bli tilført anslagsvis 9 mill. kr per år pga. nyregistreringer. Til dette kommer en renteavkastning på anslagsvis 10 mill. kr. Samlet ville da fondet årlig bli tilført rundt 19 mill. kr.

Det knytter seg selvsagt usikkerhet til de tallberegningene som her er gjort, men de gir likevel en viss pekepinn på hvor store årlige overføringer fra boomkostningsfondet som det kan være grunn til å regne med.

Statistikk fra Konkursregisteret viser en økning i antall konkurser og tvangsavviklinger per år:

	1997	1998	1999	2000
Pr 30/6	2050	2101	2225	2807
Pr 31/12	3689	3726	4375	5116

Statistikk for disse boene gruppert etter årsak til avslutning viser at antall boer som er innstilt på grunn av manglende midler, jf. konkursloven § 135, utgjør 75–80 prosent av avslutningene. Eksempelvis var det i 2000 3577 boer av det totale antall konkurser og tvangsavviklinger som ble innstilt etter § 135. I 1999 var tallet 3005.

Innstilling av bobehandlingen etter konkursloven § 135 skal skje etter at bostyreren har funnet at boets midler er utilstrekkelige til å dekke omkostningene ved boets fortsatte behandling, og fordringshaverne eller offentlige myndigheter ikke er interessert i å stille sikkerhet for fortsatt behandling. Når en vurderer innstilling av bobehandlingen, kan alternative måter å gjennomføre bobehandlingen på vurderes. Det kan være aktuelt med en begrenset bobehandling, f.eks. i forbindelse med visse aktiva eller inntil et visst stadium. Dersom forslagene om legalpant for boomkostninger og økning av rekvirentansvaret følges opp, vil antallet innstillingsboer formodentlig bli redusert. Det er imidlertid vanskelig på forhånd å forutsi hvor mange færre innstillingsboer dette vil kunne lede til.

Dersom fondet skulle belastes med kr 25 000 i alle boer som ble innstilt etter konkursloven § 135, ville det med 3600 innstillingsboer årlig være behov for å belaste fondet med 90 mill kr. Fondet ville da ikke balansere selv om alle eksisterende og alle nye foretak ble pålagt et gebyr på 1 R. Skulle fondet balansert under disse forutsetningene, måtte gebyret settes til 3 R, som utgjør kr 1965. Departementet finner det ikke hensiktsmessig å pålegge et så høyt gebyr. En fondsordning som innebærer at alle boer som i dag ville blitt innstilt etter konkursloven § 135, skal få kr 25 000 i midler fra fondet, anser departementet dermed for uaktuelt å etablere.

Spørsmålet blir videre hvilke foretak som bør pålegges gebyrplikt. Dersom plikten skal påhvile alle eksisterende og nyregistrerte foretak, vil boomkostningsfondet bli klart større enn dersom plikten bare skal gjelde for de nyregistrerte. På den annen side er det mange som opplever skatte- og avgiftstrykket som stort allerede, noe som kan tale for at gebyrplikten bare bør gjelde for de nyregistrerte foretakene. Departementet antar dessuten at det vil være kostnadskrevenne å administrere en innkreving av gebyrer fra eksisterende virksomheter, noe

som taler mot å pålegge disse virksomhetene gebyrplikt. Etter departementets foreløpige vurdering bør en eventuell fondsordning begrenses slik at bare nyregistrerte foretak pålegges gebyrplikt.

Problemstillingen blir så om gebyrplikten bør gjelde for alle nyregistrerte foretak, eller om den bør begrenses til visse foretakstyper. Etter departementets syn kan det være nærliggende å begrense gebyrplikten til de foretakene som er registreringspliktige etter foretaksregisterloven § 2-1. Utenfor faller i så fall ideelle foreninger og stiftelser (bortsett fra næringsdrivende stiftelser). Blant foretak som er registreringspliktige, er det neppe grunn til å foreta noen differensiering mht. gebyrplikten. For det første kan et nøytralitetshensyn tale for at alle foretak som utøver økonomisk virksomhet behandles likt. For det annet vil boomkostningsfondet bli tilført mindre midler dersom enkelte foretakstyper skal være unntatt fra gebyrplikten. Dette momentet har særlig vekt dersom eksisterende foretak ikke blir pålagt plikt til å betale gebyr.

Et annet spørsmål er hvilke bedrifter (konkursboer) som bør kunne nyte godt av fondet dersom gebyrplikt pålegges bare nyregistrerte foretak. Rimelighetshensyn taler for at adgangen til å ta ut midler fra fondet bør være begrenset på en måte som gjorde at det var disse nyregistrerte foretakene som hadde nytte av fondet. En kunne gi anledning til å ta midler fra fondet i konkursene til boer i foretak som har betalt gebyr. Imidlertid er det egentlig de uprioriterte kreditorene i konkursboet som har den direkte fordel av en omfattende bobehandling, og ikke skyldneren. Dette kunne tilsi at det skulle kunne tas midler fra fondet i boer der et foretak som har betalt gebyr, er uprioritert fordringshaver. I tilfelle ville fondsordningen også kunne komme en del av de kreditorene som ikke har betalt gebyr, til gode. At det ikke vil være noen klar og direkte sammenheng mellom de som har betalt inn til fondet og de som vil dra nytte av fondet, kan ses som en svakhet ved denne ordningen.

Et sentralt spørsmål er i hvilke tilfeller det skulle tas midler fra fondet, og hvor mye som skulle tas ut i den enkelte sak.

Beregninger foretatt av Brønnøysundregistrene viser at 26 % av alle konkursboer har 10 000 kr eller mer i bomasse, og 7 % har 50 000 kr eller mer. En mulighet kan være å begrense retten til å ta ut midler fra fondet ut fra hvor mye midler det enkelte bo i utgangspunktet

har. En innvending mot denne løsningen er at hvor mye som behøves av bomidler vil variere med hvor komplisert boet er, om det er mange uavklarte økonomiske forhold mv.

At dividenden i et bo blir null, kan ikke i seg selv være tilstrekkelig grunn til å ta midler fra fondet. Fondsmidlene måtte eventuelt brukes der særlige hensyn gjorde seg gjeldende, som mistanke om økonomisk kriminalitet eller omstøtelige disposisjoner, eller hvor fortsatt bobehandling kunne avdekke flere aktiva hos skyldneren. Dersom det vedtas en ordning med legalpanterett for boomkostninger, vil det naturlige være at boomkostningsfondet bare kan benyttes i tilfeller hvor det viser seg at bruk av legalpanteretten ikke vil være tilstrekkelig. Boomkostningsfondet bør trolig også være subsidiært i forhold til rekvirentansvaret.

Et eget spørsmål er hvem som bør avgjøre om det kan tas midler fra fondet. Selv om administrasjonen av fondet bør ligge hos Brønnøysundregistrene, er det ikke dermed sagt at Brønnøysundregistrene bør avgjøre om det kan gis midler fra fondet i den enkelte sak. Det er antakelig vanskelig å stille opp generelle vilkår f.eks. i forskrift som er så utfyllende at de i hver sak gir svar på om det kan tas midler fra fondet. En mulighet kunne være at skifteretten avgjorde om det skulle kunne tas midler fra fondet, basert på nærmere angitte retningslinjer. En kunne også la det være skjønnsmessig hvor mye som skulle tas ut av fondet, men med en øvre beløpsgrense, f.eks. kr 50 000. Med en slik beløpsgrense ville fondet kunne gi midler til om lag 250–300 boer per år dersom plikten til å betale gebyr ikke skal gjelde for eksisterende foretak. Brønnøysundregistrene måtte ha et ansvar for å sørge for at fondet ikke ga midler til for mange boer i løpet av et år.

Departementet antar at en administrering av et slikt fond ville kreve noen få månedsverk i året i Brønnøysundregistrene, men med et større behov for arbeid i startfasen.

En innvending mot å opprette en slik fondsordning kan – selv med et gebyr på bare 1 R – være at gebyrbelastningen for næringslivet allerede oppfattes som stor. Det kan også hevdes at en fondsordning vil være lite «treffsikker» i den forstand at gebyrplikten rammer alle (nyregistrerte) foretak, uavhengig av risikoen for at det enkelte foretak selv skal gå konkurs, og uavhengig av sjansen for at midlene vil komme foretaket til gode i forbindelse med andres konkurs. I forlengelsen av dette kan det anføres at spørsmålet om å skaffe tilstrekkelige midler til

bobehandlingen først og fremst angår forholdet mellom sikrede og usikrede kreditorer, og at man derfor ikke bør belaste næringslivet generelt med et nytt gebyr. Dessuten er det noe problematisk å utforme regler om i hvilke tilfeller det skal være mulig å belaste fondet, bl.a. fordi disponeringen av fondet krever en viss sentral koordinering (den enkelte skifterett kan ikke alene bestemme hvordan fondets begrensede midler skal disponeres).

Et slikt fond ville likevel kunne være et nyttig supplement til de øvrige foreslåtte tiltakene for å skaffe midler til bobehandlingen. Det kan anføres at næringslivet generelt vil ha interesse i at økonomisk kriminalitet og andre misligheter i forbindelse med konkurs begrenses og avdekkes i størst mulig grad. Dette kan tale for at foretakene bør ha et felles ansvar for at det blir tilstrekkelig med midler til å gjennomføre en forsvarlig bobehandling.»

7.2 Høringsinstansenes syn

Blant høringsinstansene er det kun *Oslo skifterett* og *byskriverembete* og *Nord-Østerdal tingrett* som ønsker et fond finansiert delvis ved at de næringsdrivende pålegges et nytt gebyr. Flere høringsinstanser er i utgangspunktet positive til at det etableres et fond for boomkostninger, men mener at det bør finansieres på andre måter. Andre høringsinstanser går helt mot etablering av et fond.

Finansdepartementet går mot etablering av et fond, og uttaler:

«Finansdepartementet er ikke enig i Justisdepartementets forslag om å opprette et eget boomkostningsfond som finansieres gjennom innbetalinger fra virksomhetsutøverne.

Finansdepartementet stiller seg generelt kritisk til fondskonstruksjoner fordi de kan redusere oversikten over statens økonomiske aktiviteter og prioriteringer.

Etablering av et boomkostningsfond kan lett oppfattes som en ekstra skattlegging av virksomhet til et øremerket formål. Vi antar at mange opplever gebyr- og avgiftsbelastningen for næringslivet som stor allerede. Det vil derfor lett kunne fremstå som uheldig å pålegge bedriftene en slik ytterligere økonomisk belastning. Vi vil også gjøre oppmerksom på at begrepene gebyr/gebyrplikt vanligvis brukes i betydningen betaling for en offentlig eller privat tjeneste. Det kan på denne bakgrunn være misvisende å bruke begrepene i denne sammenhengen.

Finansdepartementet vil også påpeke at ordninger som sikrer eksterne midler for gjennomføringen av bobehandlingen kan ha uheldige sider ut fra en næringsøkonomisk vurdering. Slik[e] ordninger kan bidra til å svekke kreditorenes aktsomhet overfor næringsdrivende som kan komme i en konkurssituasjon. Finansiering med eksterne midler vil innebære en form for kryssubsidiering som over tid kan øke kostnadene ved å etablere og drive næringsvirksomhet. Næringsøkonomiske hensyn taler derfor for at en først og fremst vurderer mulighetene for å styrke de rettigheter bobehandlingen har til midler innenfor boet.»

Nærings- og handelsdepartementet støtter med visse forbehold innføring av et fond for boomkostninger, men mener at fondet ikke bør finansieres ved ny gebyrplikt for de næringsdrivende. Departementet uttaler:

«Forutsetningen er at det kan sikres tilfredsstillende finansiering. Gebyrbelastningen på næringslivet er i dag stor. Selv om det enkelte gebyr (skatt/avgift) ikke settes særlig høyt, er det summen av disse som oppleves som belastende for næringslivet. Vi vil derfor gå imot at fondet finansieres gjennom nye gebyrordninger.

JD foreslår bl a at en eventuell fondsgebyrordning begrenses slik at bare nyregistrerte foretak pålegges gebyrplikt. Vi er ikke enig i dette. Nystartede bedrifter er ofte små bedrifter med begrensede ressurser, særlig i oppstartsfasen. Av denne grunn vil det antagelig utgjøre en relativt større tilleggsbelastning på denne gruppen enn på de større, etablerte bedriftene. Det er et politisk mål for regjeringen å legge til rette for nyetableringer, og vi kan ikke støtte nye gebyrordninger som kan virke etableringshindrende.

Vi støtter derfor ikke en fondsordning som finansieres ved at nyregistrerte og/eller etablerte foretak blir pålagt ytterligere belastninger i form av gebyrer.

Når det gjelder finansiering av fondet har vi startet et arbeid for å vurdere Brønnøysundregistrenes gebyrpolitikk. (...) BR [har] gebyrinntekter som overstiger kostnadene ved å drive registrene. Det vesentligste av «overskuddet» kommer fra tinglysingsgebyrene i Løsøreregisteret. Siden inntektene slik for en stor grad relaterer seg til næringslivets sikkerhetsstillelse for kreditt, kan det være grunn til å diskutere om noen av disse midlene kan øremerkes til et fond for konkursbehandling. (...)

Vi vil til slutt påpeke at en eventuell fondsordning bør legge opp enklest mulig. Den bør bl a fungere generelt, dvs at alle konkursbo kan få midler derfra ut fra samme kriterier.»

Brønnøysundregistrene uttaler:

«Brønnøysundregistrene anser også forslaget om opprettelse av et fond for boomkostninger som et nyttig supplement i en samlet tiltaksløsning. Vi er også enige i at skifteretten bør kunne avgjøre bruk av midler fra fondet som foreslås administrert av Brønnøysundregistrene. Bruk av fondet kan begrenses i den enkelte sak, til for eksempel 40 ganger rettsgebyret. Vi er også enige i at Brønnøysundregistrene må ha ansvaret for at fondet ikke gir ut mer midler enn det er dekning for i løpet av et år.

Finansiering av fondet

Brønnøysundregistrenes gebyrpolitikk er under vurdering. Det er en kjent sak at gebyrene i dag gir inntekter til Staten som langt overstiger kostnadene ved å drive registrene. Det vesentligste av «overskuddet» kommer fra tinglysingsgebyrene knyttet til Løsøreregisterets virksomhet. Siden tinglysingsgebyrene på Løsøreregisteret først og fremst relaterer seg til næringslivets sikkerhetsstillelse for kreditt, ville det ikke være unaturlig om noe av disse midlene øremerkes til et fond for konkursbehandling. Det er ofte en direkte sammenheng mellom overbehefting av mulige panteobjekter og en etterfølgende konkurs.

I tilknytning til den pågående vurdering av hele gebyrpolitikken ved Brønnøysundregistrene, kunne man for eksempel tenke seg at tinglysingsgebyret på Løsøreregisteret ble fastsatt slik at det vil gi et «overskudd» på inntil 20 millioner kroner, som kanaliseres inn i et konkursfond, i stedet for dagens ordning som gir 100 millioner kroner netto til statskassen.

En slik ordning vil antakelig være enklere å akseptere for de næringsdrivende enn at deler av gebyrene for nyregistrering i Foretaksregisteret knyttes til oppbygging av et slikt fond.

Alternativt er det likevel mulig at deler av gebyrene for nyregistreringer i Foretaksregisteret etter foretaksregisterloven § 2-1 kanaliseres til konkursfondet. Gebyr til fondet bør imidlertid ikke føre til en økning av gebyrene ved nyregistrering. Brønnøysundregistrene er videre av den oppfatning at også i et slikt tilfelle må Staten skyte inn grunnkapital til fondet.

Vi ønsker å kommentere to problemstillinger vi antar kan komme opp under høringsrunden. For det første: Forslag om at alle etablerte selskaper pålegges å innbetale gebyr til fondet når eventuelle endringsmeldinger innkommer til Foretaksregisteret. Brønnøysundregistrene anser sine foretaksopplysninger som meget oppdaterte. Dette skyldes dels at næringslivet ser viktigheten av at deres foretaksopplysninger er korrekte til enhver tid, og dels at de fleste endringsmeldinger er gebyrfrie. Særlig bestem-

melsen i foretaksregisterloven § 10-1 om at det som er registrert i Foretaksregisteret anses å være kommet til tredjemanns kunnskap og de hensynene som denne bestemmelsen hviler på, gjør at dette er svært viktig å videreføre. Erfaringer fra Finland, hvor nesten alle endringsmeldinger er gebyrbelagt, sies å være at mange opplysninger er foreldede. Situasjonen kan bli at næringslivet ikke oppdaterer registeret fortløpende. Innsendelse avventes til opplysningene er så mange, eller av en slik art, at det er rimelig å melde gebyrbelagte endringer. Brønnøysundregistrene anser det som viktig at gebyrpolitikken ikke medfører at oppdateringen av våre foretaksopplysninger blir svekket.

Den andre problemstillingen er synspunkter som innebærer at Brønnøysundregistrenes registrering av virksomheter skaper et overskudd. Gebyrene ved nyregistrering av et foretak overstiger i dag de umiddelbare kostnadene ved denne operasjonen. Den eksisterende gebyrpolitikk er imidlertid et uttrykk for at gebyrene ved nyregistrering av foretak også skal innebære en delvis dekning av senere endringsmeldinger. Kunngjøringsutgifter i Norsk Lysningsblad og aviser må også tas med i dette regnestykket. I tillegg kan nevnes at registrering i Enhetsregisteret er gratis. Likevel er det et faktum at samlet aktivitet ved Brønnøysundregistrene som nevnt fører til at registervirksomheten er en netto bidragsyter til statskassen. Ut fra en slik tankegang kan det sies at næringslivet er med på å skape et overskudd ved Brønnøysundregistrene. Hvis dette overskuddet skal være med på å finansiere opprettelsen av et fond for boomkostninger vil det etter vår oppfatning være korrekt at Staten bidrar med en engangsbevilgning til fondets grunnkapital.»

Konkursrådet uttaler med støtte av ØKOKRIM, Bergen Skifterett, Den norske Dommerforening og Den norske Advokatforening:

«Konkursrådet mener det er et naturlig prinsipp at de midler som innbetales i forbindelse med registrering av en virksomhet kan benyttes til opprydning når det går galt med virksomheten. Registreringsgebyrene overstiger i dag omkostningene ved driften av registrene. Det vil derfor være naturlig at deler av overskuddet brukes til behandling av konkurser i de virksomhetene som er registrert. Det er for øvrig et EU-rettslig prinsipp at tjenester ikke skal koste mer for brukerne enn de faktiske kostnadene hos det offentlige. Dette prinsippet kan gjennomføres på to måter:

Den ene måten er at det kan trekkes til dette formål fra midler som inngår i samme år som trekket skjer. Den andre måten er at det gjøres en avsetning som det senere kan trekkes på.

Den siste metoden innebærer at det teknisk sett opprettes et fond. Fondet kan administreres av Brønnøysundregistrene slik det er foreslått av departementet. Konkursrådet er videre enig i at gebyrplikten bare bør gjelde ved nyregistrering i Foretaksregisteret for alle foretak som er registreringspliktige etter foretaksregisterloven § 2-1.

Videre er Konkursrådet enig i at det bør være skifteretten som innenfor rammen av de disponible midler, fastsetter om midler fra fondet i det enkelte tilfelle skal benyttes. Konkursrådet er enig i at det normalt bør være et maksimumsbeløp for hvert konkursbo og mener at dette passende kan settes til 45 R. Videre er vi enig i at fondet bare kan benyttes i tilfeller hvor det viser seg at bruk av legalpanteretten ikke vil være tilstrekkelig og at fondet også er subsidiært i forhold til rekvirentansvaret.»

Rusmiddeldirektoratet uttaler med støtte av *Sosial- og helsedepartementet* at en legalpantordning vil være mer hensiktsmessig og mer rettferdig enn generelle ordninger som pålegger etablerte næringsdrivende eller alle nyregistrerte foretak en eller annen form for sikkerhetsstillelse med henblikk på eventuelle konkurser. Direktoratet går følgelig ikke inn for forslaget om etablering av et fond for boomkostninger, og viser dessuten til at ordningen reiser mange vanskelige spørsmål og vil være vanskelig å administrere.

Skattedirektoratet anbefaler ikke at det innføres et fond for boomkostninger, idet direktoratet antar at næringslivet allerede oppfatter gebyrbelastningen som stor. Samtidig vil fondet forutsette oppbygging av et administrativt apparat som antakelig vil medføre en del administrative kostnader.

Oslo skifterett og byskriverembete er positiv til etablering av et fond, men mener at det bare delvis bør finansieres ved nytt gebyr. Embetet uttaler:

«Slik som denne ordningen er foreslått er skifteretten enig i at dette vil være et godt supplement til de tiltak som nevnt ovenfor. I mange boer vil det ikke være pantsatte eiendeler i det hele tatt. Fondet bør administreres av Brønnøysundregistrene, men uttak fra fondet avgjøres av skifteretten etter nærmere retningslinjer. Det bør settes et maksimumsbeløp som også tar utgangspunkt i R. Dette bør settes til det samme som rekvirentansvaret 45 R.

Finansieringen av fondet bør skje ved overskudd fra registreringsgebyrene og at det opprettes et særskilt gebyr øremerket nettopp dette. Gebyret kan etter gjennomgang av departementets fremlegg av statistikk og utregninger om inntekter og utgifter eksempelvis settes til 1 R.

Det synes videre fornuftig at gebyret kun

pålegges nyregistreringer av foretak og at dette gjelder [dem] som omfattes av foretaksregisterloven § 2-1.

Selv om gebyrbelastningen for næringslivet kan oppfattes som stor bør det likevel være en generell interesse for at ordninger som skal være med på å avdekke økonomisk kriminalitet og uønskede forhold opprettes.»

Trondheim byfogdembete er skeptisk til etablering av en fondsordning og uttaler:

«Ordningen forutsetter at «alle» skal betale for de som slås konkurs. Dette synes urimelig (...)

Dersom en slik ordning gjennomføres, er det tvilsomt om det eksisterer behov for andre ordninger til finansiering av bobehandlingen. På den annen side kan det ikke utelukkes at det i enkelte bo vil være behov for ytterligere kapitaltilførsel. I en slik sammenheng kan denne ordningen være et alternativ for «spesielt utvalgte» typetilfeller av konkursbo. Trondheim skifterett forutsetter imidlertid at denne ordningen ikke fordyrer stiftelsesprosessen. Det er allerede dyrt nok å stifte selskaper.

Dersom ordningen gjennomføres bør det være skifteretten som avgjør om det skal tas midler fra fondet i den enkelte sak.»

Heggen og Frøland tingrett uttaler at forslaget om fond for boomkostninger vil gjøre det atskillig mer komplisert og kostbart å starte opp med næringsvirksomhet og verdiskapning for enkeltpersoner, og at det ikke bør gås videre med forslaget.

Nord-Østerdal tingrett uttaler:

«Vi finner at et fond for boomkostninger kan være formålstjenlig. Vi er likevel enig med departementet i at fondet ikke vil kunne tilføre midler til alle boer da dette vil forutsette en meget betydelig tilføring av midler til fondet. Etter vår oppfatning burde et slikt fond i hovedsak benyttes til å tilføre midler til bo hvor det ikke foreligger rekvirentansvar, dvs. boer åpnet etter oppbud eller etter begjæring fra arbeidstakere. Disse konkursboene er ofte helt uten midler. Dertil vil den foreslåtte subsidiære legalpan-tordningen trolig være til liten hjelp i mange av disse boene fordi mange av disse selskapene har vært rene driftsselskaper uten eiendeler. Et fond for disse boene ville kunne være med på å begrense det statlige ansvaret etter § 73 tredje ledd.

Vi støtter departementets forslag om administrasjonen og bruken av fondet.

Når det gjelder finansieringen av fondet, er vår oppfatning at alle registrerte selskaper med begrenset ansvar bør bidra til finansieringen. Ut fra vårt syn er det langt større fare for innstillingsbo ved selskaper med begrenset ansvar, og det er naturlig at disse selskapene derfor må bi-

dra. Disse selskapene kan pålegges å innbetale et rettsgebyr per år som «vederlag» for å få begrense sitt ansvar. Skattetrykket vil ikke bli påvirket særlig ved dette, og vi tror heller ikke at kr 670 per år vil få innvirkning på valg av selskapsform. Hvis det innbetales et rettsgebyr årlig, vil dette etter departementets tall gi ca. kr. 100 millioner per år som vil være mer enn tilstrekkelig. Skulle dette gi mer enn nødvendig, kan «vederlaget» settes til ½ rettsgebyr.

Som nevnt ovenfor, bør fondet benyttes til å tilføre et beløp lik rekvirentansvaret til de boer hvor det ikke foreligger noe slikt ansvar. Skulle fondet ha midler utover dette, bør disse tilføres departementets eget fond for etterforskning av økonomisk kriminalitet.»

Salten tingrett uttaler at etablering av et fond isolert sett kan være en enkel og god ordning for skifteretten, men at ordningen antakeligvis ikke vil la seg gjennomføre.

Den norske Revisorforening går mot etablering av en fondsordning og uttaler:

«Så langt vi kan se antyder departementet at dersom en fondsordning skal etableres, bør den begrenses til nyetablerte foretak som er registreringspliktige etter foretaksregisterloven § 2-1. Vi har vanskelig for å se at en slik sterkt begrenset fondsordning har noen særlig verdi ut fra formål en utvidet bobehandling skal ha. Det pekes i den sammenheng bl.a. på de problemer departementet sier er knyttet til hvilke boer som skal kunne ta midler ut fra fondet og de begrensninger som også her er antydnet. Behovet for en utvidet bobehandling begrenser seg neppe til virksomheter som heretter måtte bli etablert.

Vi ser det imidlertid heller ikke som noen løsning at det etableres et fond til hvilket alle virksomheter betaler et gebyr. Med mer enn 294.000 registrerte foretak og et antall konkurser på mer enn 5.000 (pr. 31.12.2000), vil dette måtte kreve et ikke ubetydelig administrativt apparat. Skal fondet få en avkastning som innebærer balanse, må det dessuten årlig tilføres fondet et beløp av ikke ubetydelig størrelse for foretakene. Slike ordninger er etter vår oppfatning prinsipielt uheldig.»

Finansnæringsens Hovedorganisasjon og Sparebankforeningen uttaler med støtte av *Finansierings-selskapenes Forening*:

«FNH og Sparebankforeningen stiller seg i prinsippet positive til en ordning med opprettelse av et fond for boomkostninger som en alternativ måte å skaffe midler til bobehandling på. En slik fondsoppbygging bør imidlertid inngå som en del av et totalt opplegg for å finansiere bobehandling i tilfeller hvor det ellers ikke finnes

midler til dette. Det bør derfor sees i sammenheng med ovennevnte forslag om legalpant for konkursboet og økning av rekvirentansvaret.

Næringslivet betaler allerede i dag store summer i gebyrer til staten for registrering, tinglysning og uthenting av opplysninger m.v. i Brønnøysundregistrene. I henhold til opplysninger i Brønnøysundregistrenes årsmelding økte gebyrinntektene for registrering i 2000 med ca. 14 %, noe som i all hovedsak skyldes Stortingets økning av gebyrsatsene. Etter vår oppfatning bør gebyret til et boomkostningsfond kunne dekkes av de gebyrinntekter staten i dag allerede har som følge av registrering m.v. i Brønnøysundregistrene. Sett i sammenheng med forslagene under pkt. 2 og 3, vil fondet finansiert på denne måten sørge for at både kreditorer, panthavere, selskapet selv og det offentlige bidrar med midler til en tilfredsstillende bo-behandling. Dersom det statlige bidrag til slike ordninger tas fra nåværende gebyrinntekter, unngår man at næringslivet belastes med nye eller økte avgifter og gebyrer.

Når det gjelder spørsmålet om hvilke bedrifter som skal nyte godt av utbetalinger fra fondet, samt hvor store beløp som skal kunne betales ut, vil vi foreslå at det utarbeides retningslinjer for dette for eksempel i regi av Konkursrådet.»

Norske Sivilingeniørers Forening (NIF) uttaler:

«NIF stiller seg avvisende til en særskilt konkursskatt for selskapene for det formål å opprette et eget fond for boomkostningene. Både for nystartede selskaper og (andre) selskaper som driver med små marginer vil forslaget innebære at de skvises ytterligere. Belastningen gjennom andre former for offentlige ordninger er allerede for stor. Det nevnes også at beløpsbegrensningene som er angitt i departementets forslag antagelig ikke er til hjelp i andre tilfeller enn de mindre boer. NIF viser til sitt eget forslag om boomkostningsfond (...) og vil heller anbefale at det offentlige gir en engangsbevilgning ved etablering av et boomkostningsfond dersom overskuddet av gebyret til foretaksregisteret ikke er tilstrekkelig.»

NIFs forslag om boomkostningsfond går ut på at overskuddet etter gebyrene for registrering av nye aksjeselskaper i Foretaksregisteret settes av til

et fond, dersom det er slik at gebyrene overstiger de administrative kostnadene ved forvaltningen av registeret. NIF foreslår videre at Justisdepartementets garantiordning tillegges dette fondet.

Næringslivets Hovedorganisasjon uttaler:

«NHO vil gå sterkt imot at det etableres et fond for bo-omkostninger, både etter den skisse som er redegjort for i departementets høringsnotat, og på andre måter som belaster foretakene generelt.

For det første vil et fond basert på innbetalinger fra foretakene, uavhengig av om det vil være knyttet til eksisterende og nyregistrerte foretak, eller bare nyregistrerte foretak, bety en tilleggsavgift eller «skatt» på det å etablere foretak. Gebyret for å registrere foretak i Foretaksregisteret, overstiger allerede det de facto koster å administrere registeret.

Vi kan heller ikke se at det er rimelig å pålegge alle foretak en tilleggsavgift på denne måten, som kun skal komme enkelte foretak som går konkurs, «til gode».

Innføringen av et nytt gebyr vil hemme, ikke fremme nyetablering, noe som vi ser på som svært uheldig. NHO vil også påpeke at eksisterende tilskuddsordninger ikke benyttes i særlig grad, noe som tilsier at det ikke er behov for denne type ordninger.»

7.3 Departementets vurdering

På bakgrunn av de mothensyn som er nevnt i høringsnotatet og det at et flertall av høringsinstansene er negative til forslaget, vil departementet ikke foreslå at det opprettes et fond for boomkostninger basert på at de næringsdrivende pålegges ny gebyrplikt. Det vises særlig til at gebyrplikten måtte være av en viss størrelse for at fondet skulle balansere, og til at det vil knytte seg administrative kostnader til etablering av et slikt fond.

Når det gjelder forslaget som er kommet opp i høringsrunden om opprettelse av et fond basert på overskuddet av gebyrer for tinglysning i Løsøreregisteret som et supplement til de øvrige tiltakene for å skaffe midler til boene, vil dette bli sett nærmere på i forbindelse med Regjeringens handlingsplan mot økonomisk kriminalitet.

8 Forsikringsordning for boomkostninger

I departementets høringsnotat heter det:

«Et alternativt tiltak for å skaffe midler til bobehandlingen er å innføre en obligatorisk forsikringsordning. Tilsvarende ordninger finnes bl.a. for bilansvar og naturskade. Plikten til å tegne forsikring bør i tilfelle bare gjelde for næringsdrivende, f.eks. de som er registreringspliktige etter foretaksregisterloven § 2–1. I tillegg må det etableres en pool for de næringsdrivende som har unnlatt å tegne forsikring.

Forsikringsselskapets ansvar for boomkostningene må være begrenset beløpsmessig eller på annen måte. En forsikring som skulle dekke alle boomkostningene ville blitt svært dyr, og synes derfor å være uaktuell.

Premiefastsettingen reiser særlige problemer. På den ene siden kan det virke urimelig om alle foretak skulle betale samme premie uten hensyn til risikoen for konkurs, og uten hensyn til hvor store boomkostningene i så fall kunne ventes å bli. På den annen side vil det i praksis neppe la seg gjøre å foreta individuelle risikovurderinger uten at administrasjonskostnadene blir uforholdsmessig høye. Dessuten kan selve risikovurderingen i mange tilfeller være vanskelig å foreta, f.eks. i relasjon til nystartede virksomheter og virksomheter som driver i det små med knappe marginer. Problemer knyttet til risikovurderingen vil kunne lede til uakseptabelt høye premier for visse foretak. En mellomvariant kunne være å differensiere premien på grunnlag av foretakstype, bransje, foretakets alder e.l. Departementet antar imidlertid at også en slik premiefastsetting vil kunne slå uheldig ut og medføre uakseptabelt høye premier for visse foretak.

Spørsmålet om hva som skal utløse krav mot forsikringsselskapet står også sentralt. Det vil her være viktig med klare og entydige kriterier for å unngå tvister. En mulighet kan kanskje være å oppstille som vilkår at skifteretten har slått fast at boet ellers ville bli innstilt etter konkursloven § 135. Videre kan det være behov for en forskutteringsordning for å dekke bobeskytters honorar og andre utgifter som påløper under bobehandlingen.

Innføring av en forsikringsordning reiser også enkelte spørsmål som ikke drøftes nærmere her. Det gjelder bl.a. hvilken kontroll som skal føres med at forsikringsplikten overholdes,

og hvordan brudd på forsikringsplikten bør sanksjoneres.

Det kan reises flere innvendinger mot en slik obligatorisk forsikringsordning. Et av hovedproblemene er som nevnt selve premiefastsettingen. Videre synes en forsikringsordning å kunne bli uforholdsmessig dyr å administrere. Dette trekker i retning av at obligatorisk forsikring for boomkostninger kan være en vanskelig vei å gå for å tilføre boene midler.

Det ble under arbeidet med Ot.prp. nr. 26 (1998–99) tatt kontakt med forsikringsbransjen for å få utredet muligheten av en slik ny forsikringsordning. Norges Forsikringsforbund stilte seg skeptisk til en tvungen forsikringsordning. Forsikringsforbundet uttalte i brev 10. desember 1996 således:

«Dersom behovet skulle tenkes videre utredet og eventuelt løst ved forsikring, vil vi uansett måtte sette som forutsetning at det skjer reelle risikovurderinger og individuell prissetting. Flat premie er slik vi ser det ikke aktuelt. Tatt i betraktning at det neppe vil dreie seg om særlig store risikoer (i hvert fall dersom det skal være lik og flat forsikringssum) og at det for det store flertall av bedrifter vil dreie seg om en ganske beskjeden premie, antas kostnadene å bli relativt sett store.

Det er videre påpekt at kontrollapparatet m.h.t. tegning av forsikring og fortsatt premiebetaling også kan tenkes å bli administrativt krevende.

Forsikring er dessuten i utgangspunktet primært en løsning ved plutselige og uforutsette hendelser/følger, noe som ikke er spesielt fremtredende i 0-bo-situasjoner, hvor konkurs ofte skjer etter en periode med gradvis forverring av den økonomiske situasjonen. Behovet for midler i en 0-bo-sammenheng er kanskje mer nærliggende å løse ved en eller annen form for garanti eller binding av midler. Det kan være øremerkede avgifter/skatter, bundet og beslagfrie egenkapital eller fond m.v.

Vi stiller oss ikke avvisende til at en forsikringsbasert løsning utredes videre, men ser som sagt ikke forsikringsløsningen som den mest naturlige.»

Departementet antar at det er andre tiltak som er mer egnet enn å innføre en tvungen forsikringsordning, men mottar gjerne innspill om dette.»

Samtlige høringsinstanser som uttaler seg om spørsmålet er negative til å etablere en tvungen forsikringsordning. Dette gjelder *Finansdepartementet, Nærings- og handelsdepartementet, Brønnøysundregistrene, Konkursrådet, Rusmiddeldirektoratet, Skattedirektoratet, Oslo skifterett og byskriverembete, Trondheim byfogdembete, Heggen og Frøland tingrett, Nord-Østerdal tingrett, Salten tingrett, Finansnæringens Hovedorganisasjon og Sparebankforeningen, Norske Sivilingeniørers Forening og Næringslivets Hovedorganisasjon.*

Oslo skifterett og byskriverembete uttaler:

«Skifteretten er enig med departementet i at dette ikke er et egnet tiltak. Både premiefastsettelse og utløsning av krav mot forsikringsselskaper kan komme til å skape mer problemer og kostnader enn gevinster for formålet med ordningen.»

Trondheim byfogdembete uttaler:

«Dette vil bety at alle næringsdrivende skal være med å dekke boomkostningene i konkurssakene. De fleste firmaer går faktisk ikke konkurs. Det vil være mer rimelig at det er kreditorene i hver konkurssak som skal ta kostnadene med tap ved konkurs, og ikke at man pulveriserer ansvaret til alle næringsdrivende.»

Finansnæringens Hovedorganisasjon og Sparebankforeningen uttaler:

«Departementets forslag om å innføre en obligatorisk forsikringsordning som et alternativ til å skaffe midler til bobehandling ble kommentert i brev fra Norges Forsikringsforbund 10.12.96. FNH fastholder de synspunkter Norges Forsikringsforbund her gav uttrykk for. Forslaget har ellers etter vår oppfatning, slik dette er presentert, mer form av administrasjon av et boomkostningsfond. Et slikt fond kan for så vidt i prinsippet administreres av forsikringsnæringen. Forsikringsnæringen kan likevel,

slik dette forslaget er utformet, ikke uten videre sies å ha større forutsetninger for å ivareta en slik ordning enn andre.

Det er ikke minst forholdene knyttet til premieberegningen som skaper vanskeligheter. Dette gjelder i forhold til vurderinger av mulighetene for at konkurs inntreffer og risiko for økonomisk kriminalitet og kreditorsvik. Dersom et slikt behov skulle tenkes løst gjennom en forsikringsordning, må det, som påpekt i brevet fra Norges Forsikringsforbund, forutsettes at det skjer reelle risikovurderinger og individuell prissetting.»

Norske Sivilingeniørers Forening uttaler blant annet:

«(...) dersom premien skal fastsettes ut fra risiko vil nystartede selskaper, og selskaper med små marginer bli skadelidende. NIF antar at dette blant annet vil være uheldig for nyskapingen i landet. Ideen om en forsikringsordning har mange fellestrekk med forslaget om å etablere et fond, med unntak av at man ved en forsikring gjerne har mulighet for å kreve vederlag mer enn én gang.»

Næringslivets Hovedorganisasjon uttaler:

«NHO kan ikke se at de samme hensyn som gjør seg gjeldende bak bilansvar og naturskade på noen måte gjøre seg gjeldende i denne sammenheng. En rekke innvendinger mot en slik ordning kan reises; påføre alle foretak kostnader fordi noen foretak går konkurs, problemer med premiefastsettelse, problemer med kostnader forbundet med administrasjon av ordningen m.v.»

På bakgrunn av de mothensyn som er nevnt i høringsnotatet og høringsinstansenes syn, vil departementet ikke gå inn for at det innføres en obligatorisk forsikringsordning for boomkostninger.

9 Personlig ansvar for boomkostninger

I departementets høringsnotat heter det:

«Et forslag som har vært fremme i forbindelse med spørsmålet om å sikre konkursboene midler, er å pålegge eierne eller styremedlemmene et personlig ansvar for utgifter til bobehandling.

Innføring av et slikt ansvar reiser en rekke spørsmål. Et første spørsmål er hvem som i tilfelle skal kunne ilegges ansvar. En mulighet kan være at ansvaret skal påhvile foretakets eiere. Det er de som har det overordnede ansvaret for foretakets drift, og konkursen vil i mange tilfeller være en følge av eiernes disposisjoner. Det kan dessuten argumenteres med at de som har dratt fordelene av den økonomiske virksomheten, også bør bære kostnadene ved en eventuell konkurs. I sammenslutninger med begrenset deltakeransvar (aksjeselskaper, allmennaksjeselskaper, samvirkelag m.m.), vil imidlertid dette støte an mot de hensyn som ligger bak ansvarsbegrensningen. I selskaper hvor deltakerne helt eller delvis hefter for selskapets forpliktelser (først og fremst ansvarlige selskaper), må en slik regel antas å få liten betydning ettersom selskapskreditorerne her kan gjøre sine krav gjeldende også overfor deltakerne. Dersom man først skulle innføre en ansvarsregel som retter seg mot eierne, ville det nok likevel være mest naturlig om den skulle gjelde likt for alle selskapsformer.

Dersom ansvarsregelen skal gjelde for styremedlemmer, må det ikke utelukkes at det vil virke begrensende på ønsket om å påta seg styreverv. Konsekvensen ville gjerne blitt en økning i styrehonorarene og i eventuelle premier til styreansvarsforsikringer. Det må også tas hensyn til at styremedlemmenes uaktsomhet allerede etter gjeldende rett kan være erstatningsbetingende i forhold til foretaket, i forhold til foretakets kreditorer og i forhold til både foretaket og kreditorerne samtidig. Styremedlemmene kan dermed hefte direkte overfor kreditorerne uten hensyn til om også foretaket hefter, og uten hensyn til om også foretaket kan gjøre gjeldende et erstatningskrav mot styremedlemmene. I lys av dette kan det stilles spørsmål om det er ønskelig med et skjerpet styreansvar.

Et sentralt spørsmål er hvilken ansvarsform som i tilfelle bør gjelde. Man kan for det første tenke seg et rent objektivt ansvar, dvs. uavhengig av skyld. En slik regel vil være retts teknisk

enkel å praktisere, noe som må tillegges en viss vekt i denne sammenhengen. Når det gjelder eierne, er det også et hensyn at virksomheten utøves i deres økonomiske interesse. På den annen side kan forholdet for det enkelte styremedlem eller den enkelte eier være slik at vedkommende ikke er ansvarlig for den eller de beslutninger som har ført til selskapets vanskelige økonomiske situasjon, for eksempel ved å ha stemt imot beslutningen. En regel om objektivt ansvar kan i slike tilfeller virke streng. Et alternativ kan derfor være en regel om skyldansvar med omvendt bevisbyrde, dvs. at det er styremedlemmene eller eierne som må godtgjøre at de har opptrådt med tilbørlig aktsomhet.

Uavhengig av hvilken ansvarsform man måtte velge, er det ikke gitt at ansvaret bør gjøres gjeldende i alle tilfeller hvor vilkårene er oppfylt. En mulighet kunne være å overlate beslutningen til skifteretten.

Dersom en regel om personlig ansvar skulle rette seg både mot eiere og styremedlemmer, oppstår spørsmålet om hvordan ansvarsfordelingen mellom disse bør være. Det naturlige vil trolig være at eierne og styremedlemmene gjøres solidarisk ansvarlige for boomkostningene. Også i regressomgangen bør eiere og styremedlemmer trolig behandles likt. For å oppnå større grad av fleksibilitet kunne en mulighet være at skifteretten ble gitt kompetanse til i de enkelte tilfelle å fravike de ellers gjeldende reglene om ansvarsfordeling.

Et ansvar for boomkostningene bør trolig være begrenset beløpsmessig eller på annen måte. Hvilken størrelsesorden det her er tale om, vil bero på ordningens øvrige utforming (f.eks. om ansvaret skal gjelde både eiere og styremedlemmer, om det bare skal kunne gjøres gjeldende etter beslutning fra skifteretten osv.). Departementet ser ikke grunn til å gå nærmere inn på dette i denne omgang.

Ved vurderingen av om det bør innføres et personlig boomkostningsansvar, må det tas hensyn til at et slikt ansvar kan virke preventivt i forhold til forsvarlig drift av et foretak. Det kan lede til at flere foretak blir avvirket før tapene blir for store. Videre kan det hevdes at de som er ansvarlig for foretakets drift også bør bidra til å dekke kostnadene ved en konkursbehandling.

På den annen side er det også en del hensyn som taler mot en slik ordning.

For det første kan det stilles spørsmål om dette vil være en effektiv måte å tilføre boene midler på. En svakhet ved ordningen er at boet vil være avhengig av ansvarssubjektenes betalingssevne og betalingsvilje, og at det kan være vanskelig å få inndrevet kravene. Det er i seg selv et problem at boet risikerer å måtte forholde seg til et stort antall ansvarssubjekter, særlig dersom ansvaret også skal gjelde for eiere av selskap med begrenset deltakeransvar. For at boet lettere skulle få tilgang til midlene kunne man tenke seg en tvungen forsikrings- eller deponeringsordning, men det må antas at administrasjonskostnadene kan bli uforholdsmessig høye.

For det annet kan en skjerpning av eieransvaret og styreansvaret ramme foretakene på en uheldig måte.

Faren for å måtte dekke omkostningene ved en eventuell konkurs kan gjøre det mindre attraktivt å investere i norske foretak. En skjerpning av styreansvaret må på sin side antas å føre til økte utgifter til styrehonorarer og premiebetaling til styreansvarsforsikringer.

For det tredje vil en regel om personlig ansvar i noen tilfeller kunne virke urimelig overfor ansvarssubjektene. Av effektivitetshensyn kan man neppe nøye seg med en alminnelig skyldregel, og dermed risikerer man at regelen kan gi uheldige utslag, typisk i tilfeller der konkursen ikke har sin årsak i disposisjoner fra eiernes eller ledelsens side.

Det kan ellers nevnes at Aksjelovgruppen i NOU 1992: 29 foreslo å pålegge aksjeeiere og styremedlemmer et personlig ansvar for omkostningene ved en avvikling etter aksjelovens regler. Høringsinstansenes reaksjoner på forslaget var noe blandet. Forslaget blir ikke fulgt opp av departementet fordi man ønsket å vurdere spørsmålet om ansvar for boomkostninger i en videre sammenheng, for eksempel i forbindelse med konkursbehandling, jf. Ot. prp. nr. 36 (1993–94) Om lov om aksjeselskaper (aksjeloven) s. 148.

Justisdepartementet ber om høringsinstansenes syn på hensiktsmessigheten av å innføre en regel om personlig ansvar for boomkostninger ved konkursbehandling.»

Samtlige høringsinstanser som uttaler seg om spørsmålet, med unntak av *Norske Kommunale Regnskapskontrollørers Forbund*, stiller seg negative til å innføre personlig ansvar for boomkostninger. Dette gjelder *Finansdepartementet*, *Nærings- og handelsdepartementet*, som påpeker at personlig ansvar vil kunne ha negativ effekt på rekrutteringen til verv som styremedlem, *Brønnøysundregistrene*, *Konkursrådet*, *Rusmiddeldirektoratet*, *Skattedirektoratet*, som mener at tiltaket kan oppfattes som næ-

ringsfiendtlig, *Oslo skifterett* og *Byskriverembete*, *Trondheim byfogdembete*, *Heggen og Frøland tingrett*, *Nord-Østerdal tingrett*, *Salten tingrett*, som mener at det sannsynligvis vil være en lite effektiv ordning, *Den norske Revisorforening*, *Finansnærings Hovedorganisasjon* og *Sparebankforeningen*, *Norske Sivilingeniørers Forening* og *Næringslivets Hovedorganisasjon*.

Oslo skifterett og *byskriverembete* uttaler:

«Det synes som en ordning med personlig ansvar ikke er egnet for formålet. Det pekes spesielt på alle de negative konsekvenser og inndrivelsesproblemer som dette vil ha. Det vises til ansvarssubjektenes betalingssevne og vilje, redusert attraktivitet for investeringer og styreverv evt. økte styrehonorarer og premieutbetalinger til styreansvarsforsikringer.»

Nord-Østerdal tingrett uttaler:

«Gjennomskjæringsregler på objektivt grunnlag er generelt uheldig. Slike regler undergraver ansvarsbegrensninger og skaper uforutsigbarhet i næringslivet. Gjennomskjæring bør derfor kun benyttes når det er sterkt påkrevet, noe vi ikke kan se er tilfelle for å sikre midler til bobehandling. Vi stiller oss derfor negativ til slike forslag.

En sterkere oppfølging av det eksisterende strafferettslige og erstatningsrettslige ansvar som følger av aksjeloven § 3-4 og § 3-5 kunne derimot være ønskelig. I mange konkursbo har det foreligget underdekning i flere år, og styret har således vært kjent med at kravene til egenkapital ikke er oppfylt. Til tross for dette er det sjelden at det gjøres ansvar gjeldende overfor styret. Påtalemyndigheten burde pålegges å følge opp dette nærmere i fremtiden.»

Den Norske Revisorforening uttaler:

«Etter selskapslovgivningen har styremedlemmer allerede i dag erstatningsansvar, forutsatt at det er utvist erstatningsbetingende uaktsomhet. Også i forbindelse med konkurs kan dette ansvar bli aktuelt når vilkårene for øvrig er til stede. Vi kan derfor ikke se det annerledes at en utvidelse av styreansvaret ved konkurs vil måtte innebære en form for objektivt ansvar. Dette ser vi som meget uheldig. Tross alt finner det sted en rekke konkurser hvor årsakene til disse skyldes utenforliggende forhold og ikke styremedlemmenes/ledelsens, eventuelt eiernes, disposisjoner. Å avhjelpe dette problem ved å innføre en omvendt bevisbyrde-regel, vil by på problemer knyttet til rettssikkerheten. Det er også i konflikt med de alminnelige bevisbyrde-regler i erstatningsretten.

Vi deler for øvrig de innvendinger mot et

endret personlig ansvar for boomkostningene som departementet anfører (...)»

Finansnæringens Hovedorganisasjon og Sparebankforeningen uttaler:

«Etter FNHs og Sparebankforeningens oppfatning er det sterke prinsipielle betenkeligheter forbundet med innføring av en regel om personlig ansvar for boomkostninger ved konkursbehandling. Disse betenkelighetene gjør seg ikke minst gjeldende i forhold til å innføre slike regler for selskapets eiere.

Etter de någjeldende regler i aksjeloven og allmennaksjeloven § 17-1, kan selskapet kreve at styremedlemmer, medlemmer av bedriftsforsamlingen, daglig leder, aksjeeiere m.fl. erstatter tap som de forsettlig eller uaktsomt har voldt selskapet under utførelsen av sin oppgave. Et skyldansvar i tillegg til dette fremstår som unødvendig, samtidig som et objektivt ansvar synes å gå for langt.

Innføring av et objektivt ansvar for foretakets eiere vil for aksjeselskaper og allmennaksjeselskaper, stride mot den grunnleggende ansvarsbegrensning knyttet til denne selskapsformen. Når det gjelder selskaper der deltakerne helt eller delvis hefter for selskapets forpliktelser (ansvarlige selskaper), vil en slik regel antakelig få liten betydning, ettersom kreditorene her kan gjøre sine krav gjeldende også overfor deltakerne.

Selv om et slikt personlig ansvar gjøres beløpsbegrenset, vil et slikt ansvar innebære en risiko og et uforutsigbart element for eiere og investorer. Dette vil kunne medføre at interessen for investeringer i norske selskaper reduseres, til fordel for selskaper hjemmehørende i land som ikke har tilsvarende regler om at eiere kan bli ansvarlige for dekke kostnadene ved en konkursbehandling, noe som igjen vil kunne bidra til å svekke norsk næringslivs tilgang på kapital. Vi vil derfor sterkt fraråde at det innføres et slikt personlig ansvar for boomkostninger.»

Norske Sivilingeniørers Forening uttaler:

«Forslaget innebærer en ny type erstatningsansvar for både eiere og styremedlemmer, ved siden av dagens regler. Etter den skjerping som i den senere tid har blitt gjort i styreansvaret er forslaget etter NIFs oppfatning svært lite hensiktsmessig. Et eventuelt objektivt ansvar vil være et fremmedelement i denne sammenheng. Et culpa-ansvar med omvendt bevisbyrde vil være uheldig blant annet for muligheten til å skaffe deltagere i virksomheter, reise aksjekapital for å starte nye bedrifter og til å skaffe personer som ønsker å delta i styrearbeid, eventuelt mot høyere kompensasjon enn i dag. NIF vurderer det slik at gjeldende erstatningsbestem-

melser ikke bør suppleres i denne sammenheng. En slik ordning vil etter NIFs mening stride mot aksjelovens grunnlag, som er begrenset og balansert risikofordeling mellom de ulike aktører ved selskapsetablering for i samfunnets interesse å styrke nyskaping og etablerings-takt.»

Næringslivets Hovedorganisasjon uttaler:

«NHO vil gå imot et forslag om å innføre personlig ansvar for bo-omkostninger. Dette gjelder både et personlig ansvar for konkursdebitor og styremedlemmer i foretakene. Etter vår oppfatning er det åpenbart at det å pålegge styremedlemmer et ansvar for boomkostninger vil virke sterkt begrensende på muligheten for å få personer til å ta denne typen styreverv. Særlig nevner vi at dette i alle fall ikke vil virke fremmende på å øke kvinneandelen i de styrende organer i norske foretak. Styremedlemmenes eventuelle uaktsomhet er også dekket opp med andre ansvarsregler i selskapslovgivningen. Styremedlemmene kan dermed hefte direkte overfor kreditor uten hensyn til om også foretaket hefter, og uten hensyn til om også foretaket kan gjøre gjeldende et erstatningskrav mot styremedlemmene. Det kan ikke være ønskelig å skjerpe styremedlemmenes ansvar ut over dette.

Vi vil også trekke frem de retts tekniske problemene som departementet nevner i sitt notat: Hvilken ansvarsform skal gjelde, bør eventuelt ansvaret gjøres gjeldende i alle tilfeller, eventuell ansvarsfordeling mellom eier og styremedlemmer og behovet for eventuelle beløpsmessige begrensninger. Vi stiller spørsmål ved om dette vil være en effektiv måte å tilføre boene midler på, gitt avhengigheten av ansvarssubjektenes betalingsevne og vilje. En skjerping av eieransvar og styreansvaret vil ramme foretaket på en uheldig måte, og det vil kunne bli mindre attraktivt å investere i norske foretak.»

Norske Kommunale Regnskapskontrollørers Forbund ønsker et personlig ansvar for personene bak et selskap som går konkurs, og uttaler:

«Evnen til ansvarsfraskrivelse/bortforklaringer i samfunnet er på sterk fremmarsj i sin alminnelighet.

Vi mener at en ordning med et strengere personlig styreansvar og ansvar for daglig leder vil skjerpe aktsomheten.

Vi finner det viktig å understreke at en ordning med evt. økt personlig økonomisk ansvar ikke må medføre at selve bobehandlingen blir forsinket.

Ordningen med skjerpet personlig økonomisk ansvar må være slik at rekvirent, staten og

andre garantistillere parallelt med bobehandlingen eller i ettertid kan søke regress.

Vi mener derfor at bostyrer/kreditorutvalg ved bobehandlingen plikter nøye å vurdere om ikke personlig økonomisk ansvar skal gjøres gjeldende mot styremedlemmer og daglig leder i forhold til nedenstående bestemmelser særlig dersom man har ikke har handlet tilbørlig aktsomt og medvirket til å begrense kreditorenes tap:

Omvendt bevisbyrde?

1. Om hensynet til betryggende ledelse og rapportering/økonomiforvaltning er ivaretatt i samsvar med bestemmelsene i Asl./asal. § 6-12 til § 6-29.
2. Om handleplikten ved tap av egenkapital er ivaretatt – asl./ asal. § 3-5.

Skifteretten bør vurdere om ikke økonomisk ansvar bør gjøres gjeldende mot styremedlemmer og daglig leder med skyldansvar med omvendt bevisbyrde dvs. at styremedlemmer og daglig leder må godtgjøre at de har opptrådt med tilbørlig aktsomhet, f. eks stemt i mot beslutningen eller på annen måte dokumentert at man har reservert seg mot beslutninger som har påført kreditorene unødige tap.

I tilfeller med omvendt bevisbyrde bør økonomisk ansvar fastsatt av skifteretten være begrenset oppad til f. eks. NOK 100.000 pr. person.

Objektivt ansvar

Vi er enig med Justisdepartementet om at objektivt ansvar uten skyld kan virke strengt, men på den annen side så innebærer posisjonen som styremedlem og daglig leder et ansvar som de involverte personer ikke bør slippe fra helt uten konsekvenser.

Det bør vurderes om ikke et mindre ansvarsbeløp ved regress kan gjøres gjeldende f. eks. inntil NOK 15.000 pr. person – da blir det uansett noe midler til bobehandling slik at ikke rekvirenten/det offentlige behøver å bære alle kostnader.

Oppsummering

Av hensyn til den alminnelig lovlydighet og næringslivets konkurransesituasjon taler gode grunner for at det er av stor viktighet at det blir gitt tilstrekkelig økonomiske rammer til en forsvarlig bobehandling.

Vi fastholder at man ikke får en kvalitativ bedre bobehandling enn man er villig til å betale for. Spørsmålet om større personlig økonomisk ansvar for styremedlemmer og daglig leder på ulike ansvarsgrunnlag bør derfor vurderes grundig. De foreslåtte ansvarsbeløp er etter vårt syn ikke urimelige og vil neppe være i strid med den alminnelige rettsoppfatning.»

Departementet går i likhet med flertallet av høringsinstansene ikke inn for å innføre nye regler om personlig ansvar for boomkostninger for personer som står bak et konkursrammet selskap. Det vises til de mothensyn som er nevnt i høringsnotatet. Spørsmålet om å innføre slike regler må ses i sammenheng med de gjeldende reglene om erstatningsansvar og annet personlig ansvar for styremedlemmer, daglig leder og eiere av selskap.

Etter aksjeloven § 17-1 og allmennaksjeloven § 17-1 kan selskapet kreve at styremedlemmer, medlemmer av bedriftsforsamlingen, daglig leder, aksjeeiere, revisor, uavhengig sakkyndig eller granskere erstatter tap som de forsettlig eller uaktsomt har voldt selskapet under utførelsen av sin oppgave. Selskapets adgang til å gjøre erstatningskrav gjeldende står også åpen hvis selskapet var eller ble insolvent da den skadevoldende handlingen eller unnlatelsen fant sted, og tapet derfor i første rekke rammer fordringshaverne. Blir det åpnet konkurs i boet, kan konkursboet gjøre krav gjeldende basert på at selskapet er påført tap.

Ansvar etter aksjeloven § 17-1 og allmennaksjeloven § 17-1 er ikke betinget av at lovbestemmelser eller vedtektsbestemmelser er overtrådt, men dette vil være et sentralt utgangspunkt ved vurderingen av om det foreligger en ansvarsbetingende handling. Styremedlemmers ansvar må blant annet vurderes ut fra om reglene som gjelder om styrets tilsyns- og kontrollfunksjoner etter aksjeloven §§ 3-4 og 3-5 om handleplikt ved tap av egenkapital og aksjeloven §§ 6-12 og 6-13 om tilsynsansvar ved forvaltning av selskapet. Det vil i alminnelighet medføre erstatningsansvar at et tap er voldt ved at bestemmelser i aksjelovene eller selskapets vedtekter er overtrådt.

Også en aksjeeier kan etter omstendighetene bli erstatningsansvarlig overfor selskapet eller dets konkursbo. I alminnelighet kan man ikke kreve at aksjeeiere skal ha slik innsikt i selskapets forhold at det er grunnlag for å si at det foreligger uaktsom skadeforvoldelse. Aksjeeieransvaret vil derfor særlig ha betydning for større aksjeeiere, f.eks. dersom selskapets midler blir anvendt i aksjeeierens og ikke selskapets interesse.

Dersom boet avsluttes uten at erstatningskrav for tap påført selskapet er reist, kan kreditorene såfremt de har rettslig interesse av det, reise søksmål til fordel for kreditorfelleskapet, jf. Rt. 1987 s. 1569.

Aksjeloven § 17-6 og allmennaksjeloven § 17-6 bestemmer at aksjeeiere, kreditorer og andre som har lidt tap fordi selskapet er påført tap, er bundet av selskapets skadeoppgjør, og deres tap står tilbake for selskapets krav. Bestemmelsene bygger på

en forutsetning om at aksjeeiere, fordringshavere eller andre kan kreve erstatning for sin andel av selskapets krav.

Dersom en uaktsom handling har voldt tap for en enkelt fordringshaver eller aksjeeier, må denne fremme kravet selv. Boet kan ikke fremme et slikt krav. Det følger av alminnelige ulovfestede erstatningsregler at en aksjeeier eller fordringshaver kan kreve erstatning av en person i et selskap som ved uaktsomhet har forårsaket et tap for vedkommende. Et eksempel på en ansvarsbetingende situasjon er at det inngås en avtale om kredittkjøp på et tidspunkt da den som bestiller på kreditt på vegne av selskapet, vet at selskapet har så dårlig økonomi at det er fare for at det ikke vil kunne oppfylle kontrakten. Også brudd på reglene om årsregnskap kan pådra daglig leder og styremedlemmer ansvar overfor en medkontrahent som har lidt tap fordi vedkommende har disponert i tillit til et regnskap som ikke ga et riktig inntrykk av selskapets økonomiske stilling. Styremedlemmer og daglig leder kan også komme i ansvar i forhold til den enkelte kreditor på det grunnlag at selskapet er underfinansiert. Det vil i alminnelighet være grunnlag for erstatningsansvar for styremedlemmer eller daglig leder dersom vilkårene for straffansvar for å unnlate å begjære oppbud etter straffeloven § 283 a er til stede.

Etter omstendighetene kan også ansatte eller tilknyttede medarbeidere i selskapet som revisor eller juridisk rådgiver få erstatningsansvar overfor selskapets leverandører.

I Rt. 1993 s. 1399 ble det slått fast at boet kan reise erstatningskrav dersom selskapet er drevet videre med tap etter at aksjekapitalen er tapt. Når driften pågår for lenge, kan det tenkes at det oppstår erstatningsansvar både overfor selskapet eller boet og overfor enkeltkreditorene. Forutsetningen for at selskapet kan sies å ha lidt tap, må være at det har vært et driftstap i perioden fra oppbud burde vært begjært og frem til konkursåpningen.

I ansvarlige selskaper hefter selskapsdeltakerne fullt ut for selskapets gjeld, jf. selskapsloven (lov 21. juni 1985 nr. 83) § 2-4. Dersom et ansvarlig selskap går konkurs, kan fordringshavere som ikke har fått sine krav dekket i konkursen, reise kravet direkte mot selskapsdeltakerne. Selskapsloven § 2-43 har regler om erstatningsansvar, som gjelder både for ansvarlige selskaper og kommandittselskaper. Etter bestemmelsen plikter deltaker, medlem av selskapsmøtet, styremedlem, daglig leder og medlem av avviklingsstyre å erstatte skade som vedkommende forsettlig eller uaktsomt volder selskapet, en deltaker eller andre. Bestemmelsen må suppleres med alminnelige ulovfestede erstatningsregler. Dette innebærer blant annet at også andre personer enn de som er nevnt i bestemmelsen, kan bli erstatningsansvarlige. Etter omstendighetene kan erstatningsansvar oppstå dersom f.eks. styret ikke har sørget for et tilstrekkelig økonomisk grunnlag for risikopreget virksomhet. Selskapets fordringshavere kan reise krav etter bestemmelsen.

Som det fremgår, er det allerede etter gjeldende rett en vid adgang til å reise erstatningskrav mot personene bak et selskap. Dersom det skulle innføres et ytterligere personlig ansvar i tillegg til de gjeldende reglene, måtte det i tilfelle være tale om et objektivt ansvar, eventuelt et skyldansvar med omvendt bevisbyrde. Etter departementets syn ville slike ansvarsregler virke urimelige i tilfeller der konkursen skyldes f.eks. økonomiske nedgangstider eller at virksomhetens egne skyldnere har gått konkurs. Det må tas i betraktning at ikke alle konkurser skyldes kritikkverdige forhold fra personer som står bak den konkursrammede virksomheten. Departementet legger også vekt på at en regel om personlig ansvar for boomkostninger ville være en usikker inntektskilde for konkursboene, fordi inntekten ville bero på ansvarssubjektenes betalingsvilje og betalingsvilje.

10 Sikkerhetsstillelse for boomkostninger

I departementets høringsnotat heter det:

«En alternativ måte å skaffe midler til konkursbehandlingen på kunne være en regel som pålegger det enkelte foretak å stille sikkerhet for en eventuell konkursbehandling. Regler om sikkerhetsstillelse måtte i tilfelle komme i stedet for eventuelle bestemmelser om bruk av fondsmidler (...). Dersom bestemmelser om sikkerhetsstillelse skulle ha noen praktisk betydning, måtte størrelsen av beløpet som skulle avsettes være rundt kr 25 000. Ordningen kunne gå ut på at beløpet settes inn på en sperret konto idet næringsdriften etableres. Således kunne man skape garanti for at det er midler tilgjengelig for driften av konkursboet.

Departementet mener at det knytter seg betydelige betenkeligheter til en ordning som den omtalte. For det første vil sikkerhetsstillelsen innebære at det blir dyrere å stifte nye foretak, noe som vil kunne virke hemmende på etableringen av ny næringsvirksomhet, særlig for ansvarlige selskaper, samvirkelag og andre foretaksformer som ikke krever at det foretas et visst minimumsinnskudd i forbindelse med stiftelsen. Et fortrinn ved disse foretaksformene er nettopp at de kan etableres på en enkel og billig måte. For aksjeselskaper og allmennaksjeselskaper vil sikkerhetsstillelsen i praksis kunne fremstå som en økning i kravet om aksjekapital.

For det annet vil det være uheldig om store beløp til enhver tid skal være «frosset ned» på sperrede bankkonti som bare kan brukes til ny verdiskaping gjennom bankenes utlån. På dette punktet er det en grunnleggende forskjell fra aksjeinnskuddene, ettersom selskapene kan disponere over dem straks de er innbetalt. Dersom kravet om sikkerhetsstillelse skulle gjelde for all næringsvirksomhet, ville det dreie seg om betydelige midler.

For det tredje vil en ordning med sikkerhetsstillelse være lite fleksibel i den forstand at den nødvendigvis må ramme alle nyetablerte foretak, uavhengig av hvordan foretakets økonomiske fremtidsutsikter er ved etableringen. Det kan hevdes at ordningen nærmest bygger på en presumsjon om at alle foretak vil gå konkurs.

For det fjerde vil det ta tid før ordningen kan ventes å få nevneverdig praktisk betydning, idet det virker lite aktuelt å pålegge eksisterende foretak en plikt til å stille sikkerhet som nevnt.

Departementet er på denne bakgrunn ikke innstilt på å foreslå en ordning med sikkerhetsstillelse for boomkostninger, men mottar gjerne synspunkter fra høringsinstansene.»

Samtlige høringsinstanser som uttaler seg om spørsmålet, med unntak av *Den norske Revisorforening*, er negative til en ordning med sikkerhetsstillelse for boomkostninger. Dette gjelder *Finansdepartementet*, *Nærings- og handelsdepartementet*, som særlig viser til at ordningen binder opp midler i bedriftene, *Brønnøysundregistrene*, *Konkursrådet*, *Skattedirektoratet*, *Oslo skifterett og byskriverembete*, *Trondheim byfogdembete*, *Heggen og Frøland tingrett*, *Nord-Østerdal tingrett*, som uttaler at ordningen vil fjerne store beløp fra nyttige investeringer også i klart solvente selskaper, *Finansnæringens Hovedorganisasjon* og *Sparebankforeningen*, *Norske Sivilingeniørers Forening* og *Næringslivets Hovedorganisasjon*.

Trondheim byfogdembete uttaler:

«Forslaget vil gjøre det dyrere å stifte nye foretak og kan således bli en begrensning i næringsfriheten. Dette vil, som JD påpeker, bety at store verdier blir nedfrosset i selskapet uten at man kan disponere dem, slik som f.eks aksjekapitalen. Det bør være uaktuelt å pålegge nåværende selskap å betale inn denne garantien. Dessuten vil de fleste av disse foretakene unngå konkurs.»

Finansnæringens Hovedorganisasjon og *Sparebankforeningen* uttaler:

«Et krav om sikkerhetsstillelse i form av at et beløp settes inn på sperret konto idet næringsdriften etableres, vil innebære en uproduktiv båndleggelse av midler. Dette utgjør i realiteten en økning av kravet til bundet egenkapital. Et slikt krav vil måtte vurderes i en bredere sammenheng hensett til de økonomiske og samfunnsmessige konsekvenser av en slik ordning. Et slikt krav om sikkerhetsstillelse bør ikke innføres for isolert sett å bidra til dekning av utgifter til konkursbehandling, som tross alt ikke rammer alle foretak.»

Norske Sivilingeniørers Forening uttaler:

«NIF anser det for å være lite hensiktsmessig å innføre en ordning som medfører at betydelig

kapital gjøres inaktiv. For øvrig innebærer forslaget ytterligere kostnader for de små, nystartede virksomheter, som gjerne allerede er de som har størst problemer med å etablere seg.»

Næringslivets Hovedorganisasjon uttaler:

«Dette vil etter NHOs oppfatning kun føre til en binding av betydelige midler for foretakene, som derved ikke vil gå inn i verdiskapningen for disse. Fremfor å skape et aktivt og godt næringsliv, vil dette etter vår oppfatning kunne hemme utviklingen av det samme, og heller føre til flere enn færre konkurser. En slik ordning vil nærmest bygge på en presumpsjon om at alle foretak vil gå konkurs, hvilket faktisk ikke er tilfelle.»

Den norske Revisorforening er positiv til en ordning med sikkerhetsstillelse, og uttaler:

«Vi ser ikke uten videre de betenkeligheter ved en slik ordning som departementet viser til – og som er relativt lite utdypet i høringsnotatet.

Etter vår oppfatning vil det være rimeligere om vi kan finne frem til en ordning hvor foretaket selv er ansvarlig for (deler av) boomkostningene enn det er å velte disse over på de som foretaket allerede har skadet økonomisk.

Når departementet går imot sikkerhetsstillelse fordi det vil bli dyrere å stifte nye foretak – «særlig for ansvarlige selskaper, samvirkelag og andre foretaksformer som ikke krever at det foretas et visst minimumsinnskudd i forbindelse med stiftelsen» – påpeker vi at ethvert foretak bør ha et visst ansvar for sin virksomhet. Dette, og hensynet til kreditorene, var blant de forhold som lå bak endringene i kravet til aksjekapital, skjerpede krav til handleplikt ved tap av aksjekapital m.v. ved revisjon av aksjelovgivningen. De samme hensyn må i utgangspunktet legges til grunn når det gjelder andre foretaksformer.

Spørsmålet om hvor tyngende en form for sikkerhetsstillelse vil være, vil naturligvis bli avhengig av beløpets størrelse. Etter vår oppfatning bør et krav om sikkerhetsstillelse ligge omtrent på samme nivå som rekvirentansvaret (...) Vi kan da ikke se det uheldige i at «store beløp til enhver tid skal være «frosset ned» på sperrede bankkonti», slik departementet anfører.

Det er ikke ukjent at et foretak må stille sikkerhet eller garantier i en rekke andre sammenhenger. At en sikkerhetsordning knyttet til boomkostninger innebærer at man bygger «på en presumpsjon om at alle foretak vil gå konkurs», synes ikke å være en tungtveiende begrunnelse for ikke å gjennomføre en slik ordning.

Det er vår oppfatning at spørsmålet om en sikkerhetsstillelse bør vurderes nærmere før

det fattes endelig vedtak om hvilke tiltak som bør iverksettes. Slik sikkerhet kan stilles gjennom innsetting av et beløp på sperret konto, men den kan også gis i form av en eller annen garantiordning (garanti fra bank e.l.).

Prinsipielt sett er vi av den oppfatning at en ordning med sikkerhetsstillelse også må kunne kreves av eksisterende virksomheter. Krav til kapital har også i andre sammenhenger blitt satt/endret, og vi kan ikke se at en sikkerhetsstillelse kommer i noen annen klasse. Ved tidligere endringer har imidlertid foretakene fått en viss tid på seg til å bringe forholdet i orden. Det må også kunne skje ved en eventuell sikkerhetsstillelse.

Dersom foretaket så går konkurs, mener vi at ordningen med sikkerhet bør kombineres med andre tiltak, f.eks. etter følgende «modell»:

- a) Sikkerheten benyttes til en første vurdering av boet, med hovedvekt på å vurdere om det er grunnlag for mistanke om unndratte midler, omstøtelige disposisjoner eller straffbare handlinger i forbindelse med konkursen.
- b) Dersom det er mistanke om slike forhold (økonomisk kriminalitet), bør Justisdepartementet så gå inn med garanti for fortsatt behandling. (...)
- c) Subsidiært i forhold til b), eventuelt parallelt, kan rekvirentansvaret komme inn. Dette rekvirentansvaret burde imidlertid i første rekke nyttes i de tilfelle hvor det er mistanke om unndragelser/omstøtelige disposisjoner og dermed muligheter for tilbakeføring av midler til boet.
- d) Legalpanteordningen, dersom den blir innført, bør benyttes til nødvendige boomkostninger ut over det som dekkes av pkt. a)-c).

Som nevnt tidligere er det vår oppfatning at hovedformålet må være å følge opp bedre enn i dag de bo hvor mulighetene for svikaktige/straffbare forhold har funnet sted. Ovennevnte modell mener vi bedre ivaretar disse hensyn og den utvidede bobehandling betales i første rekke av dem som har ansvaret for at de nevnte forhold følges opp.

Dersom rekvirentansvaret blir et subsidiært forhold slik antydnet, tror vi også at det kan være større muligheter for at private kreditorer tidligere begjærer konkurs åpnet – uten at det er noen direkte fare for at rekvirenten bruker krav om konkursåpning som inkassomiddel.»

Departementet går ikke inn for å innføre en regel om sikkerhetsstillelse. Det vises til de mot-hensyn som er nevnt i høringsnotatet, og til at flertallet av høringsinstanser går mot en slik ordning. Revisorforeningen mener det er rimeligere at foretaket selv er ansvarlig for deler av boomkostningene enn det er å legge ansvar på fordringshaverne.

Departementet vil påpeke at legalpantregelen på sikt må kunne forventes å medføre at ikke alle foretak får belånt sine eiendeler med inntil 100 %, eventuelt at kredittprisen for den lavest prioriterte sik-

kerheten blir høyere. På denne måten vil legalpantregelen også medføre at foretaket selv bærer noe av boomkostningene.

11 Regler om tilbakesalg fra boet til skyldneren eller noen av dennes nærstående

11.1 Forslaget i høringsnotatet

I departementets høringsnotat heter det:

«Under høringen av NOU 1993: 16 fremhevet ØKOKRIM som et særskilt problem de «planlagte» konkurser hvor det spekuleres i at skyldneren skal kjøpe tilbake boets eiendeler etter konkursen. ØKOKRIM hevder at dette gjerne skjer i samarbeid med banken som på grunn av god pantesikkerhet ikke har så mye å tape på en konkurs. Slike konkurser antas å påføre de øvrige kreditorene store tap.

Tilbakekjøp kan skje ved at den eller de som har drevet et aksjeselskap som har gått konkurs, starter et nytt aksjeselskap som formelt kjøper inventar, driftstilbehør, varelager mv. fra boet for å fortsette virksomheten. Tilbakekjøpet kan skje enten ved at boet selger selskapets eiendeler til det nye aksjeselskapet eller ved at konkursboet abandonerer overbeheftede eiendeler og panthaveren selger dem tilbake. Det vil sjelden være konkurranse om å få kjøpt eiendelenes fra boet, fordi det antas at salg normalt bør skje fort.

ØKOKRIM mente at det bør gis en regel i konkursloven som hindrer bostyret å selge anleggs- og/eller omløpsmidlene i det konkursrammede selskapet tilbake til skyldneren eller noen som opptre på skyldnerens vegne når overdragelsen har karakter av tilbakekjøp av virksomheten eller en del av denne. ØKOKRIM foreslo at skifteretten skal kunne dispensere fra ordningen for at regelen ikke skal få urimelige konsekvenser. Slik dispensasjon bør gis i tilfeller hvor salg til skyldneren er den eneste praktiske mulighet, eller for øvrig når salg til skyldneren ut fra en totalvurdering fremstår som den klart beste realisasjonsmuligheten.

Departementet gikk ikke inn for en regel om tilbakesalgss forbud i Ot.prp. nr. 26 (1998–99), se s. 126. Det ble lagt vekt på at det fra kreditorenes side kan hevdes at et tilbakesalgss forbud vil stride mot boets interesse i å oppnå en rask og effektiv bobehandling som sikrer kreditorene et best mulig oppgjør. Skyldneren vil ofte være den som kan gi det raskeste og høyeste budet, bl.a. fordi eiendelenes gjerne er tilpasset dennes lokaler og fordi skyldneren kjenner eiendelenes potensial. Et salgss forbud vil derfor i

realiteten kunne fremstå som et unntak fra hovedregelen i kkl. § 117 om at boets eiendeler skal realiseres på den måte som etter forholdene antas å ville gi størst utbytte. Et tilbakesalgss forbud kan også gjøre at arbeidsplasser går tapt som følge av unødig stans i virksomheten og fordi driftsmidlene o.l. spres til forskjellige kjøpere. Departementet fryktet også at en dispensasjonshjemmel, som vil kunne avhjelpe de uheldige følgene av et generelt tilbakesalgss forbud, fort kan bli påberopt av skyldnere i normaltilfellene, og at dette vil påføre boene og skifterettene mye ekstraarbeid. Videre kan et tilbakesalgss forbud være problematisk på den måten at det er vanskelig å sikre seg mot at eiendelenes blir solgt via stråmenn eller til skyldnerens nærstående. Ofte vil de aktuelle eiendelenes være pantsatt og abandonert av boet, slik at et tilbakesalgss forbud vil gripe nokså sterkt inn i panthaverens rådighet. Hvis en panthaver har overtatt eiendelenes og konkursbehandlingen er avsluttet, vil det dessuten være vanskelig å føre effektiv kontroll med at forbudet etterleves.

Departementet anså det mer aktuelt å innføre spesielle beslutningsprosedyrer som skal sikre at tilbakesalgss spørsmålet undergis en særlig grundig behandling.

Næringslovutvalget har i brev 4. april 1997 til Justisdepartementet fremmet forslag om en regel om prosedyrer ved tilbakesalg.

Næringslovutvalget viser til at det i Finland og Sverige er gitt regler med sikte på slike forhold. I Finland ble det i 1993 innført en regel om at et flertall av kreditorer med utsikt til dekning, herunder pantekreditorer, må være enig i tilbakesalg til debitor eller dennes nærstående for at slikt salg skal kunne skje. I Sverige ble det i 1995 innført en regel som pålegger bostyrene å legge ut boets eiendeler til offentlig anbud før de selges til konkursskyldneren eller dennes nærstående. Unntak fra denne plikten gjelder dersom særlige grunner gjør offentlig anbud unødvendig.

Næringslovutvalget foreslår å ta inn i konkursloven § 117 et nytt annet ledd:

«Salg av boets eiendeler til konkursskyldneren eller til innbyrdes nærstående som nevnt i dekningslovens § 1-5, kan ikke skje før kunngjøring har funnet sted i en dagsavis som er alminnelig lest på stedet og der det er markedsmes-

sig grunnlag for det, i en riksdekkende avis. Fristen for å gi bud bør ikke settes kortere enn en uke. Kunngjøring kan unnlates dersom særlige grunner foreligger.»

Ifølge Næringslovutvalget vil en slik regel skape grunnlag for at det blir en konkurransesituasjon før salg av boets eiendeler finner sted. Videre vil regelen legge til rette for at bostyrene faktisk foretar de nødvendige overlegninger før skyldneren gis mulighet for å kjøpe eiendelene tilbake.

Den foreslåtte bestemmelsen vil bare gjelde for salg fra boet, ikke for salg fra panthavere. Næringslovutvalget anser det problematisk å gripe inn overfor frivillige disposisjoner mellom en panthaver og skyldneren utover det som rammes gjennom dekningsloven § 5-9.

Det kan påløpe store kostnader for boet ved at løpende utgifter dekkes mens man venter på bud fra utenforstående. I mange tilfeller vil det ikke være midler i boet overhodet til å legge noen innsats i salgsarbeidet. Unntaksbestemmelsen vil være aktuell i slike tilfeller. Alternativt må det i slike tilfeller kunne settes en temmelig kort anbudsfrist.

Næringslovutvalget mener at budfristen som hovedregel ikke bør være kortere enn en uke. I hastetilfelle kan unntaksbestemmelsen benyttes. Særlige grunner til å unnlate kunngjøring vil også være til stede dersom de eiendeler som skal selges, har liten verdi. Videre vil unntaksbestemmelsen kunne være aktuell der det av andre grunner åpenbart må anses unødvendig å annonsere for salg, f.eks. der det etter bobestyrerens vurdering ikke finnes noe marked for eiendelene, eller det dreier seg om varepartier som kan forringes. Kunngjøring kan dessuten være unødvendig når flere interessenter allerede har meldt seg og faktisk konkurrerer om å få kjøpt eiendelene eller virksomheten.

Etter departementets syn bør det fremgå klart av regelen i hvilke tilfeller kunngjøring kan unnlates. Departementet foreslår at en regel om tilbakesalg formuleres slik:

«Salg av boets eiendeler til konkursskyldneren eller til skyldnerens nærstående som nevnt i dekningsloven § 1-5 kan ikke skje før kunngjøring har funnet sted i en dagsavis som er alminnelig lest på stedet og, hvis det er markedsmessig grunnlag for det, i en riksdekkende avis. Fristen for å gi bud skal normalt ikke settes kortere enn en uke. Kunngjøring kan unnlates dersom det må anses åpenbart unødvendig å kunngjøre salget, eller dersom boet vil bli påført store kostnader ved å utsette salget.» «

11.2 Høringsinstansenes syn

Flertallet av høringsinstansene som uttaler seg om spørsmålet, stiller seg positive til forslaget om prosedyrer for tilbakesalg. Dette gjelder *Finansdepartementet, Nærings- og handelsdepartementet, Konkursrådet, Riksadvokaten, Rusmiddeldirektoratet, Skattedirektoratet, Oslo skifterett og byskriverembete, Trondheim byfogdembete, Nord-Østerdal tingrett og Salten tingrett.*

Finansdepartementet, Konkursrådet og Oslo skifterett og byskriverembete stiller seg positive til en ordning med spesielle beslutningsprosedyrer ved tilbakesalg, men mener at det bør vurderes om kunngjøring av salg av boets eiendeler kan skje på annen måte enn i avis. De viser til nettsiden «Konkursbørsen», opprettet av Konkursrådet, og mener at det bør vurderes om kunngjøring kan skje der. Finansdepartementet antar at en slik løsning vil være mindre kostnadskrevenne enn annonsering i avis. Konkursrådet viser blant annet til at kunngjøring i avis vil ta tid. Det viktige etter Konkursrådets oppfatning er at også andre enn skyldneren eller skyldnerens nærstående får mulighet til å by på eiendelene. Oslo skifterett og byskriverembete uttaler at det likevel må antas at avisannonser leses av andre, eventuelt flere personer, slik at avisannonsering muligens bør omfattes i en viss grad. *Konkursrådet* uttaler ellers:

«Konkursrådet har ikke innvendinger til at det innføres egne beslutningsprosedyrer for tilbakesalg fra boet til skyldneren så lenge reglene er utformet slik at det kan gjøres unntak i særskilte tilfeller. Det bør være bobestyrer som avgjør om det skal gjøres unntak fra bestemmelsen.»

Oslo skifterett og byskriverembete uttaler:

«Det kan være en god løsning å etablere en regel om tilbakesalg. Denne bør imidlertid utformes slik at hensynet til å kunne få en rask og rasjonell omsetning av boets aktiva ikke lider. Bobestyrer bør være den som gis adgang til å gjøre evt. unntak for å ivareta hovedformålet.»

Riksadvokaten uttaler:

«Riksadvokaten er enig i departementets forslag til regel om tilbakesalg av boets eiendeler, (...) Det er likevel et spørsmål om ikke kunngjøringsordningen bør gjøres mer fleksibel. Poenget må være at andre enn skyldneren og dennes nærstående gis en reell mulighet til å by på eiendelene, ikke hvorledes dette «markedet» etableres. Kunngjøring i pressen bør derfor bare være en av flere muligheter. Hvilken fremgangsmåte som er mest hensiktsmessig i det

enkelte tilfellet, bør det overlates til bostyreren å ta stilling til.»

Rusmiddeldirektoratet uttaler:

«Direktoratet er enig i at et forbud mot tilbakesalg av driftsmidler og lignende til skyldneren eller skyldnerens nærstående kan være uheldig når det ikke finnes andre potensielle kjøpere eller i enkelte andre situasjoner. Utkastet til konkursloven § 117 nytt annet ledd sikrer forsvarlig behandling gjennom krav om kunngjøring og budfrist på minst en uke før boets eiendeler kan selges til konkursskyldneren eller hans nærstående.»

Skattedirektoratet uttaler:

«Skattedirektoratet er enig i at det bør innføres en bestemmelse i tråd med Justisdepartementets forslag. Vi mener dog at det bør vurderes om det alternativt kan være tilstrekkelig å kunngjøre salget for eksempel på Internett eller annen tilfredsstillende måte.»

Trondheim byfogdembete uttaler:

«Trondheim skifterett er enig i at det er behov for opprydning på dette området. I vårt distrikt har vi sett flere eksempler som viser det urimelige i dagens ordning.

Innføring av beslutningsprosedyrer ved tilbakesalg og praktisering av eventuelle unntak fra disse, bør imidlertid ligge innenfor bostyrers myndighet.

Videre er vi enige i at kunngjøring bør skje gjennom en lokal dagsavis. Det er her de potensielle interessenter forventer å finne en slik kunngjøring.»

Salten tingrett uttaler:

«Vi har en del konkursboer hvor det som finnes er noen skrivebord og en PC e.l. Bostyrers arbeid ved aktivt salg ved kunngjøring m.m. vil i slike tilfeller koste mer enn salget vil innbringe. En foreslår at siste setning bør være «Kunngjøring kan unnlates dersom det må ansees åpenbart lite tjenlig å kunngjøre salget». «Åpenbart lite tjenlig» antas også å dekke de tilfellene hvor det er unødvendig og der boet vil bli påført store kostnader ved å utsette salget.»

Finansnæringens Hovedorganisasjon og Sparebankforeningen uttaler:

«Når bobestyrer realiserer konkursboets eiendeler, må det forutsettes at bostyrer har foretatt en vurdering av hva eiendelene kan innbringe. Det må kunne legges til grunn at bostyreren er av den oppfatning at man gjennom tilbakesalg til skyldner kan oppnå den beste pris, som igjen sikrer kreditorene et best mulig oppgjør. Vi vil derfor advare mot å innføre en regel som fore-

slått av ØKOKRIM. En slik regel innebærer et generelt forbud mot å selge anleggs- og/eller omløpsmidler i det konkursrammende selskapet tilbake til skyldneren eller noen som opptrer på skyldnerens vegne, med mindre skifteretten gir dispensasjon. Dersom man skal innføre spesielle regler for tilbakesalgstilfellene bør dette være begrenset til å gjelde beslutningsprosessen, slik departementet foreslår. Terskelen for å unnlate kunngjøring eller sette en kortere frist for å gi bud bør imidlertid være lav.

I de tilfeller hvor boet realiserer overbeholdte gjenstander, vil det kun være pantlover som lider et tap. I slike tilfeller hvor verken boet eller uprioriterte kreditorer vil lide tap, har en regel om begrensninger av tilbakesalg av boets eiendeler til konkursskyldner eller hans nærstående lite for seg. Vi legger ellers til grunn at bestemmelsen ikke får anvendelse i de tilfeller hvor boet abandonerer eiendeler.

Etter vår oppfatning oppstår de største problemene i tilfeller hvor realiseringen av boets eiendeler skjer før konkursåpningen. Den foreslåtte regel vil medføre at i tilfeller av styrte konkurser vil skyldner i stedet velge å realisere aktiva før konkursen. Det foreliggende forslag medfører derfor etter vår oppfatning ikke uten videre at man oppnår det som er formålet med bestemmelsen.»

11.3 Departementets vurdering

Departementet går inn for – i tråd med synet til de fleste høringsinstansene – å videreføre forslaget i høringsnotatet om å innføre bestemte beslutningsprosedyrer ved tilbakesalg. Departementet legger vekt på at regelen kan fremme konkurransen ved salg av eiendeler fra konkursboet og bidra til å motvirke planlagte konkurser. Det er også av betydning at prosedyrene kan sikre allmennhetens tillit til at realiseringen har foregått forsvarlig. Regelen som ble foreslått i høringsnotatet, svarer i hovedsak til reglene i den svenske konkurslagen 8. kapittel, 6 § og 7 §. Disse reglene bestemmer at dersom eiendeler selges til konkursskyldneren eller dennes nærstående, skal «försäljningen ha föregåtts av ett offentligt anbudsförfarande, om särskilda skäl inte gör det obehövt.»

Departementet foreslår at kunngjøring skal kunne unnlates dersom særlige forhold gjør at det må anses uhensiktsmessig å kunngjøre salget. Begrepet «uhensiktsmessig» omfatter også det tilfellet at boet vil bli påført store kostnader ved å utsette salget.

Flere høringsinstanser mener det bør være opp til bostyreren å avgjøre om kunngjøring skal unnla-

tes. Alternativet måtte være at kunngjøring bare kunne unnlates med tillatelse fra tingretten, eventuelt at spørsmålet måtte behandles på skiftesamling.

Departementet vil her peke på at bostyreren etter konkursloven § 85 første ledd nr. 3 har ansvar for å sørge for at boets eiendeler blir solgt så fordelaktig som mulig. Konkursloven § 117 har nærmere regler om formen for realisasjon. Bostyrerens beslutning om valg av realisasjonsform kan påklages blant annet av fordringshaverne etter reglene i konkursloven § 99 annet ledd, jf. NOU 1972: 20 s. 191. Vilkårene i konkursloven § 99 annet ledd gjør at det skal noe til før en klage kan føre frem. Etter konkursloven § 99 annet ledd bokstav c kan klage over bostyrerens skjønn over hvilken realisasjonsform som antas å gi størst utbytte bare omgjøres dersom beslutningen var «åpenbart urimelig». Dersom salget først har funnet sted, vil retten ikke kunne omgjøre det siden kjøperens rett vil være til hinder, jf. Ot. prp. nr. 50 (1980–81) s. 102.

Etter departementets syn bør disse reglene gjelde også for spørsmålet om kunngjøring. Det bør således være bostyreren som i utgangspunktet avgjør om det foreligger særlige forhold som gjør at kunngjøring må anses uhensiktsmessig. Dersom det er oppnevnt kreditorutvalg, følger det av konkursloven § 85 annet ledd at bostyreren i alle spørsmål av vesentlig betydning så vidt mulig skal treffe beslutning i samråd med kreditorutvalget. Det må avgjøres i det konkrete tilfelle, særlig på bakgrunn av eiendelenes verdi, om spørsmålet om å unnlate kunngjøring er et spørsmål av «vesentlig betydning». Det bør også være bostyreren som avgjør om budfristen kan settes kortere enn en uke. Bostyrerens beslutning kan omgjøres av tingretten etter reglene i konkursloven § 99.

Etter departementets syn bør loven åpne for at kunngjøring kan skje i et elektronisk medium. Det sentrale formålet bak bestemmelsen er å skape en konkurransesituasjon ved salg av eiendelene, og kunngjøring på internett vil gjerne koste mindre enn kunngjøring i avis. Det bør være opp til bostyreren å avgjøre hvordan kunngjøring skal skje, på bakgrunn av hvilken kunngjøringsform som antas å nå best fram til aktuelle interessenter.

Regelen bør ikke gjelde for salg fra en panthaver som har fått en overbeheftet eiendel overført til seg etter kkl. § 117 c. Dette ville etter departementets syn gripe for sterkt inn i panthaverens rådighet. Regelen bør derimot gjelde når boet selger overbeheftede eiendeler etter regelen i kkl. § 117 a. Salg med utslettende virkning for udekkede heftelser etter kkl. § 117 a kan bare skje dersom de overbeheftede eiendelene enten selges sammen med andre av boets eiendeler, og samlet salg forventes å gi større utbytte for boet, eller dersom salget skjer som ledd i en samlet overdragelse av hele eller deler av virksomheten med sikte på fortsatt drift. Dersom det i en slik situasjon er aktuelt med tilbakesalg til skyldneren eller dennes nærstående, må salg av de eiendelene som ikke er overbeheftet, uansett kunngjøres etter den nye bestemmelsen i kkl. § 117 annet ledd. Det representerer da ikke mye merarbeid å kunngjøre også salget av de overbeheftede eiendelene. De dividendeberettigede fordringshaverne vil riktignok ikke få noe ut av de overbeheftede eiendelene, men forutsetningen for at § 117 a skal komme til anvendelse er at samlet salg kan ha positiv effekt på alle eiendeler som omfattes av salget.

12 Overføring av leieavtaler til skyldnerens lokaler

I brev 4. april 1997 til Justisdepartementet har Næringslovutvalget påpekt at leiekontrakter har utgjort et viktig element i enkelte planlagte konkurser, bl.a. i serveringsbransjen. Mønsteret er gjerne at det etableres to selskaper. Det ene selskapet (holdingselskapet) har hånd om leiekontrakten til lokalene og fremleier disse til det andre selskapet, som skal stå for selve driften (driftsselskapet). Sistnevnte selskap tappes for midler i driftsperioden og styres mot en konkurs. Da de som står bak selskapene ønsker å fortsette virksomheten (men med snerert gjeld), blir det viktig for dem å hindre at boet nyttiggjør seg leiekontrakten gjennom videre overdragelse. I praksis vil den aktuelle leiekontrakten derfor være gjort uoverdragelig.

Næringslovutvalget foreslo en tilføyelse i dekningsloven § 7-10 som gir boet rett til å overdra eventuelle leieretter sammen med en samlet overdragelse av skyldnerens virksomhet. Næringslovutvalget mener denne regelen vil sette en stopper for den omtalte formen for konkursspekulasjon.

I departementets høringsnotat 6. september 2001 heter det:

«I den nye husleieloven (lov 26. mars 1999 nr. 17) § 8-4 er det innført en ny regel som går ut på at en leier av lokale med utleierens godkjenning kan overføre sin leierett i forbindelse med en overføring av den virksomhet som drives i lokalet. Utleieren kan bare nekte overføring dersom den nye leierens forhold gir saklig grunn til det, jf. § 8-4 tredje ledd første punktum. Ifølge forarbeidene til bestemmelsen omfatter uttrykket «overføring» både frivillige og tvungne erverv, og leierens konkursbo kan også nyttiggjøre seg overføringsadgangen, jf. Ot.prp. nr. 82 (1997–98) s. 194. Et vilkår for overdragelse etter § 8-4 er at erververen av leieretten må ha til hensikt i hovedsak å videreføre den virksomheten som avhenderen drev. Bestemmelsen i § 8-4 kan fravikes ved avtale, jf. husleieloven § 1-2. Dersom den skal anses fraveket, må det antakelig stå uttrykkelig i leiekontrakten at leieretten ikke kan overføres i forbindelse med overdragelse av virksomhet. Overdragelse av leierett til lokale i andre tilfeller er det som hovedregel ikke adgang til uten utleierens samtykke, jf. husleieloven § 8-1.

De problemene med konkursspekulasjon

som Næringslovutvalget sikter til, vil etter dette oppstå i tilfeller hvor det er fastsatt i leiekontrakten at den ikke skal kunne overdras sammen med overdragelse av virksomheten.

Næringslovutvalgets forslag går ut på at det i dekningsloven § 7-10 tas inn et nytt fjerde ledd som skal lyde:

«Dersom boet vil overdra skyldnerens virksomhet til tredjemann, har erververen rett til å tre inn i leieavtalen i den utstrekning virksomheten fortsetter i lokalene. Første ledd annet punktum gjelder tilsvarende i forhold til erververen. Overføring kan bare nektes dersom utleier har saklig grunn til det. Avtalebestemmelse om at leieavtalen ikke kan overdras, er ikke bindende for boet.»

Næringslovutvalgets forslag er utformet før den nye husleieloven trådte i kraft. Med den nye regelen i husleieloven § 8-4 blir realiteten i forslaget at en avtalebestemmelse om at en leieavtale til lokaler ikke kan overdras sammen med overdragelse av virksomheten, ikke skal være bindende for leierens konkursbo. En slik regel kan gis en enklere formulering ved at dekningsloven § 7-10 gis et nytt fjerde ledd som skal lyde:

«En avtalebestemmelse om at leieavtalen ikke kan overdras sammen med overdragelse av den virksomhet som drives i lokalet, er ikke bindende for boet.»

En slik bestemmelse vil få anvendelse både på leieavtaler og fremleieavtaler.

En innvending mot å innføre en slik regel er at den kan ramme uheldig i tilfeller hvor en leieavtale er gjort uoverdragelig av andre grunner enn for å hindre at et eventuelt konkursbo nyttiggjør seg kontrakten. Riktignok vil utleieren fremdeles kunne nekte overdragelse dersom det er saklig grunn til det, men det kan vel forekomme tilfeller der det likevel er gjort unntak fra husleieloven § 8-4 i avtalen uten at dette har vært motivert av muligheten for konkursspekulasjon.»

Samtlige høringsinstanser som uttaler seg om spørsmålet, er positive til å innføre en regel om at konkursboet skal kunne overdra leiekontrakten i forbindelse med overdragelse av skyldnerens virk-

somhet. Dette gjelder *Nærings- og handelsdepartementet, Konkursrådet, Riksadvokaten, Rusmiddeldirektoratet, Skattedirektoratet, Oslo skifterett og byskriverembete, Trondheim byfogdembete, Finansnæringens Hovedorganisasjon og Sparebankforeningen og Næringslivets Hovedorganisasjon.*

Rusmiddeldirektoratet uttaler:

«Direktoratet slutter seg til utkastet til dekningsloven § 7-10 nytt fjerde ledd som vil gjøre det mulig for boet å overdra en i utgangspunktet uoverdragelig leieavtale sammen med virksomheten som drives i lokalet. Dette vil på en effektiv måte hindre at et holdingselskap etter en styrt konkurs av et driftselskap kan drive virksomheten videre i de leide lokalene og det med sanert gjeld.»

Trondheim byfogdembete uttaler:

«Trondheim skifterett støtter forslaget om at konkursboet skal kunne overdra leiekontrakten i forbindelse med overdragelse av skyldnerens virksomhet. Dette synes å være et effektivt virkemiddel for å hindre «planlagte konkurser». Det har man sett innenfor serveringsbransjen hvor det er leiekontrakten som er verdifulle, men som boet i dag ikke får dra nytte av. I stedet overdrar utleier kontrakten til en ny driver – som også etter en tid går konkurs.»

Departementet foreslår etter dette å endre dekningsloven § 7-10 i samsvar med forslaget i høringsnotatet.

13 Innsending av sluttmelding til Konkursregisteret etter konkursloven § 138 første ledd

I departementets høringsnotat heter det:

«Ved lov 3. september 1999 nr. 72 ble konkursloven § 128 første ledd endret slik at det er bostyreren som skal foreta sluttutlodning, og ikke som tidligere skifteretten. Bostyrerens sluttutlodning kan påklages til skifteretten, jf. konkursloven § 130.

Konkursloven § 138 første ledd bestemmer at når konkursen er endelig avsluttet, skal skifteretten sørge for at dette anmerkes i Konkursregisteret. Det følger av forskrift 23. august 1993 nr. 824 om konkursregisteret § 5 annet ledd at skifteretten snarest etter avsluttet bobehandling skal sende Konkursregisteret avsluttende kjennelse eller utlodning. Etter konkursloven § 137 anses bobehandlingen som endelig avsluttet når kjennelse om innstilling av bobehandlingen etter konkursloven §§ 125, 135 eller 136 eller sluttutlodning etter § 128 er blitt rettskraftig. Sluttutlodningen må regnes som rettskraftig når klagefristen etter konkursloven § 130 første ledd er gått ut. Klagefristen er en måned regnet fra det tidspunkt meddelelsen om utlodningen ble gitt av bostyreren.

Konkursrådet har i sin uttalelse nr. 29, vedtatt 6. desember 2000, anbefalt at konkursloven § 138 første ledd og forskriften om Konkursregisteret § 5 annet ledd endres slik at meldingsplikten til Konkursregisteret overføres fra skifteretten til bostyreren. Konkursrådet legger til grunn at det var en inkurie at disse bestemmelsene ikke ble endret ved lov 3. september 1999 nr. 72. Konkursrådet viser til at mye av hensikten med lovendringene i 1999 var å forenkle bobehandlingen og avlaste skifteretten for unødvendige oppgaver, og at konkursloven § 138 første ledd også burde vært endret for å oppnå dette formålet.

Konkursloven § 138 bestemte opprinnelig at hvis skyldnerens firma var registrert i handelsregisteret ved avslutningen av konkursen, skulle bostyreren sende melding til handelsregisteret om at konkursen var endelig avsluttet. Ved lov 21. juni 1985 nr. 78 ble regelen endret slik at dersom skyldnerens virksomhet var registrert i Foretaksregisteret, skulle bostyreren sende melding til registeret om at konkursen er avsluttet. Konkursloven § 138 første ledd fikk sin nåværende utforming ved lov 19. mars 1993 nr. 34, samtidig med opprettelsen av Konkursregis-

teret. Bestemmelsen ble endret slik at det ble bestemt i første ledd at når konkursen er endelig avsluttet, skal skifteretten sørge for at dette anmerkes i Konkursregisteret. I forarbeidene til lovendringen heter det (Ot.prp. nr. 22 (1992–93) s. 7–8):

«Departementet anser at det bør være samme instans som har ansvaret for å melde konkursåpningen, som får ansvaret for å melde at konkursbehandlingen er avsluttet. Dette innebærer at skifteretten sørger for melding til Konkursregisteret og eventuelt grunnboken/andre realregistre. Slettingen av konkursen i grunnboken/andre realregistre kan imidlertid etter en hensiktsmessighetsvurdering overlates til bostyrer.»

Etter konkursloven § 79 første ledd er det skifteretten som skal sørge for at melding om at konkurs er åpnet i skyldnerens bo, registreres i Konkursregisteret. Konkursåpning skjer ved kjennelse av skifteretten, jf. konkursloven § 72 første ledd.

Når ansvaret for sluttutlodningen nå er lagt til bostyreren, er departementet enig med Konkursrådet i at det virker mest hensiktsmessig at bostyreren sørger for at konkursens avslutning anmerkes i Konkursregisteret i tilfeller der bobehandlingen avsluttes ved at sluttutlodningen blir rettskraftig. Departementet legger vekt på at dette synes å være den praktisk enkleste løsningen, og mener at de praktiske hensynene veier tyngre enn at det skal være samme instans som melder konkursåpningen og konkursens avslutning til Konkursregisteret.

I de tilfellene hvor skifteretten foretar avslutningen ved kjennelse etter konkursloven §§ 125, 135 og 136, er det etter departementets syn mest hensiktsmessig å opprettholde regelen om at skifteretten selv sender kjennelsen til Konkursregisteret. Her har skifterettene selv hånd om det avsluttende arbeidet, og det representerer da ikke mye merarbeid å oversende en kopi til Konkursregisteret.»

På denne bakgrunn ble det foreslått endringer i konkursloven § 138 og i forskrift 23. august 1993 nr. 824 om konkursregisteret § 5.

Brønnøysundregistrene, Konkursrådet, Oslo skifterett og byskriverembete, Trondheim byfogdembete

og *Næringslivets Hovedorganisasjon* støtter forslaget i høringsnotatet.

Brønnøysundregistrene uttaler:

«Vi støtter endringsforslaget som innebærer at meldeplikt til Konkursregisteret overføres fra skifteretten til bostyrer. Skifteretten skal i dag sørge for at avslutningen anmerkes i Konkursregisteret. Praksis er at slik melding i dag foretas av bostyrer, endringen vil bringe bestemmelsen i tråd med dagens praksis.»

Trondheim byfogdembete uttaler:

«Trondheim skifterett slutter seg til forslaget om endring av ovennevnte bestemmelse og

konkursregisterforskriften § 5. Forholdet er en naturlig videreføring-, og skulle for så vidt allerede vært en del av siste endring i konkursloven.»

Finansnæringens Hovedorganisasjon og *Sparebankforeningen* uttaler at de ikke har noen innvendinger mot forslaget.

De øvrige høringsinstansene kommenterer ikke forslaget.

Departementet fremmer etter dette forslag om å endre konkursloven § 138 første ledd i samsvar med forslaget i høringsnotatet.

14 Sletting av foretak i Foretaksregisteret etter avsluttet bobehandling – konkursloven § 138 annet ledd og foretaksregisterloven § 7-3

14.1 Forslaget i høringsnotatet

I departementets høringsnotat 6. september 2001 heter det:

«Konkursloven § 138 annet ledd annet punktum bestemmer at hvis skyldneren er en sammenslutning med begrenset ansvar og bobehandlingen er endelig avsluttet etter §§ 128 og 135 (ved sluttutlodning eller fordi boets midler ikke kan dekke omkostningene ved bobehandling), skal føreren av Konkursregisteret anmode om sletting av sammenslutningen i Foretaksregisteret.

Brønnøysundregistrene har i brev 15. mai 1998 til Justisdepartementet foreslått at konkursloven § 138 annet ledd annet punktum endres slik at bestemmelsen kommer til anvendelse også overfor sammenslutninger med ubegrenset ansvar. Brønnøysundregistrene peker på at når en konkurs er endelig avsluttet i et foretak med ubegrenset ansvar, vil selskapet fortsatt være registrert i Foretaksregisteret, med mindre styremedlemmene eller deltakerne selv sender melding om oppløsning og sletting. Brønnøysundregistrene opplyser at plikten til å melde sletting til Foretaksregisteret etter at konkursen er avsluttet, sjelden overholdes. Dette skyldes at i de tilfellene hvor det skal foretas kreditorvarsling, vil det påløpe nokså høye gebyrer for registrering av meldingen. Blant annet av denne grunn er det registrert en rekke foretak i Foretaksregisteret som ingen vil vedkjenne seg. Det finnes ikke hjemmel for at bostyrene kan melde sletting av slike foretak. Foretaksregisteret har hjemmel i foretaksregisterloven § 7-3 til å slette foretak som det er grunn til å tro har opphørt. Fremgangsmåten er imidlertid ressurs- og tidkrevende. Etter § 7-3 første ledd skal registerføreren, dersom han har grunn til å tro at et foretak er opphørt, varsle dem som har registreringsplikt om at foretaket kan bli slettet dersom det ikke innen en nærmere angitt frist fremkommer opplysninger som gjør det sannsynlig at foretaket fortsatt består. Dersom det ikke kommer svar innen fristen, skal tilsvarende varsel rykkes inn i Norsk Lysingsblad og en avis. Dersom det ikke etter dette kommer frem opplysninger som nevnt, kan foretaket slettes.

Etter foretaksregisterloven § 4-1 annet ledd

skal det sendes melding til Foretaksregisteret om opphør av registrert foretak uten ugrunnet opphold etter at et foretak er opphørt. Etter § 4-2 påligger plikten til å gi melding etter § 4-1 i ansvarlig selskap hvert enkelt styremedlem hvis selskapet har styre, og ellers hver enkelt deltaker.

Forarbeidene til konkursloven § 138 annet ledd annet punktum gir ikke noen nærmere begrunnelse for at regelen bare gjelder selskaper med begrenset ansvar.

Det alminnelige utgangspunktet er at en konkurs ikke bringer en juridisk person til opphør. At et foretak blir meldt og registrert som opphørt uten at det er faktisk grunnlag for dette, bringer heller ikke i seg selv foretakets status som juridisk person til opphør. I juridisk teori er det imidlertid antatt at når en sammenslutning med begrenset ansvar blir slettet i Foretaksregisteret med hjemmel i konkursloven § 138 annet ledd annet punktum, må sammenslutningen normalt anses for å ha opphørt å eksistere, jf. Brækhus: Omsetning og Kreditt 1 Oslo, 1991, s. 60, slik også Huser i Knophs oversikt over Norges rett, Oslo 1998 s. 411.

Situasjonen etter en konkurs er noe annerledes i et ansvarlig selskap enn i en sammenslutning med begrenset ansvar. I en sammenslutning med begrenset ansvar vil ansvaret for restgjelden etter dekningsloven § 6-6 bare påhvile selskapet. Etter konkursen er det da lite sannsynlig at noen vil drive selskapet videre. Når et ansvarlig selskap har gått konkurs, vil selskapsdeltakerne fremdeles hefte personlig for den delen av gjelden som ikke ble dekket gjennom konkursen. Deltakernes gjeldsansvar er uavhengig av om selskapet fortsetter eller opphører, med unntak for at kreditorene må kreve selskapet først dersom dette fortsettes og får nye midler. Det kan dermed være noe mer sannsynlig at et ansvarlig selskap består etter en konkurs enn at en sammenslutning med begrenset ansvar gjør det.

For ansvarlige selskaper vil registreringen i Foretaksregisteret kunne ha en viss interesse også etter konkursen, fordi registeret da vil gi opplysninger om hvem som er selskapsdeltakere, og om ansvaret for forpliktelsene, jf. foretaksregisterloven § 3-4. Disse opplysningene vil kunne være av interesse for kreditorene.

Departementet legger til grunn at dersom det innføres en regel om at sammenslutninger med ubegrenset ansvar skal slettes fra Foretaksregisteret etter en konkurs, bør ikke slettingen i seg selv medføre at sammenslutningen opphører. Det følger videre av foretaksregisterloven § 7-3 tredje ledd at sletting ikke får betydning for deltakernes ansvar for selskapsforpliktelsene.

Departementet er enig med Brønnøysundregistrene i at det kan være uheldig om mange foretak som i realiteten er opphørt, blir stående registrert i Foretaksregisteret. Videre legger departementet til grunn at det vil være mest vanlig at et ansvarlig selskap faktisk avvikles etter en konkurs.

Departementet foreslår at det innføres en ny regel om sletting av sammenslutninger med ubegrenset ansvar etter avsluttet bobehandling, men at regelen gjøres mer betinget enn for sammenslutninger med begrenset ansvar. En bør helst unngå at selskapet må registreres på nytt dersom virksomheten fortsetter etter konkursen. For ordens skyld presiseres at kommandittselskaper i denne sammenhengen regnes som sammenslutninger med ubegrenset ansvar, slik at en eventuell ny regel også vil gjelde for disse.

Regelen bør ses i sammenheng med foretaksregisterloven § 7-3 om sletting av «døde» foretak, og fremstå som et unntak fra hovedreglene her. Begrunnelsen for at det kan gjøres unntak, vil være at konkursen er en indikasjon på at selskapet har opphørt, som på samme måte som for sammenslutninger med begrenset ansvar, bør forenkle slettingsprosedyrene.

Departementet foreslår at prosedyren for sletting forenkles ved at føreren av Konkursregisteret pålegges å melde til Foretaksregisteret at konkursbehandlingen er endelig avsluttet. Videre gis føreren av Foretaksregisteret hjemmel til å gi de registreringspliktige melding om at dersom det ikke innen ett år kommer inn opplysninger om at foretaket fortsatt består, vil sammenslutningen bli slettet i Foretaksregisteret.

Departementet foreslår følgende lovendringer:

Konkursloven § 138 annet ledd skal lyde:

Føreren av Konkursregisteret sørger for at avsluttet bobehandling blir meldt til de registre som er nevnt i § 79 annet ledd nr. 1, 2 og 3. Er skyldneren en sammenslutning med begrenset ansvar, og bobehandlingen er endelig avsluttet i henhold til §§ 128 og 135, skal føreren av Konkursregisteret samtidig anmode om sletting av sammenslutningen i Foretaksregisteret. *Er skyldneren en sammenslutning med ubegrenset ansvar, og bobehandlingen er endelig avsluttet i*

henhold til §§ 128 og 135, skal føreren av Konkursregisteret melde til Foretaksregisteret at bobehandlingen er endelig avsluttet.

Foretaksregisterloven § 7-3 nytt tredje ledd skal lyde:

Har Foretaksregisteret mottatt melding etter konkursloven § 138 annet ledd tredje punktum om avsluttet bobehandling i sammenslutning med ubegrenset ansvar, kan registerføreren gi de registreringspliktige varsel om at dersom de ikke innen ett år gir opplysninger om at sammenslutningen fortsatt består, vil sammenslutningen bli slettet. Gis det ikke slike opplysninger innen fristen, skal foretaket slettes av registeret.»

14.2 Høringsinstansenes syn

Finansdepartementet uttaler:

«En ordning hvor sammenslutninger med ubegrenset ansvar kan slettes fra Foretaksregisteret ett år etter avsluttet bobehandling, kan ha visse uheldige konsekvenser for kreditorene. Selv om en kreditor ikke får dekning for sitt krav i forbindelse med konkursen, kan det være aktuelt å ta opp igjen innfordringen på et senere tidspunkt. Mange krav vil ikke være foreldt så tidlig som ett år etter konkursbehandlingen avslutning. Ved en eventuell videre innfordring er det behov for å finne frem til de ansvarlige for kravet. Dette vil vanskeliggjøres dersom sammenslutningen er slettet fra Foretaksregisteret.»

Oslo skifterett og byskriverembete, Trondheim byfogdembete og Næringslivets Hovedorganisasjon støtter forslaget i høringsnotatet.

Oslo skifterett og byskriverembete uttaler:

«Det bør fastsettes andre bestemmelser enn hva man har i dag i forhold til sammenslutninger med ubegrenset ansvar. Departementets forslag til endringer ser ut som en god løsning. Denne fremstår som en nødvendig supplering av lovverket.»

Trondheim byfogdembete uttaler:

«Trondheim skifterett er enig i at det er nødvendig med en opprydding i forhold til sletting av «døde» selskaper med ubegrenset ansvar. Den foreslåtte prosedyre synes således å løse problemet.»

Konkursrådet uttaler at det er enig i at det bør foretas en opprydding med hensyn til sletting av sammenslutninger med ubegrenset ansvar.

Finansnæringsens Hovedorganisasjon og Spare-

bankforeningen uttaler at de ikke har noen innvendinger mot forslaget.

Brønnøysundregistrene uttaler:

«Som Brønnøysundregistrene tidligere har pekt på kommer konkurslovens nåværende bestemmelser om sletting i Foretaksregisteret etter avsluttet bobehandling, ikke til anvendelse overfor registrerte foretak med ubegrenset ansvar. Vi er svært tilfreds med at Justisdepartementet nå har foreslått en endring av dette (...)

Til forslaget til nytt siste punktum i konkursloven § 138 annet ledd vil Brønnøysundregistrene bemerke:

I forslaget benyttes begrepet *sammenslutning* som samlebetegnelse. Dette begrepet er for øvrig også benyttet i den någjeldende konkursloven § 138 annet ledd. Etter Brønnøysundregistrenes oppfatning kan det stilles spørsmål ved om denne betegnelsen favner vidt nok. Etter alminnelig språkbruk omfatter betegnelsen *sammenslutning* ikke enkeltmannsforetak, og det er mulig at den heller ikke omfatter stiftelser. Vi kan ikke se at det finnes tungtveiende grunner til at enkeltmannsforetak og stiftelser ikke skulle omfattes av bestemmelsene om underretning om avslutning av bobehandlingen til Foretaksregisteret.

I konkursloven § 144, om registrering i Konkursregisteret, er blant annet betegnelsene *foretak, stiftelser og andre sammenslutninger* benyttet for å angi kretsen av de innretninger det kan gjøres anmerkning om konkurs for i Konkursregisteret. Vi mener at de samme betegnelsene bør benyttes også ved angivelsen av den krets av innretninger som omfattes av bestemmelsene i konkursloven § 138. Dette vil gi mer harmoni i begrepsbruken innad i konkursloven, samtidig som man vil oppnå at også enkeltmannsforetak og stiftelser utvilsomt omfattes av konkursloven § 138.

På denne bakgrunn foreslår vi at forslaget til konkursloven § 138 får følgende ordlyd, herunder også endring i begrepsbruken i konkursloven § 138 annet ledd annet punktum:

«Føreren av Konkursregisteret sørger for at avsluttet bobehandling blir meldt til de registre som er nevnt i § 79 annet ledd nr. 1,2 og 3. Er skyldneren en *stiftelse eller en sammenslutning* med begrenset ansvar, og bobehandlingen er endelig avsluttet i henhold til §§ 128 og 135, skal føreren av Konkursregisteret samtidig anmode om sletting av *stiftelsen eller sammenslutningen* i Foretaksregisteret. Er skyldneren en *person som har registrert enkeltmannsforetak i Foretaksregisteret eller en sammenslutning* med ubegrenset ansvar, og bobehandlingen er endelig avsluttet i henhold til §§ 128 og 135, skal føreren av Konkursregisteret melde til Foretaks-

registeret at bobehandlingen er endelig avsluttet.»

Brønnøysundregistrene ønsker videre å knytte noen merknader til forslaget til nytt tredje ledd i foretaksregisterloven § 3-7 [7-3].

I utkastet er det foreslått at registerføreren *kan* gi varsel om mulig sletting til de registreringspliktige. Dersom det ikke inngis melding om at foretaket fremdeles består innen ett år, *skal* foretaket slettes fra registeret.

Ut fra forslagetets ordlyd er det her overlatt til registerføreren å avgjøre om varsel skal gis, men dersom registerfører først velger å gi slikt varsel, har han ikke noen mulighet til å unnlate sletting.

Etter Brønnøysundregistrenes oppfatning kan denne bruken av henholdsvis *kan* og *skal* skape rom for unødig uklarhet og tvil. Vi foreslår derfor at utkastet endres på dette punktet, slik at mulige uklarheter unngås. Vi foreslår at registerføreren alltid *skal* sende ut varsel om mulig sletting til foretaket. En slik ordning vil gi klare linjer, og vil være enklere å administrere, på grunn av muligheten til å innføre en rent maskinell behandling av slike varsler.

Videre foreslår vi, på samme måte som i forhold til konkursloven § 138 annet ledd, at en unngår bruken av det i denne sammenheng noe upresise begrepet *sammenslutning*, og at begrepsbruken er mest mulig konsekvent i forhold til resten av den lov bestemmelsen er en del av. (...)

Kretsen av de foretak som kan omfattes av den foreslåtte bestemmelsen i foretaksregisterloven § 3-7 [7-3] tredje ledd er gitt gjennom konkurslovens § 138 annet ledd tredje punktum. I foretaksregisterlovens forstand kan alle disse innretningene karakteriseres som foretak. Vi foreslår derfor at ordet *sammenslutning* her byttes ut med ordet *foretak*.

Etter disse merknadene foreslår vi at utkast til nytt tredje ledd i foretaksregisterloven § 3-7 [7-3] bør lyde:

«Har Foretaksregisteret mottatt melding etter konkursloven § 138 annet ledd tredje punktum om avsluttet bobehandling i *registrert foretak* med ubegrenset ansvar, *skal* registerføreren gi de registreringspliktige beskjed om at dersom de ikke innen ett år gir opplysninger om at *foretaket* fortsatt består, vil *foretaket* bli slettet. Gis det ikke slike opplysninger innen fristen, skal foretaket slettes av registeret.»

Finansdepartementet sendte 20. desember 2002 på høring et forslag til endringer i konkursloven § 138 og foretaksregisterloven § 7-3 som var i overensstemmelse med Brønnøysundregistrenes merknader til Justisdepartementets høringsnotat av 6.

september 2001. Til dette forslaget uttalte Skattedirektoratet:

«Vi vil bemerke at sletting av selskaper med ubegrenset ansvar medfører at det blir vanskelig med en eventuell pågang mot selskapsdeltakerne i ettertid. I forhold til innkreving av merverdiavgift vil det være et problem at merverdiavgiftsmanntallet er tilknyttet register til Enhetsregisteret, jf Enhetsregisterloven § 2. Ved at selskapet slettes i Enhetsregisteret vil opplysninger om deltakerne falle ut av merverdiavgiftsmanntallet og dermed vanskeliggjøre en eventuell innfordring.»

Statistisk Sentralbyrå uttalte:

«Antallet sovende (tomme) selskaper i de to registrene er sterkt økende, og etter våre beregninger er det i dag nærmere 250 000 juridiske enheter i ER [Enhetsregisteret] det ikke synes å være aktivitet i. Vi støtter derfor forslaget om sletting av enheter noe som vil bidra til å redusere omfanget av slike selskaper i de to registrene.»

14.3 Departementets vurdering

Departementet foreslår lovendringer med utgangspunkt i høringsnotatet 6. september 2001. Departementet følger opp enkelte av de endringene som er foreslått av Brønnøysundregistrene i høringsrunden, og foreslår dessuten en lovteknisk forenkling i forhold til forslaget som ble sendt på høring.

Når konkurs åpnes, blir konkursoåpningen kunngjort og alle kjente fordringshavere blir tilskrevet, jf. konkursloven § 78. Offentlige krav vil nok oftest være kjent for bostyreren, slik at de offentlige fordringshaverne normalt blir tilskrevet. Derfor vil det formodentlig sjelden forekomme at det offentlige glemmer å melde seg som fordringshaver i konkursboet. Boinnberetningen skal sendes til hver enkelt fordringshaver, jf. konkursloven § 120 fjerde ledd. For bostyrerens sluttredogjørelse følger det samme av konkursloven § 122 annet ledd. Selv om det ikke er noe uttrykkelig krav etter konkursloven § 120 at innberetningen skal inneholde opplysning om hvem som er deltakere i et ansvarlig selskap, er dette en helt sentral opplysning som normalt vil være med i innberetningen. Det er

derfor lite sannsynlig at en fordringshaver ikke gjennom konkursbehandlingen vil bli kjent med hvem som er selskapsdeltakere. Etter forslaget til endring av foretaksregisterloven § 7-3 skal opplysningene i Foretaksregisteret dessuten bli stående i minst ett år etter konkursens avslutning. Departementet mener derfor at hensynet til fordringshaverne ikke er et tungtveiende argument mot å innføre en slettingsregel som foreslått.

Departementet kan i hovedsak slutte seg til de endringsforslagene som Brønnøysundregistrene har fremsatt. Det virker hensiktsmessig at også enkeltpersonforetak omfattes av bestemmelsene om underretning om avslutning av bobehandlingen til Foretaksregisteret.

Når det gjelder stiftelser, er det antatt etter gjeldende rett at de omfattes av uttrykket «sammenslutning med begrenset ansvar», jf. Huser, Gjeldsforhandling og Konkurs, bind 2, Bergen 1998 s. 421. Denne tolkningen støttes også av forarbeidene til konkursloven, jf. NOU 1972: 20 s. 218, hvor det heter at den opprydding i firmaregistrene som bestemmelsene tilsikter bør omfatte alle uansvarlige sammenslutninger. Rent språklig dekkes likevel ikke stiftelse av begrepet «sammenslutning». Departementet finner derfor at ordlyden i konkursloven § 138 annet punktum bør endres slik at det presiseres at stiftelser er omfattet av regelen.

Departementet vil også foreslå en lovteknisk endring i § 138 annet ledd i forhold til det forslaget som ble sendt på høring. Plikten for føreren av Konkursregisteret til å melde avsluttet bobehandling til Foretaksregisteret følger av gjeldende § 138 annet ledd første punktum. De nye slettingsprosedyrene etter ukastet til foretaksregisterloven § 7-3 nytt tredje ledd skal gjelde dersom bobehandlingen er endelig avsluttet i henhold til konkursloven § 128 eller § 135. Føreren av Foretaksregisteret har derfor behov for opplysning om på hvilket grunnlag bobehandlingen er avsluttet. Det foreslås derfor et nytt annet punktum i § 138 annet ledd hvoretter føreren av Konkursregisteret skal gi melding om på hvilket grunnlag bobehandlingen er endelig avsluttet.

Etter departementets syn vil det virke klargjørende at registerførerens plikt etter foretaksregisterloven § 7-3 til å sende ut varsel om mulig sletting, gjøres obligatorisk.

15 Rasjonalisering av bobehandlingen ved økt bruk av elektronisk kommunikasjon

Justisdepartementet sendte 13. november 2002 på høring et forslag fra Konkursrådet om endringer i konkursloven og i forskrift 23. august 1993 nr. 824 om konkursregisteret. Høringsnotatet inneholdt flere forslag til endringer med sikte på å øke bruken av elektronisk kommunikasjon ved kunngjøringer og meddelelser fra bostyret. Hovedformålet ved forslaget var å spare tid og penger for boene. Høringsfristen gikk ut 14. februar 2003. Flertallet av høringsinstansene stilte seg positive til hovedinnholdet av forslagene. De innkomne høringsuttalelsene viser likevel at forslagene må bearbeides nærmere før et endelig forslag kan fremmes. Blant

annet må personvern hensyn vurderes nærmere. Et slikt arbeid har ikke latt seg innpasse i tidsrammen for denne proposisjonen. Departementet vil imidlertid arbeide videre med forslagene med sikte på å fremme forslag til lovendringer. En rasjonalisering av bobehandlingen med sikte på økt bruk av elektronisk kommunikasjon vil spare kostnader for boet, og således bidra til at det blir mer midler i boene. Omfanget av de kostnader som spares i hvert bo ved endringer på dette området, vil likevel være begrenset sammenlignet med de midler som kan fås ved innføring av en legalpantregel kombinert med økning av rekvirentansvaret.

16 Økonomiske og administrative konsekvenser

16.1 Endringen i panteloven

Forslaget til ny § 6-4 i panteloven om legalpant til sikkerhet for nødvendige boomkostninger vil medføre at konkursboene og tvangsavviklingsboene tilføres mer midler til bobehandling.

Tall innhentet fra Brønnøysundregistrene viser at det i 48 % av konkurs- og tvangsavviklingsboene i 2002 var registrert pantheftelser i Løsøreregisteret. Pantsatt fast eiendom kommer i tillegg. Det finnes ikke statistikk eller tallmateriale over hvor mange boer som har pantsatt fast eiendom. Det må uansett være grunnlag for å anta at det finnes pantsatte verdier i over 50 % av boene.

Tall fra Brønnøysundregistrene viser at det i 2831 tvangsavviklingsbo og konkursbo som hadde registrerte heftelser i Løsøreregisteret i 2002, var registrert heftelser for til sammen ca. 12,7 milliarder kr. De ti boene som hadde størst omfang av registrerte heftelser sto for ca. kr. 2,1 milliarder av heftelsene. Dette gir et gjennomsnitt for de øvrige boene med 3,75 millioner kr. i registrerte heftelser i Løsøreregisteret per bo. Det finnes ikke tall på verdien av pantobjektene, men omfanget av de registrerte heftelsene tilsier at verdien av denne gruppen pantobjekter var betydelig i disse boene. Når omfanget av pantsatt fast eiendom kommer i tillegg, må det kunne forventes at legalpantregelen vil innbringe en god del midler til boomkostninger i de boene som har pantsatte formuesgoder. I forhold til allerede inngåtte pantsettelsesavtaler vil virkningen utsettes med tre år etter ikraftsettingen, på grunn av overgangsregelen i lovutkastet del VI nr. 3.

Statistikk fra Løsøreregisteret kan gi et inntrykk av omfanget av nye pantsettelse årlig. I 2002 ble det registrert 9 195 factoringavtaler, 7 337 avtaler om pant i varelager, 8 267 avtaler om pant i driftstilbehør og 7 940 avtaler om pantsettelse av motorvogn og anleggsmaskiner. Antallet årlige pantsettelse (med unntak for driftstilbehørspant) har vært forholdsvis stabilt i perioden 1998–2002.

For eldre kontraktspanthavere vil legalpantregelen etter at treårsperioden i overgangsbestemmelsen har gått ut, medføre at panthavere som har sikkerhet innenfor de laveste 5 % av pantobjektets verdi rammes økonomisk, innenfor det beløp som i

hvert bo anses for å være «nødvendig boomkostning».

Det må forventes at legalpantregelen på sikt vil medføre noe øket kredittpris for de næringsdrivende. Dette beror på at kredittgiverne ikke kan forvente å få ut mer enn 95 % av verdien av formuesobjektet ved en eventuell konkurs. Dersom en næringsdrivende vil låne penger utenfor verdien av 95 % av sine pantsettbare formuesgoder, må det forventes at denne del av lånet blir en usikret kreditt, som normalt har høyere kredittpris enn realkreditt. Dette kan likevel ikke forventes å bli virkningen ved låneoptak med sikkerhet i særskilt verdifulle pantobjekter. Legalpantet vil på grunn av begrensningen til nødvendige boomkostninger i alminnelighet ikke bli utnyttet fullt ut i særskilt verdifulle formuesgoder.

Det må ellers kunne forventes at legalpantregelen får størst betydning i bransjer hvor det erfaringsmessig er betydelig fare for konkurs. I 2002 var det i følge statistikk fra Brønnøysundregistrene bransjene butikk/handelsvirksomhet, bygge/anleggsvirksomhet og hotell/restaurant som hadde det høyeste antallet konkurser.

Departementet antar at legalpantregelen vil få liten praktisk betydning for privatpersoner som tar opp boliglån. Antallet konkurser der privatpersoner er involvert, er så lite at en legalpantregel neppe vil påvirke renten på boliglån. Flertallet av konkurskyldnerne er selskaper. Statistikk fra Konkursregisteret viser at det i 2002 ble åpnet 1 601 personlige konkurser, noe som utgjorde ca. 36 % av det totale antall åpnete konkurser. Tallet på personer som går personlig konkurs er således svært lavt sett i sammenheng med hvor mange personer som har boliglån. Det var i 2001 knapt 2 millioner bebodde boliger i Norge, hvorav ca. 77 % var eierboliger. Det finnes ikke nøyaktig statistikk over antall belånte boliger, men Norsk Gallup gjorde en undersøkelse for NOVA i 2001 der et representativt utvalg på 1877 husholdninger ble spurt om de hadde boliglån. Undersøkelsen indikerte at 64 % av selveierne og andelseierne hadde boliglån. Dersom den samme prosenten gjelder på landsbasis, indikerer det at det er knapt 1 million belånte boliger i Norge. Det må samtidig tas i betraktning at ikke alle personlige konkursskyldnere eier sin bolig.

Det kan forventes at grundigere bobehandling vil tilføre boene og fordringshaverne ytterligere midler. Tall fra Skattedirektoratet vedrørende Finansdepartementets garantiordning for videre bobehandling i bo uten midler viser at det i 2002 ble utbetalt ca. kr. 5 millioner til fortsatt bobehandling, og at dette ga en merinntekt til boene på kr. 19 millioner (herav kr. 11 millioner til staten). I 2001 ble det utbetalt kr. 4,1 millioner, som gav en merinntekt på kr. 7,7 millioner (herav kr. 6 millioner til staten). Dette viser at økte midler til bobehandlingen også innebærer økte muligheter for oppsporing av aktiva og dermed økt dekningsgrad til fordringshaverne. Også Justisdepartementets garantiordning har vist at økt ressursbruk i bobehandlingen er lønnsomt. Det ble for 2002 gitt garantitilsagn på kr. 7 millioner. Utbetalingene var imidlertid begrenset til ca. kr. 4 millioner. Dette viser at bobehandlingen har gitt resultater ved at det er sporet opp midler slik at det ikke har vært nødvendig med utbetaling av det totale garantibeløp.

Legalpantregelen vil medføre at tingrettene som behandler konkursboer får noe økt arbeidsmengde, blant annet ved fastsetting av pantets verdi i boene hvor innløsning er aktuelt, og ved å avgjøre hva som er nødvendige boomkostninger. I boer der legalpantet ikke benyttes fullt ut, vil det bli noe merarbeid for bostyreren i forbindelse med at det overskytende skal fordeles på og utbetales til panthaverne. Bostyreren vil også få oppgaver knyttet til vurdering av pantobjektets verdi.

Når bobehandlingen blir mer grundig, vil det medføre høyere sannsynlighet for at økonomisk kriminalitet blir oppdaget. Dette vil bidra til å motvirke useriøs næringsdrift.

16.2 Økning av rekvirentansvaret

En økning av rekvirentansvaret til 50 R vil maksimalt medføre en årlig økning av det offentlige utbetalinger til rekvirentansvar med 16,2 mill. kr. i oppbudssakene. Statistikk Konkursrådet har innhentet over konkurser registrert i en periode i Kristiansand, Oslo, Lofoten og Svolvær, tyder på at om lag 53 % av oppbudsboene er innstillingsbo. Med et anslått antall oppbudsbo på 1800, vil 954 bo være innstillingsbo, noe som med en økning av rekvirentansvaret med kr. 17 000 vil gi økte utbetalinger under Justisdepartementets kapittel 475 i statsbudsjettet med 16,2 mill. kr. Den reelle kostnaden vil imidlertid bli vesentlig lavere, fordi legalpantet vil begrense antall saker der rekvirentansvaret blir benyttet eller ikke blir benyttet fullt ut. Særlig etter at

treårsperioden i overgangsbestemmelsen til panteloven § 6-4 er gått ut, vil legalpantet begrense antall boer hvor rekvirentansvaret blir benyttet fullt ut. I tillegg må det tas hensyn til at grundigere bobehandling også kan tilføre boene mer midler. Det er ikke mulig å foreta noen nøyaktig beregning av i hvor mange boer rekvirenten ikke vil bli belastet.

Det antas at økningen av statens årlige utbetalinger til dekning av rekvirentansvaret i konkurser begjært av en arbeidstaker maksimalt vil være ca. 2,9 mill. kr. Konkursrådets statistikk tyder på at 80 % av boene der lønnstakere begjærer konkurs, i dag er innstillingsbo. Med et anslått antall bo begjært av lønnstaker på 220, vil 176 være innstillingsbo. Med en økning av rekvirentansvaret på kr. 17 000, vil det innebære økte utbetalinger under Arbeids- og administrasjonsdepartementets kapittel 2542 i statsbudsjettet med 2,9 mill. kr. På samme måte som for oppbudsboene vil den reelle kostnaden bli vesentlig lavere på grunn av at legalpantet vil medføre at antallet innstillingsboer går ned.

Det antas at økningen av statens årlige utbetalinger til dekning av rekvirentansvaret i konkurser begjært av skattefogden, blir mellom 10 og 14 mill. kr. I 2002 var det regnskapsført utgifter på 14,9 mill. kr. til utbetalinger av rekvirentansvar ved skattefogdkontorene. Samtidig var det inntektsført 3,8 mill. kr., hvorav noe gjaldt tilbakebetalt ubenyttet rekvirentansvar. En økning av rekvirentansvaret med kr. 17 000 per bo tilsier en økning av kostnadene med kr. 10 mill. Dersom en i stedet legger Konkursrådets statistikk til grunn for et anslag over økningen i utbetalinger, tyder den på at økningen blir på 14 mill. kr. Statistikken tyder på at 77 % av boene som blir begjært åpnet av skattefogden er innstillingsbo, og om lag 25 % av konkursene ble begjært åpnet av skattefogden. Den reelle økningen av kostnadene for boene som begjæres åpnet av skattefogdene, vil på samme måte som for de øvrige boene bli vesentlig lavere, på grunn av at legalpantet vil redusere antall innstillingsbo.

For saker hvor skatteoppkreveren begjærer konkurs, vil økningen i utbetalinger komme til uttrykk gjennom reduserte inntekter over skatteregnskapet. Inntektene fra skatteregnskapet fordeles mellom stat, kommune, fylkeskommune og folketrygdfondet etter fordelingsnøkler som fastsettes årlig. Økningen av utbetalinger under rekvirentansvaret vil redusere inntektene som kommer til fordeling. Grovt anslått fordeles inntektene med en tredjedel på staten, en tredjedel på folketrygdfondet og en tredjedel på kommune og fylkeskommune, med størstedelen på kommunen. Det antas at den reduserte inntekten på grunn av skatteoppkrevernes utbetalinger til rekvirentansvar kan bli maksi-

malt 27,2 mill. kr. Konkursrådets statistikk tyder på at 85 % av boene der skatteoppkreveren er rekvi- rent, i dag er innstillingsbo. Med et anslått antall bo begjært av skatteoppkreveren årlig på 1885, vil om lag 1600 være innstillingsbo. En økning av rekvi- rentansvaret med 17 000 kr. per bo tilsier økte kost- nader med 27,2 mill. kr. Den reelle kostnaden vil bli vesentlig lavere også her, fordi innføringen av legal- pantet og den grundigere bobehandlingen vil med- føre at det blir færre antall innstillingsbo og færre bo der rekvi-rentansvaret benyttes fullt ut.

Økningen av rekvi-rentansvaret vil gjøre det dy- rere også for privatpersoner og næringsdrivende å begjære en skyldner konkurs. Det er få konkurser som åpnes etter begjæring av en privat fordringsha- ver med rekvi-rentansvar. Konkursrådets undersø- kelse tyder på at under 5 % av boene blir åpnet etter begjæring fra en privat fordringshaver med rekvi- rentansvar. Økningen av rekvi-rentansvaret kan medføre at antall private konkursbegjæringer går ned.

16.3 Øvrige endringer i konkurs- og dekningsloven

Endringen i konkursloven § 117 annet ledd om kunngjøringsregler ved tilbakesalg av boets eien- deler vil medføre noe merarbeid for bostyreren, og utgifter med kunngjøring, samtidig som den for- ventes å medføre at inntekten ved salg av eiendeler blir høyere i enkelte boer.

Endringen i dekningsloven § 7-10 om overfø- ring av leiekontrakter vil bedre stillingen i boer hvor det er aktuelt med overføring av slik leiekon- trakt sammen med virksomheten som drives i loka- let. Endringen kan ikke ses å ha andre økonomiske eller administrative konsekvenser.

Endringene i reglene om sletting av foretak i Foretaksregisteret vil medføre noe merarbeid for Brønnøysundregistrene, samtidig som registerin- formasjonen blir mer korrekt ved at flere «døde» fo- retak blir slettet.

17 Merknader til lovforslaget

17.1 Merknad til endringene i panteloven

Til § 3-6

Det foreslås å endre panteloven § 3-6 for å presisere at rettsvern for pant i overførbar bruksrett til driftstilbehør oppnås ved tinglysing på den bruksberettigedes blad i Løsøreregisteret.

Frem til endringen ved lov 1. juni 2001 nr. 28 stilte panteloven § 3-4 krav om at driftstilbehør måtte pantsettes sammen med eiendomsretten eller en tinglyst og overførbar bruksrett til den eller de faste eiendommer som virksomheten var knyttet til. Driftstilbehørspantet fikk da rettsvern ved å tinglyses sammen med panteretten i eiendomsretten eller bruksretten på eiendommens blad i grunnboken. Ved lovendringen i 2001 ble kravet om samlet pantsettelse av fast eiendom og driftstilbehør, opphevet. Rettsvernsregelen i § 3-6 ble endret slik at driftstilbehørspant nå får rettsvern ved tinglysing på eierens blad i Løsøreregisteret.

Pantsettelse av driftstilbehør er imidlertid ikke bare mulig for eiendomsrett, men kan også gjelde en overførbar bruksrett til driftstilbehøret, jf. forutsetningsvis panteloven § 3-4 tredje ledd. Tinglysing på eierens blad i Løsøreregisteret er ikke en naturlig rettsvernsregel i de tilfellene hvor det er en overførbar bruksrett til driftstilbehøret som pantsettes. Tinglysing på eierens blad vil her ikke skape nødvendig notoritet og publisitet rundt pantsettelsen, og panthaveren vil ikke ha tilstrekkelig vern mot senere rettsstiftelser i pantobjektet. Tinglysing bør i slike tilfeller skje på den bruksberettigedes blad i Løsøreregisteret.

Endringen i § 3-6 tar sikte på å klargjøre at dersom pantsettelsen gjelder en overførbar bruksrett til driftstilbehøret, skal panteretten få rettsvern ved tinglysing på den bruksberettigedes blad i Løsøreregisteret.

Til § 3-8

Det foreslås en endring av *annet ledd første punktum* tilsvarende den endring som foreslås i § 3-6. Pantsettelse av næringsdrivendes motorvogner, anleggsmaskiner og jernbanemateriell kan etter § 3-8

gjelde eiendomsrett eller en overførbar bruksrett til pantobjektet. Dette følger forutsetningsvis av henvisningen til § 3-4 tredje ledd i § 3-8 femte ledd. Det er ikke begrunnet nærmere i pantelovens forarbeider hvorfor det ikke er gitt en egen rettsvernsregel for pant i bruksrett. Det må antas at det skyldes en inkurie at det ikke ble gitt en egen rettsvernsregel for dette. Det vises for øvrig til merknadene til § 3-6.

Til § 3-9

Det foreslås en endring av rettsvernsregelen i *tredje ledd*. Det vises til merknadene til §§ 3-6 og 3-8.

Til § 3-10

Det foreslås en endring av rettsvernsregelen i *annet ledd*. Det vises til merknadene til §§ 3-6 og 3-8.

Til § 6-4

I *første ledd* er det bestemt at konkursboet har lovbestemt pant i ethvert formuesgode med panterett i som tilhører skyldneren på konkursåpningstidspunktet og som kan være gjenstand for utlegg eller konkursbeslag. Både avtalepantsette formuesgoder og formuesgoder det er tatt utlegg i, er omfattet. Panteretten går foran alle andre heftelser i formuesgodet. Også annet legalpant må vike prioritet for boets panterett.

Legalpantregelen kommer også til anvendelse ved tvangsavvikling av aksjeselskaper etter reglene i aksjeloven § 16-18. Departementet har ikke funnet grunn til å presisere dette i lovteksten. Det følger av aksjeloven § 16-18 første ledd at når retten har besluttet selskapet oppløst, skal selskapet avvikles etter reglene i konkursloven og dekningsloven. At kjennelsen har virkning som en kjennelse om konkursåpning innebærer at også andre regler som knytter rettsvirkninger til at det er åpnet konkurs i selskapet har anvendelse, med mindre annet følger av lov, jf. NOU 1992: 29 Lov om aksjeselskaper s. 192.

Objekter som skyldneren leaser regnes ikke for å tilhøre skyldneren, og faller av den grunn utenfor legalpantet. Når det kreves at formuesgodet kan

være gjenstand for utlegg og konkursbeslag, medfører det at formuesgoder som kan pantsattes, men som ikke er gjenstand for utlegg eller konkursbeslag, f.eks. livsforsikringer, faller utenfor legalpantet selv om de faktisk er pantsatt. Retten etter forsikringsavtalen og forsikringssummen er beskyttet mot gjeldsdekning etter nærmere regler i forsikringsavtaleloven § 16-1. Samtidig følger det av forsikringsavtaleloven § 15-8 at en kapitalforsikring kan pantsattes.

Det følger av første ledd annet punktum at legalpantregelen også omfatter formuesgoder som er pantsatt av en tredjeperson som sikkerhet for skyldnerens gjeld. Dette er nærmere omtalt under punkt 5.3 foran.

Panteretten utgjør fem prosent av formuesgodets beregnede verdi eller av det et salg av formuesgodet innbringer. De fem prosentene skal regnes av bruttoverdien av formuesgodet, og det er den antatte markedsverdien som skal legges til grunn. Utgifter til realisasjon kommer ikke i fradrag ved beregningsgrunnlaget. Derimot må merverdiavgiften trekkes fra salgssum eller antatt salgssum før legalpantet beregnes.

Legalpantet er subsidiært i den forstand at det bare skal benyttes dersom det ikke finnes andre midler i boet, dvs. midler som inngår i konkursbeslaget og som ikke er beheftet med pant eller annen separatistrett.

Panteretten kan bare benyttes til å dekke «nødvendige boomkostninger». Det må i hvert bo foretas et konkret skjønn over hvor mye midler som skal benyttes av legalpantet. Det er tingretten som avgjør hvor mye av midlene som er nødvendig å benytte under bobehandlingen, jf. bestemmelsens syvende ledd.

Uttrykket «boomkostninger» skal forstås på samme måte som i dekningsloven § 9-2 første ledd nr. 2 («omkostninger ved bobehandlingen»). Dekningsloven § 9-2 første ledd skiller mellom omkostninger ved bobehandlingen (nr. 2) og andre forpliktelser påført skyldnerens bo under bobehandlingen (nr. 3). Som omkostninger ved bobehandlingen regnes blant annet rettsgebyret, godtgjørelse til bostyrer og borevisor og rimelige omkostninger påført en rekvirent i forbindelse med begjæring om rådighetsforbud før konkurs og i forbindelse med begjæring om konkursåpning. Inn under dekningsloven § 9-2 første ledd nr. 3 faller blant annet omkostninger ved boets inntreden i skyldnerens kontrakter, omkostninger ved boets fortsettelse av skyldnerens virksomhet, erstatningsansvar som boet pådrar seg og underholdsbidrag til skyldneren. Disse kostnadene regnes ikke som boomkostninger, og kan derfor ikke dekkes av midler fra legalpantet.

Departementet presiserer at også kostnader i forbindelse med behandling av saker etter lønnsgarantiordningen fortsatt skal dekkes av lønnsgarantiordningen dersom det ellers ikke er midler i boet til dekning av disse kostnadene. Det vises til forskrift 28. oktober 1998 nr. 999 om statsgaranti for lønnskrav ved konkurs m.v. § 7-2 nr. 1 og 2. Det følger av forskriften § 7-2 nr. 1 at godtgjøring for behandling av lønnsgarantisaker dekkes av boet som massekrav etter dekningsloven § 9-2 første ledd nr. 3. Videre følger det av forskriften § 7-2 nr. 2 første punktum at dersom boet innstilles etter konkursloven § 135, skal lønnsgarantien dekke den del av godtgjøringen for behandling av lønnsgarantisaker som ikke blir dekket av bomassen. Midler fra legalpantet skal altså ikke regnes som en del av bomassen i denne sammenheng.

Det følger av konkursloven § 135 at bobehandlingen skal innstilles dersom «boets midler» er utilstrekkelige til å dekke kostnadene ved dets fortsatte behandling. Det er et terminologisk spørsmål om det er korrekt å betegne de midlene som boet får tilgang til gjennom legalpanteretten som «boets midler». For å unngå tvil om dette foreslår departementet en endring i ordlyden i konkursloven § 135 slik at det fremgår at boets midler, medregnet midlene fra legalpantet, må være utilstrekkelige til å dekke omkostningene ved fortsatt behandling før boet innstilles.

Vilkåret om at boomkostningen skal være «nødvendig» innebærer at ikke alle omkostninger som regnes som boomkostninger etter dekningsloven § 9-2 første ledd nr. 2, kan dekkes av legalpantet i hvert bo. Det må foretas en konkret vurdering av om kostnaden kan regnes som «nødvendig». Når det gjelder mulige omstøtelige disposisjoner, vil det være naturlig at bostyreren gjør visse undersøkelser for å utrede mulighetene for å vinne frem med et omstøtelsessøksmål. Dersom undersøkelsene gir rimelig grunn til å anta at et omstøtelsessøksmål vil føre frem, vil kostnadene ved omstøtelsessøksmålet kunne anses som nødvendige boomkostninger. Dette medfører selvsagt ingen endring i tvistemålslovens regler om hvilken part som skal dekke saksomkostningene.

Det er særlig når det gjelder omfanget av bostyrerens arbeid at det oppstår spørsmål om hva som er «nødvendige» boomkostninger. Som et utgangspunkt vil arbeid med de oppgaver som bostyreren er pålagt etter konkursloven eller annen lovgivning regnes som nødvendige boomkostninger. Dette gjelder blant annet arbeid med innberetningene etter konkursloven §§ 120 og 122, kunngjøring, arbeid i forbindelse med første skiftesamling, registrering, sikring og forsikring av boets eiende-

ler, gjennomgåelse av skyldnerens forretningsførsel og melding til fylkesmannen om forurensning. Det kan likevel tenkes at oppgaver som bostyreren er pålagt i medhold av lov kan anses ikke å være en «nødvendig boomkostning» i et konkret tilfelle. Eksempelvis kan det ikke være utelukket å gjøre unntak fra innberetningsplikten etter konkursloven § 120 første ledd selv om det finnes legalpantmidler i et bo. Og det vil måtte bero på en konkret vurdering hvor omfattende undersøkelser det er nødvendig å gjøre f.eks. omkring mulige omstøtelige forhold eller omkring avklaring av eiendomsretten til aktiva som kan inngå i boet.

Annet ledd bestemmer at enhver panthaver eller annen interessert kan innløse boets panterett. Den som innløser boets panterett trer inn i denne på boets prioritet, jf. fjerde ledd. Dersom flere ønsker å innløse, har den best prioriterte panthaveren fortrinnsrett.

Dersom innløsning er aktuelt, må det fastsettes en frist for innbetaling av det sikrede beløpet. Fristen kan fastsettes i avtale mellom bostyreren og panthaveren eller av retten. Formuesgodet kan ikke tvangsselges før fristen er løpt ut. Etter at fristen er løpt ut, gir forslaget til § 6-4 femte ledd en ubetinget rett for boet til å kreve formuesgodet tvangssolgt etter reglene i dekningsloven § 8-15. Det beror ellers på alminnelige kontraktsrettslige regler om boet kan gjøre misligholdsbeføyelser gjeldende mot en innløser som ikke overholder fristen. Er det på det rene at ingen vil innløse, kan boet uten videre tvangsselge formuesgodet.

Etter *tredje ledd* kan boet eller den som vil innløse boets panterett, kreve formuesgodets verdi fastsatt av tingretten. Dette er aktuelt dersom boet og den som ønsker å innløse legalpantet, ikke kommer til enighet om innløsningsbeløpet. Det vil ofte være hensiktsmessig at bostyreren bistår retten med det forberedende arbeidet til verdsettingen. Tingretten kan i alle tilfelle innhente takst som dekkes av boet. Tingrettens verdsetting vil være en beslutning som kan påkjæres etter vanlige regler. Et kjæremål vil i utgangspunktet ikke ha oppsettende virkning, jf. konkursloven § 151 og tvistemålsloven § 400. I særlige tilfeller kan retten bestemme at verdsettingen skal skje ved skiftetakst. Skiftetakst bør bare benyttes unntaksvis. Retten kan fastsette en godtgjørelse for skjønsmennene som fraviker de satsene som ellers gjelder ved skiftetakst. For eksempel vil taksering av næringseiendommer og varebeholdning kunne kreve særlig kvalifiserte skjønsmenn. Ved skiftetakst kommer ellers reglene i skjønnsprosessloven om rettslig skjønn til anvendelse, jf. skifteloven § 125 tredje ledd.

Fjerde ledd fastsetter at den som innløser boets

panterett trer inn i boets prioritet for et tilsvarende beløp. Når innløseren har trådt inn, har departementet valgt å klassifisere dennes panterett som avtalepant som må sikres rettsvern. Det er bostyreren som skal sørge for at innløserens panterett får rettsvern. Rettsvernet er nødvendig for at innløserens panterett skal stå seg mot senere rettsstiftelser. Innløseren får ikke noen bedre stilling enn en utleggshaver eller kontraktspanthaver ville ha hatt med tilsvarende prioritet. Retten til å begjære tvangssalg begrenses således fortsatt av konkursloven § 117 tredje ledd (tidligere annet ledd) jf. § 17 annet ledd. Det skal ikke betales gebyr når bostyreren registrerer eller tinglyser innløserens panterett. Dette følger av rettsgebyrloven § 22 første ledd nr. 3 som er endret ved lov 12. juni 2003 nr. 124. Når endringsloven trer i kraft 1. januar 2004, vil unntaket for gebyrplikt for registreringer i Løsøreregisteret følge av den forskrift som fastsettes med hjemmel i tinglysningsloven § 34 nytt fjerde og femte ledd.

Etter *femte ledd* kan boet kreve formuesgodet solgt etter reglene i dekningsloven § 8-15, dvs. med utslettende virkning for udekkede pantheftelser, dersom innløsningssummen ikke innbetales til boet innen den fristen som er satt.

I formuesgoder som boet overfører til panthaveren må legalpantet innløses før overføringen.

Sjette ledd inneholder en slags omstøtelsesregel for formuesgoder som er solgt senere en tre måneder før fristdagen. Tingretten kan ved kjennelse beslutte at den eller de panthavere som har fått dekning, men som ikke ville fått like stor dekning om boet hadde fått fem prosent av salgssummen, skal innbetale inntil fem prosent av salgssummen til boet. Forutsetningen er at det er midler som trengs til dekning av nødvendige boomkostninger.

Omstøtelsen vil ramme den dårligst prioriterte panthaveren som har mottatt oppgjør som følge av salget. Skulle den dårligst prioriterte panthaveren ikke være søkegod, er dette boets risiko.

Ved frivillig salg regnes fristen fra det tidspunkt bindende avtale må anses inngått. Er objektet realisert ved tvangssalg, regnes fristen fra stadfestelsesdatoen. Et eksempel på et salg som ikke kan anses å være ledd i ordinær og forsvarlig drift, er salg av bedriftens produksjonslokaler. Et tvangssalg vil normalt innebære at salget ikke kan anses å ha skjedd som ledd i ordinær drift fordi det nettopp vil være skyldnerens svake økonomi som har foranlediget salget. Fordringsoverdragelser som er skjedd som ledd i en tradisjonell factoringavtale må normalt anses foretatt som ledd i en ordinær og forsvarlig drift.

Syvende ledd første punktum fastsetter at det er

tingretten som avgjør hvor mye av de verdiene som omfattes av legalpantet som er nødvendig å benytte under bobehandlingen. Om begrepet «nødvendige boomkostninger» vises det til merknadene til første ledd. Tingrettens avgjørelse vil kunne påkjæres, jf. konkursloven § 152 annet ledd.

Etter *åttende ledd* gjelder reglene i § 6-4 tilsvarende ved offentlig skifte av insolvent dødsbo.

Reglene i § 6-4 gjelder med de begrensningene som følger av overenskomst med fremmed stat. Dette forbeholdet tar sikte på tilfelle der Norge er folkerettslig forpliktet til å gi bestemte typer krav prioritet foran alle andre heftelser. På sjørettens område har Norge ratifisert Brussel-konvensjonen 27. mai 1967 om innføring av visse ensartede regler om sjøpanterett samt kontrakts- og utleggspantrett i skip. Denne konvensjonen kommer neppe til å tre i kraft. Norge har også undertegnet Genève-konvensjonen 6. mai 1993 om sjøpanterett og kontrakts- og utleggspant i skip, som er ment å erstatte Brussel-konvensjonen. Norge har imidlertid ennå ikke ratifisert Genève-konvensjonen. Dette vil neppe skje før det er på det rene at konvensjonen vil bli ratifisert av et tilstrekkelig antall stater til at den kan tre i kraft. Departementet understreker at så lenge disse konvensjonene ikke er trådt i kraft for Norges vedkommende, vil de heller ikke begrense boets legalpanterett.

Norge er tilsluttet konvensjon 19. juni 1948 om internasjonal anerkjennelse av rettigheter i luftfartøyer. Konvensjonen bestemmer at visse nærmere angitte rettigheter i luftfartøyer, herunder avtalepant, skal ha prioritet foran alle andre heftelser. Det følger imidlertid av konvensjonen artikkel XI nr. 1 jf. luftfartsloven 11. juni 1993 nr. 101 § 3-42 at partene bare er forpliktet til å anerkjenne rettigheter som er stiftet i en annen konvensjonsstat. Konvensjonen beskytter ikke utenlandske fordringshaveres interesser i det land hvor luftfartøyet er registrert. Hvis pantsettelsen er registrert i det norske luftfartøysregisteret, er konvensjonen altså ikke til hinder for at boets legalpant sikres best prioritet i luftfartøyet.

17.2 Merknader til endringene i konkursloven

Til § 117

I § 117 er det tilføyd et nytt annet ledd om prosedyrer som skal følges hvis tilbakesalg av boets eiendeler til skyldneren eller dennes nærstående som nevnt i dekningsloven § 1-5 er aktuelt. Om bakgrunnen for bestemmelsen vises det til punkt 11 foran.

Skyldneren selv vil under konkurs være uberettiget til å forføye over boets eiendeler og til å pådra boet forpliktelser, jf. konkursloven § 100. Tilbakesalg til skyldneren selv vil derfor kreve samtykke fra boet, og vil nok være mindre praktisk. Regelen omfatter likevel også disse tilfellene. Regelen gjelder for boets salg av overbeheftede eiendeler etter kkl. § 117 a, men ikke ved salg fra en panthaver til skyldneren etter at boet har overført en overbeheftet eiendel til panthaveren etter konkursloven § 117 c.

Kunngjøring skal skje i avis eller i et egnet elektronisk medium. Kunngjøring i avis bør skje i avis som er alminnelig lest på stedet, eventuelt i en riksdekkende avis der det er markedsmessig grunnlag for det. Alternativet «elektronisk medium» innebærer at kunngjøring kan skje på internett dersom bostyreren anser det for å være en hensiktsmessig kunngjøringsform i det konkrete tilfellet.

Fristen for å gi bud skal normalt ikke settes kortere enn en uke. Det er bostyreren som skal vurdere om det foreligger forhold som tilsier at budfristen bør settes kortere.

Kunngjøring kan unnlates dersom særlige forhold gjør at det må anses uhensiktsmessig å kunngjøre salget. Et slikt særlig forhold kan være at det er viktig at driften ikke stanser opp som følge av den forsinkelse av salget som en kunngjøring kan medføre. Andre forhold som kan tilsi at kunngjøring kan unnlates, er at det ikke finnes noe egentlig marked for den eiendel som skal selges, eller at eiendelen er av mindre verdi sett i forhold til boet for øvrig, slik at kostnadene ved kunngjøring blir uforholdsmessige. Et annet slikt forhold kan være at det haster med salg for eksempel fordi eiendelen kan forringes. Kunngjøring kan også anses uhensiktsmessig dersom det kan oppstå uforholdsmessige kostnader for boet ved forsinkelse av salget fordi boet må dekke løpende kostnader på eiendelen inntil den blir solgt. Dersom det faktisk har meldt seg flere interessenter til eiendelen uten at kunngjøring har funnet sted, kan dette tilsi at kunngjøring er uhensiktsmessig. Departementet understreker imidlertid at hovedregelen skal være at kunngjøring skal finne sted, og at det må særlige forhold til for å unnlate kunngjøring. Hvor det kan være tvil om kunngjøringen vil lede til at det kan komme inn høyere bud enn konkursskyldneren kan gi, bør kunngjøring i utgangspunktet finne sted, med mindre salget virkelig haster.

Til § 135

I § 135 *første ledd første punktum* er det presisert at midlene som tilkommer boet gjennom legalpante-

retten etter panteloven § 6-4, skal tas i betraktning når det vurderes om boets midler er utilstrekkelige til å dekke kostnadene ved dets fortsatte behandling. Bakgrunnen for presiseringen er at det ellers kunne være uklart om midler som tilkommer boet gjennom legalpanteretten, kan betegnes som «boets midler».

Til § 138

I § 138 *første ledd* er det foreslått et nytt annet punktum hvoretter det er bostyreren som skal sørge for anmerkning i Konkursregisteret om at konkursen er endelig avsluttet dersom dette er skjedd ved sluttutlodning etter § 128. Om bakgrunnen for forslaget vises det til punkt 13. Dersom konkursen avsluttes ved kjennelse etter konkursloven §§ 125, 135 eller 136 er det fremdeles retten som skal sørge for anmerkning av konkursens avslutning i Konkursregisteret.

I § 138 *annet ledd* er det tatt inn et nytt *annet punktum* hvoretter føreren av Konkursregisteret skal opplyse på hvilket grunnlag bobehandlingen er avsluttet når melding gis til Foretaksregisteret om avsluttet bobehandling. Bobehandlingen kan avsluttes ved stadfestelse av tvangsakkord etter konkursloven § 125, ved sluttutlodning etter § 128, ved at bobehandlingen innstilles etter § 135, eller ved at boet blir ekstradert etter § 136. Bestemmelsen må ses i sammenheng med forslaget om endring av foretaksregisterloven § 7-3. Dersom konkursen er avsluttet i et foretak med ubegrenset ansvar på grunnlag av konkursloven § 128 eller § 135, skal føreren av Foretaksregisteret følge den prosedyren for sletting som følger av utkastet til nytt tredje ledd i foretaksregisterloven § 7-3. I annet ledd *tredje punktum* er det presisert at stiftelser skal behandles på samme måte som sammenslutninger med begrenset ansvar.

17.3 Merknader til endringene i dekningsloven

Til § 3-7

I § 3-7 *tredje ledd* er henvisningen til § 2-6 endret til en henvisning til § 2-5. Endringen innebærer ikke realitetsendring. Ved lov 26. juni 1992 nr. 86 ble den tidligere dekningsloven § 2-6 flyttet til § 2-5. Ved en inkurie ble det ikke samtidig foretatt endring i henvisningen i § 3-7 tredje ledd.

Til § 7-10

I § 7-10 er det foreslått et nytt *fjerde ledd* hvoretter en avtalebestemmelse om at leieavtale til skyldnerens lokaler ikke kan overføres sammen med overføring av den virksomhet som drives i lokalet, ikke er bindende for konkursboet. Om bakgrunnen for forslaget vises det til punkt 12. Etter lov 26. mars 1999 nr. 17 om husleieavtaler (husleieloven) § 8-4 første ledd er den deklarasjonsregel at leieren av lokale med utleierens godkjenning kan overføre leieretten sammen med den virksomhet som drives i lokalet. Godkjenning kan bare nektes dersom den nye leierens forhold gir saklig grunn til det, jf. husleieloven § 8-4 tredje ledd. Bestemmelsen omfatter også den overføring av virksomhet som konkursbeslaget innebærer. Bestemmelsen i dekningsloven § 7-10 fjerde ledd kommer til anvendelse i de tilfellene partene i leieavtalen har avtalt at leietakeren (konkursskyldneren) ikke skal ha slik overføringsadgang som husleieloven § 8-4 gir. En slik avtalebestemmelse binder ikke boet. Regelen i dekningsloven § 7-10 fjerde ledd kommer til anvendelse både i tilfeller der skyldneren er hovedleier, og i tilfeller der skyldneren er fremleietaker og det er inntatt forbud mot overføring i fremleieavtalen.

Til § 8-15

Det er foreslått et *nytt annet punktum i § 8-15 annet ledd*. Endringen er en konsekvens av forslaget til ny § 6-4 i panteloven. Etter forslaget til panteloven § 6-4 femte ledd kan boet kreve et formuesgode som det har legalpant i, solgt etter reglene i dekningsloven § 8-15 dersom en innløsende panthaver ikke betaler innløsningssummen frivillig til boet innen en fastsatt frist. Ved et slikt salg gjøres det unntak fra bestemmelsen i dekningsloven § 8-15 annet ledd første punktum om at salg ikke kan gjennomføres når det viser seg at boet ikke vil få noen andel av salgsutbyttet og panthaverne heller ikke vil få noen dividende.

17.4 Merknad til endringene i foretaksregisterloven

Til § 7-3

Forslaget til endring i foretaksregisterloven § 7-3 *tredje ledd* omhandler prosedyren for sletting av selskaper med ubegrenset ansvar og enkeltpersonforetak etter en konkurs, jf. konkursloven § 138 annet ledd. Om bakgrunnen for forslaget vises det til punkt 14. Når føreren av Foretaksregisteret har fått

melding fra Konkursregisteret om at bobehandlingen i foretaket er endelig avsluttet etter konkursloven § 128 eller § 135, skal den eller de registreringspliktige gis varsel om at dersom det ikke innen ett år gis opplysninger om at foretaket fortsatt består, vil foretaket blir slettet. Plikten for registerføreren til å sende ut slikt varsel er obligatorisk. Foretaket skal slettes av registeret dersom det ikke kommer inn opplysninger om at foretaket fortsatt består. Prosedyren for sletting av slike foretak etter konkurs er altså enklere enn prosedyren etter hovedregelen i foretaksregisterloven § 7-3 første ledd.

17.5 Merknad til endringene i forsikringsavtaleloven

Til § 16-1

Forsikringsavtaleloven § 16-1 *fjerde ledd* er endret. Endringen gjelder oppretting av inkurier i henvisningene til dekningsloven. Gjeldende § 16-1 fjerde ledd viser til dekningsloven §§ 2-5, 2-7, 2-8 og 2-11. Riktig henvisning skal være til dekningsloven §§ 2-6, 2-7 og 2-11.

Bestemmelsene i dekningsloven kapittel 2 ble omredigert ved lov 26. juni 1992 nr. 86. Innholdet av den tidligere dekningsloven § 2-5 ble flyttet til dekningsloven § 2-7 og slått sammen med resten av denne paragrafen. Den tidligere dekningsloven § 2-6 ble samtidig flyttet til § 2-5. Det skal derfor ikke være noen henvisning til dekningsloven § 2-5 i forsikringsavtaleloven § 16-1 fjerde ledd. Henvisningen til dekningsloven § 2-7 dekker den tidligere henvisningen til §§ 2-5 og 2-7. Den tidligere dekningsloven § 2-8 ble flyttet til § 2-6 ved lovendringen i 1992. Henvisningen til § 2-8 i forsikringsavtaleloven § 16-1 fjerde ledd er derfor erstattet med en henvisning til § 2-6.

17.6 Merknader til ikraftsettings- og overgangsbestemmelsene

Etter *nr. 1* trer loven i kraft fra den tid Kongen bestemmer. Kongeen kan bestemme at de enkelte bestemmelser kan settes i kraft til forskjellig tid.

Nr. 2 fastsetter hovedregelen om at lovendringene gjelder i konkursboer der begjæring om gjeldsforhandling eller konkurs er kommet inn et-

ter at loven trådte i kraft. I tvangsavviklingsboer vil det ikke være noen forutgående begjæring om gjeldsforhandling eller konkurs. Loven gjelder for tvangsavviklingsboer der kjennelse om å overta ansvaret for avviklingen etter aksjeloven eller allmennaksjeloven § 16-14, kjennelse om oppløsning etter aksjeloven og allmennaksjeloven § 16-15, eller dom om oppløsning etter aksjeloven eller allmennaksjeloven § 16-19, er avsagt etter lovens ikrafttredelse. Loven gjelder for dødsboer der dødsfallet er skjedd etter lovens ikrafttredelse. Enkelte unntak fra hovedregelen er gjort i nr. 3 og 4.

Nr. 3 første punktum medfører at pantsettelsesavtaler inngått før lovens ikrafttredelse ikke vil bli berørt av boets legalpant etter panteloven § 6-4 før det er gått tre år etter ikrafttredelsen. Når begjæring om gjeldsforhandling eller konkurs er kommet inn til retten senere enn tre år etter ikrafttredelsen, vil legalpantet få virkning også i forhold til eldre pantsettelsesavtaler. Om begrunnelsen for denne overgangsregelen vises det til punkt 5.3 foran. Det gjelder ikke noen tilsvarende overgangsregel for eldre utleggspant. I forhold til utlegg som er tatt før loven trådte i kraft, vil legalpantregelen gjelde såfremt begjæring om gjeldsforhandling eller konkurs er kommet inn etter ikrafttredelsen. Et formuesgode kan ved konkursåpningen være beheftet både med eldre avtalepant som er beskyttet av overgangsregelen, og med utlegg og nyere avtalepant. I slike tilfeller kan altså legalpanteretten gripe inn til fortrensel for utlegg og nyere avtalepant, men den «eldre» avtalepanthaveren må få dekket sitt pantekrav fullt ut.

Nr. 3 annet punktum gjelder for regelen i panteloven § 6-4 sjette ledd, som bestemmer at det på nærmere vilkår kan besluttes at et panthaver som har fått utbytte av et formuesgode som er solgt senere enn tre måneder før fristdagen, skal utbetale inntil fem prosent av salgssummen til boet. Denne regelen skal bare gjelde for salg som skjer etter at loven trådte i kraft.

Nr. 4 gjelder endringene i konkursloven § 138 om at det er bostyreren som skal sørge for anmerking i Konkursregisteret hvis konkursen er avsluttet ved sluttutlodning etter § 128, og regelen om at føreren av Konkursregisteret skal gi føreren av Foretaksregisteret melding om grunnlaget for avslutningen av bobehandlingen. Endringene gjelder når bobehandlingen blir endelig avsluttet etter at loven trådte i kraft.

Justis- og politidepartementet

tilrår:

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om endringer i lov 8. juni 1984 nr. 58 om gjeldsforhandling og konkurs og i enkelte andre lover.

Vi HARALD, Norges Konge,

stadfester:

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om endringer i lov 8. juni 1984 nr. 58 om gjeldsforhandling og konkurs og i enkelte andre lover i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag til lov om endringer i lov 8. juni 1984 nr. 58 om gjeldsforhandling og konkurs og i enkelte andre lover

I

I lov 8. februar 1980 nr. 2 om pant gjøres følgende endringer:

§ 3-6 skal lyde:

§ 3-6 *Rettsvern*

Panterett i driftstilbehør eller i overførbar bruksrett til driftstilbehør får rettsvern ved tinglysning på eierens eller den bruksberettigedes blad i Løsøreregisteret.

§ 3-8 annet ledd første punktum skal lyde:

Panteretten får rettsvern ved tinglysning på eierens eller den bruksberettigedes blad i Løsøreregisteret.

§ 3-9 tredje ledd skal lyde:

(3) Panteretten får rettsvern ved tinglysning på eierens eller den bruksberettigedes blad i Løsøreregisteret.

§ 3-10 annet ledd skal lyde:

(2) Panteretten får rettsvern ved tinglysning på eierens eller den bruksberettigedes blad i Løsøreregisteret.

Ny § 6-4 skal lyde:

§ 6-4 *Lovbestemt pant for boomkostninger*

(1) Konkursboet har lovbestemt pant i ethvert formuesgode beheftet med pant som tilhører skyldneren på konkursåpningstidspunktet og som kan være gjenstand for utlegg eller konkursbeslag. Konkursboet har også lovbestemt pant i formuesgoder som en tredje person har stilt som pantesikkerhet for konkurskyldnerens gjeld, når sikkerheten består på konkursåpningstidspunktet. Panteretten utgjør fem prosent av formuesgodets beregnede verdi eller av det et salg av formuesgodet innbringer. Panteretten går foran annet lovbestemt pant og alle andre heftelser i formuesgodet. Panteretten kan bare benyttes til å dekke nødvendige boomkostninger.

(2) *Enhver panthaver eller annen interessert kan innløse boets panterett. Dersom flere ønsker å innløse, har den best prioriterte panthaveren fortrinnsrett til innløsning.*

(3) *Boet eller den som vil innløse boets panterett kan kreve formuesgodets verdi fastsatt av tingretten. Ved beregningen av formuesgodets verdi skal forholdene på verdsettingstidspunktet legges til grunn. Til grunn for verdsettingen kan tingretten innhente takst som dekkes av boet. I særlige tilfeller kan tingretten bestemme at verdsettingen skal skje ved skiftetakst, jf. skifteloven § 125. I så fall kan retten også fastsette en godtgjørelse for skjønsmennene som fraviker fra de satsene som ellers gjelder ved skiftetakst. Skiftetakst etter denne bestemmelsen kan ikke overprøves ved overtakst.*

(4) *Den som innløser boets panterett, trer inn i boets prioritet for et tilsvarende beløp. Innløserens panterett følger reglene for avtalepant i vedkommande formuesgode og skal anses stiftet på betalingstidspunktet. Bostyreren skal snarest mulig og i alle tilfelle for formuesgodet abandoneres eller overføres til en panthaver, sørge for at panteretten får rettsvern etter alminnelige regler.*

(5) *Dersom det sikrede beløp ikke innbetales frivillig til boet innen den fristen som er avtalt eller som tingretten har fastsatt, kan boet kreve formuesgodet solgt etter reglene i dekningsloven § 8-15.*

(6) *Er et formuesgode med panterett i som tilhører skyldneren, solgt senere enn tre måneder før fristdagen (jf. dekningsloven § 1-2), kan tingretten ved kjennelse beslutte at den eller de panthavere som har fått dekning, men som ikke ville ha fått like stor dekning om boet hadde fått fem prosent av salgssummen, skal innbetale inntil fem prosent av salgssummen til boet såfremt det trengs til dekning av nødvendige boomkostninger. Dette gjelder likevel ikke dersom salget er foretatt som ledd i ordinær og forsvarlig drift.*

(7) *Tingretten avgjør hvor mye av verdiene som omfattes av legalpantet som det er nødvendig å benytte under bobehandlingen. Er boets panterett innløst og det ved slutningen av boet er midler til helt eller delvis å dekke boomkostningene uten å utnytte legalpanteretten, tilbakebetales det overskytende beløp til innløseren. Er formuesgodet realisert, skal det overskytende beløp tilfalle den eller dem som ville fått dekning dersom legalpanteretten ikke var blitt utnyttet. Er flere formuesgoder realisert, fordeles beløpet på grunnlag av realisasjonssummene.*

(8) *Reglene i denne paragrafen gjelder tilsvarende ved offentlig skifte av insolvent dødsbo og for øvrig med de begrensningene som følger av overenskomst med fremmed stat.*

II

I lov 8. juni 1984 nr. 58 om gjeldsforhandling og konkurs gjøres følgende endringer:

§ 117 annet ledd skal lyde:

Salg av boets eiendeler til skyldneren eller til skyldnerens nærstående som nevnt i dekningsloven § 1-5 skal ikke skje før kunngjøring har funnet sted i avis eller i et egnet elektronisk medium. Fristen for å gi bud skal normalt ikke settes kortere enn en uke. Kunngjøring kan unnlates dersom særlige forhold gjør at det må anses uhensiktsmessig å kunngjøre salget.

Nåværende annet ledd blir nytt tredje ledd.

§ 135 første ledd første punktum skal lyde:

Dersom bostyreren finner at boets midler, medregnet midler boet får i medhold av legalpanteretten etter panteloven § 6-4, er utilstrekkelige til å dekke omkostningene ved dets fortsatte behandling, skal bostyreren vurdere å kontakte fordringshavere eller berørte offentlige myndigheter med sikte på å få dem til å stille sikkerhet for omkostningene ved en fortsatt bobehandling.

§ 138 skal lyde:

§ 138 *Sletting av tidligere meldinger m.v.*

Når konkursen er endelig avsluttet, skal retten sørge for at dette anmerkes i Konkursregisteret. Er konkursen endelig avsluttet ved sluttutlodning etter § 128, er det likevel bostyreren som skal sørge for slik anmerkning. Med mindre retten beslutter å gjøre det selv, skal bostyreren sørge for at meldinger som er gitt i henhold til § 79 tredje ledd blir slettet. Videre skal bostyreren gi melding i samsvar med lov 19. juni 1969 nr. 66 om merverdiavgift § 27 annet ledd.

Føreren av Konkursregisteret sørger for at avsluttet bobehandling blir meldt til de registre som er nevnt i § 79 annet ledd nr. 1, 2 og 3. Det skal opplyses på hvilket grunnlag bobehandlingen er innstilt. Er skyldneren en stiftelse eller en sammenslutning med begrenset ansvar, og bobehandlingen er endelig avsluttet i henhold til §§ 128 og 135, skal føreren av Konkursregisteret samtidig anmode om sletting av sammenslutningen i Foretaksregisteret.

III

I lov 8. juni 1984 nr. 59 om fordringshavernes dekningsrett gjøres følgende endringer:

§ 3-7 tredje ledd skal lyde:

Beløp som utbetales erververen er bare belagsfrie etter reglene i §§ 2-5 og 2-11.

§ 7-10 nytt fjerde ledd skal lyde:

En avtalebestemmelse om at en leieavtale ikke kan overføres sammen med overføring av den virksomhet som drives i lokalet, er ikke bindende for konkursboet.

§ 8-15 annet ledd nytt annet punktum skal lyde:

Første punktum gjelder ikke dersom boet krever tvangssalg for å inndrive lovbestemt pant etter panteloven § 6-4.

IV

Lov 21. juni 1985 nr. 78 om registrering av foretak
§ 7-3 nytt tredje ledd skal lyde:

Har Foretaksregisteret mottatt melding etter konkursloven § 138 annet ledd om at bobehandlingen er avsluttet i medhold av konkursloven § 128 eller § 135 i registrert foretak med ubegrenset ansvar, skal registerføreren gi de registreringspliktige varsel om at dersom de ikke innen ett år gir opplysninger om at foretaket fortsatt består, vil foretaket bli slettet. Gis det ikke slike opplysninger innen fristen, skal foretaket slettes av registeret.

V

I lov 16. juni 1989 nr. 69 om forsikringsavtaler skal § 16-1 fjerde ledd lyde:

Ved livrenteforsikring kan rentenytters fordringshavere søke dekning i den løpende livrente i samsvar med lov 8. juni 1984 nr. 59 om fordringshavernes dekningsrett §§ 2-6, 2-7 og 2-11.

VI

Ikraftsettings- og overgangsbestemmelser:

1. Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer. Kongen kan sette i kraft de enkelte bestemmelsene til forskjellig tid.
2. Loven gjelder – med de unntak som følger av nr. 3 og 4 – for
 - a) konkursboer der begjæring om gjeldsforhandling eller konkurs er kommet inn til tingretten etter lovens ikrafttredelse,
 - b) tvangsavviklingsboer der dom eller kjennelse om oppløsning eller om at retten overtar ansvaret for avviklingen, er avsagt etter lovens ikrafttredelse,
 - c) dødsboer der dødsfallet har funnet sted etter lovens ikrafttredelse.
3. Lovbestemt pant etter panteloven § 6-4 går foran avtalepant som er stiftet før loven trådte i kraft, tre år etter ikrafttredelsen. Panteloven § 6-4 sjette ledd gjelder bare for salg som er skjedd etter at loven trådte i kraft.
4. Endringene i konkursloven § 138 og i lov om registrering av foretak § 7-3 gjelder for boer der bobehandlingen avsluttes etter at loven trådte i kraft.